VITA D. GODEHARDI EPISCOPI HILDESHEMENSIS

MIRACVLIS ET SANCTITATE ILlustris, Iam primum integrè & ex fonte suo deprompta

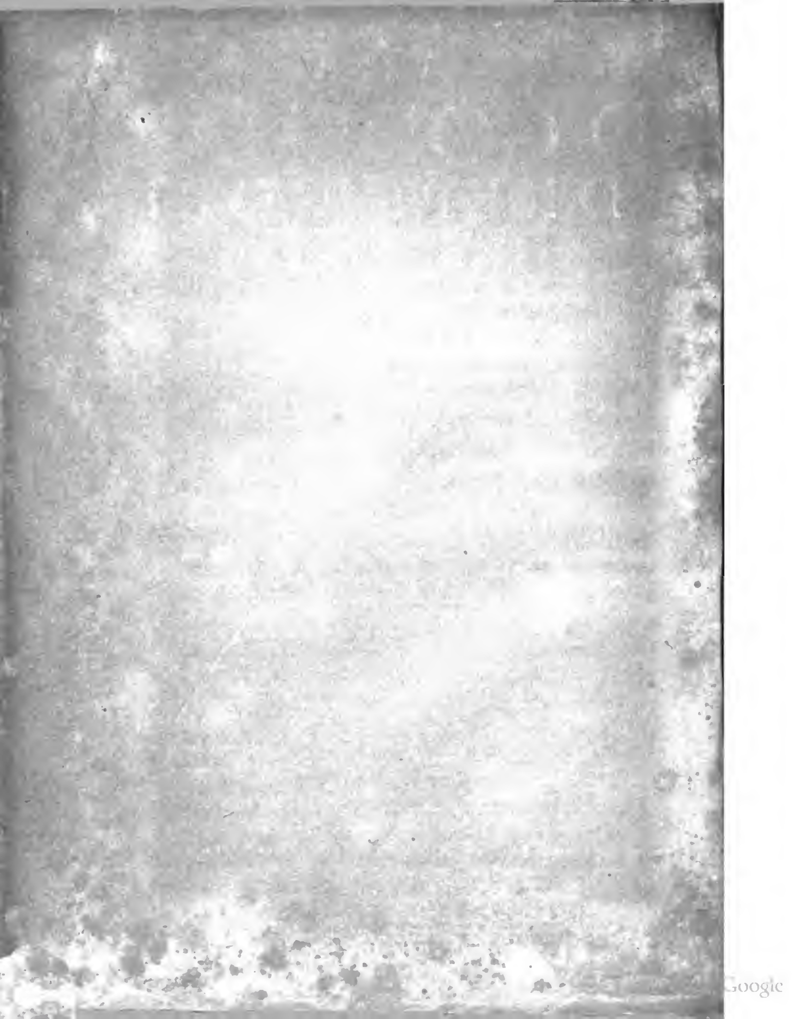
OPERA ET STVDIO REVERENDI PATRIS CHRISTOPHORI BROVVERI, SOCIETATIS IESV PRESBYTERI.

MOGVNTIÆ,

Ex Typographia Ioannis Albini.

ANNO M. DC. XVI.

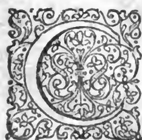
SERENISSIMO AC ILLVSTRIS. PRINCIPI AC DOMINO, D. FERDINANDO BAVARIÆ DVCI, EPISCOPO HILDESHEMENSI

&

REVERENDISSIMO ET ADMODVM REVERENDIS, NOBILIBVS VIRIS AC DOMINIS,
D. Arnoldo à Bucholtz Cathedral. Eccl. Hildeshem. Præposito.

ADM. R. ET NOB. D. HEIDENRICO A LETHMATE DECANO:

CETERISQVE RR. AC NN. DD. CATHEDRALIS ECCLESIÆ HILDES. CAPITVLARIbus, DD. ac Patronis opt. & bene meritis.

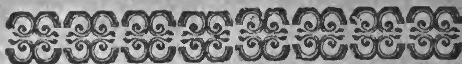
VM omnis animi agitatio, vel in consiliis capiendis quæ ad bene beateq; viuendum conducunt, vel in abditißimarum rerum cognitione & veri vestigatione versetur, semper equidem in vitio hoc litteratorum genus, posui, qui cum multũ operæ studijq; in res difficiles, nec necessarias conferre solent, facilè ab ijs se studijs abduci patiuntur, quorum exercitatione virtutis splendor, & Reip. parari dignitas,

constituique, potest. Praeclarè enim sensit; qui virtutis laudem omnem, actione contineri dixit. In huius regno maximè naturam attingit humanam Prudentia; quam illustrium hominum instituta, & praeclara exempla ornant non modo, & nutriunt, sed mirè amplificant & corroborant. Quis enim quamuis exigua naturae bonitate praeditus, & rationis scintillula vel minimâ respersus, ad eorum, qui virtutis aut ingenij magnitudine, aut excellente morum innocentia, & sapientia quadam caelesti, aut vtraque re ornati sunt, imitandum studia, institutaque collaudanda, naturae impetu non impellitur aut inflammatur! Magnam vobis facem praeferunt Serenissime Princeps, Nobilissimi & Ornatissimi viri; magnum, inquam, in ista circumfusa caligine & haeresis nocte accendunt ignem, innocentissimis moribus Pontifices & immortalitate dignissimi SS. Bernvvardus & Godehardus: qui, vt constare in illa priscae religionis & auitae pietatis tantopere labefactata perpetuitate possitis, vobismetipsis, nec in vlla Orthodoxae fidei semita claudicare, praeceptis & exemplis vos vrgent suis, monitis adhuc solicitant, & assiduis apud Deum Opt. Max. precibus, impetrant. Equidem dubitare nunquam soleo, incredibilem quandam cum fructu voluptatem haurire Beatas illas Animas, quae in Caelum receptae sempiternum & laetum cum Deo iam aeuum degunt, cum Deum in suis praeclaris facinoribus laudari; & eius in hominum genus admirabilem beneficentiam praedicari, & extolli, intelligunt. Etsi enim diuina illa & suprema Numinis Maiestas tanta sit gloriae luce circumfusa, vt praeconio nostro magis videatur

laus

laus eius obſcurari, quam augeri, laudari tamen ipſa nõ ſolum ab hominibus vult, ſed gloriæ quoque ſuæ fructum in eos, quos honore & beata quadam vita cumulauit, aſſiduè deriuari. Quod cum ita ſit, ego profectò, tanquam huius rei ſenſus quidam ad ipſos SANCTOS BERNVVARDVM & Godehardum peruenturus ſit, eorum Diuorum vitam, ſanctitatem & gloriam vobis admodum R^{dis} & Nob. viri etiam atque etiam commendo: non quod ad ipſorum famæ & ſanctitatis opinionem, hac cõmendatione mea, & ſtudij profeßione, quicquam adijci poſſe ſtatuam: ſed quod tanquam bonus officiorum æſtimator, tantum à vobis in Collegio, quod iſtic habetis, tuendo & ornando, tributum eſſe hic palam profitear, vt ad calculum ſi res vocetur, & ego gratiam habendo, & eandem exſoluendo ceteri paria nunquam facturi ſimus: niſi vetus illud nobis patrocinetur, vt, Gratiam qui retulerit, habere, & qui habeat retuliſſe cenſeatur. Fuldæ in Colleg. Soc. IESV MDCXIV. Idibus Auguſti.

Amplitudini veſtræ
Deuotiß. Cliens,
Chriſtophorus Brovverus.

MARTIROLOG. IV. MAI.

In Hildesheim S. Gothardi Episcopi & Confessoris

DIPLOMATA HENRICI SANCTI.

IN ijs Henrico Imp. Sancto ob innocentiam morum carus, & gratiosus in paucis fuisse, legitur; *gratissima eius obsequia, & iuge deuotumque seruitium*, prædicantur.

Sifridus Presbyter Misnensis

DE EPISCOPO HILDESHEMENSE GOTHARDO.

GOthardus in Altachense Monasterio nutritus, ibidem Abbas factus. Ab Henrico Imp. per Willegisum, Herueldense regimen suscepit; & secundum sui nominis interpretationem lasciuos fratres durius increpauit. Nam Gothard, Dei durus sonat Germanice. Tegrense quoque & Cremense Monasterium in cura habuit. Tandem ab Imperatore ad Hildeshemensem Episcopatum, Prouinciæ Saxoniæ, vocatur.

CHRON. Excerptum.

HEnricus Imper. in Hildeshem, vbi à puero enutritus & edoctus fuit, posuit sanctum Gotheharדum in Episcopum.

CHRON. CITIZENSE.

HEnricus Imp. Hildesemensem Episcopatum speciali deuotione dilexit; tanquam in eo educatus: cui & S. Godehardum, post restaurationem & reformationem eius, licet renitentem, præfecit.

I. TRITHEMIVS LIB. III. C. CCXXXVI.

GOthardus Episcopus Hildeshemensis quartusdecimus ex Abbate Altahensi, vir sanctæ Conuersationis, natione Bauarus fuit. Eius vita virtutibus plena scripta, habetur. Claruit circa annum Domini MXXX. Cuius festum agitur. III. Nonas Maij.

ALB. CRANTZIVS LIB. IV. METROP. C. VII.

NOn illi (S. Bervvardo) minor in omni virtute & sanctitate successit Godardus.

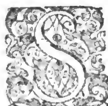
TITVLVS EDITIONE LIPSIANA. Anno 1518. vitæ S. Godehardi, præfixus.

VIta Beatissimi Patris Godehardi Hildeneshemensis Ecclesiæ Antistitis, Confessorisque sanctimonia, virtutum honestate, ac miraculis omnigenis clarissimi.

PRO-

PROLOGVS IN VITAM BEATI PATRIS NOSTRI GODEHARDI EPISCOPI HILDENESHEIMENSIS.

Arnoldus vitæ scriptor.

SVmmæ reuerentiæ decore venerando Domino meo & Magiſtro Menghardo, toto ſemp deuotionis ſtudio colendo Arnoldus ſpiritu & corpore modicus, quicquid p plurali ſubiectionis debito iure proprius, Hiſtoriã de vita & inſtitutione beatę memorię Patris ac Paſtoris noſtri Godehardi Epiſcopi ſcripturus, inter ſpem & metum anxius diu multumque deliberando dubitaui; quia me ad eam arduum ac præclarum opus imparem, minuſque idoneum, non ignoraui. Nam, quantum ſpe & delectatione virtutum, quas per illum Dominus oſtendit, delectatus aduocabar, tantum multiplici propriæ negligentiæ conſcientià & metu territus, retrahebar; donec tandem præceptorum ac fratrum, maximéque beati viri & veri Dei cultoris Athelberti Abbatis noſtri iuſſis, partim ſponte, partim inuitus, obediens tale faſtigium attingere tentaui; tuæque clementiæ, O Præceptor nobilis, ſecretius offerendum æſtimaui; apud quem & pro erratis facilis locus eſſet veniæ, & pro demendis vel addendis, promptior, & non ſuſpecta benignitas cautelæ; vel ſaltem indiffamata celeritas taciturnitatis æternæ. Nec etiam, Pater venerabilis, aut dedignando mi-

mireris, aut admirando dedigneris, quod tu ſolus ex generali Pontificum, Abbatum, ac Doctorum Collegio, quaſi ad meæ nugacitatis inſpectionem ſpecialiter eligaris. Cum & hoc prudẽs prædicti monitoris, & impulſoris meâ induſtriâ prouiderit; maximè, quia tibi pro fidei & dilectionis tuæ merito, eiuſdem Patris noſtri vita, & ante & poſt Pontificalem promotionem, præ cæteris ſemper claruit. Et quia ipſe tibi ſecretius, ac familiarius, exemplo Chriſti ac Diſcipuli, quem diligebat, cordis ſui arcana, præ cunctis aperuit. Ideoque & me, vt prædixi, imparem, minuſque idoneum ad idem opus præſertim impulit, quod per adoleſcentiæ meæ tempora inter Herueldenſe & Altahenſe cænobium, quaſi Oroſij more, diſcurſitauerim, & primæua eius geſta, à Chriſti fidelibus & frequẽter audierim, & etiam, pro parua adhuc ingenioli capacitate, libẽter retinuerim. Dominum ergo, qui ſecreta cordium intuendo rimatur, teſtor, me nihil in eius memoriæ laude deſcripturum, niſi quod aut ipſe & vidi & audiui, aut à verè veridicis & etiam probatis agnoui. Maximè tamen cum Altaha ſtudij cauſa exularem, cuiusdam veterani presbyteri Reignoldi nomine, quem & tu melius noueras, familiaritate & colloquio ſæpius vtebar, & ſi dominus * quãdoque dignaretur, eius veriloqua relatione ad hoc ipſum inſtituebar; qui certè ei ab ipſa infantia fideli miniſterio ſemper adhærebat, eumq; ſacræ eruditionis literam primus inſtruebat; & omnia eius dicta & facta, vſque ad Monachicam profeſſionem, & etiam ad Pontificalem

Scriptor Herſueldenſis & Altahenſis Cænobij incola, vel aduena.

Scriptoris fides.

** Deus.*

S. Godehardi Magiſter Altaha.

calem promotionem, ipse melius nouerat. Sed, & ego solito priscæ obedientiæ more, si quid forte vel aptum vel ineptum compilare quiuerim, primò sagacitati tuæ merito offerendum decreui; vt certè per te errata corrigantur, hiantia suppleantur, superflua diradãtur, necessaria supponantur, &, vbi vbi deuiauerim, quod fateor facile fit, stoliditas mea veniã cõsequatur, quæ & contra insultantium irrisionem auctoritatis tantæ defensione muniatur. Cum tamen, Domino teste, pro hoc minimè mouear, si quis me talium elatus irriserit, vel inurbanum quicquam conflasse, verbosius obiecerit, vt tantum studiosis & Deum timentibus simplicem veritatis sententiam construxerim; & his, si forte spiritus Domini inspiratione annuẽte, post hoc, dum liuor inuidiæ, nubila prætendens, occiderit, prædicti Antistitis actus, & vitam condignâ reuerentiâ, condecorare nouerint & voluerint, rerum & temporum certum ordinẽ depinxerim. More siquidem sagacioris canis, qui annuẽte venatore, vel nutu vel signo emissus, tota die indesinẽter, & quasi infatigabiliter laborat, non vt sibi solummodo, quod nec præsumit, prædam arripiat, sed, vt iubentis Domini ludicram voluntatem perficiat, rarum scilicet & insolitum quiddam capiendo, vnde non solum dominus cum suis domesticis festiuius lætetur, sed & superuenturis forte amicis lautioris cænæ iocunditas reseruetur. Huius, inquam, more me libenter laborare profiteor; non vt mihi laudẽ, quam in hoc non mereor nec dignor, acquiram; sed vt vel

mo-

modernis vel posteris, sicut prædixi, æternam iusti memoriam quamuis indocili taxatione proponam. Quare ergo erubescam me canibus, qui certe maioré & excellentiorem inter bruta animalia dono, puto Creatoris intellectum habent, assimulari, cum nec Euangelica illa Cananæa erubuerit, immò & gauisa sit, se à Domino canibus comparari, nec etiam Lazarus spretus à diuite horruerit, his lingentibus, consolari? Nam quantum brutis excellentiores, tantum rationabilibus sunt propinquiores. Nec saltem super hoc fidelium quisque moueatur, quod à prædictis illusoribus fatuitati meæ obiicitur, non decere tam præclari ac insignis viri quasi intimam genealogiam diffamare, sed magis vt ipsi putant, in laudem eius silendo celare, cum quilibet sanum sapientes, nõ adeo attendant vanam generositatis iactantiam, quam vtiliorem diuinæ inspirationis prærogatiuam, quibus certè nemo nobilis videtur, nisi quem virtus nobilitare probatur, cum scriptum sit, *Vbi spiritus Domini, ibi libertas*. Et Propheta dicit. *Dominus pauperem facit & ditat, suscitat de puluere egenum, & de stercore erigit pauperem, vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat*. Quod in illo veraciter impletum esse, tota sancta Ecclesia teste, describimus, quia eum *per vias à Domino deductum rectas*, & in conspectu Regum magnificatum, cum principibus gloriosè consedisse, & inter principes sapientiam locutum esse, & solium gloriæ feliciter tenuisse vidimus. Vnde & à nullo fidelium dubitatur, quod modo in sanctorum

Non debuisse sileri S. Godehardi obscuritatem natalium.

Nobilitas vera en virtute.

2 Corinth. c.3.

1 Reg. c.2.

Sap.10.

ordine Sacerdotum coram Christo, procul dubio, lætatur. Si ergò iam friuola loquacitatis meę sententia vltra licitum vel placitum sermocinando processit, quod certe timiditas, omnia etiam tuta timens effecit, tu Pater & Doctor egregie, qui hoc non solũ prædicti Præsulis memoriæ, sed & nostræ imperitiæ & debere crederis, & velle; tu, inquam, in quo est & approbandi peritia, & improbandi potentia, quorumlibet oblocutione contempta, sapienter prouideas, vt & inepta & inutilia, æternâ taciturnitate sepeliantur; & profutura, Domino donante, sine adulationis fuco proferantur. Quia, si quid à vero dissidet, non meæ imperitiæ, sed tuæ imputatur incuriæ.
Sed, si forte quid aptius erit, non mea sed tua pars erit, vt quidam se humilians ait. Si quid ab ore placet, laus monitoris erit.

IN-

JNCIPIT VITA BEATISSIMI GODEHARDI HILDENESHEMENSIS ECCLESIÆ EPISCOPI, ET CONFESSORIS.

QVIA Euangelica veritatis voce præcipitur, *vt lucerna accensa non sub modio, sed super candelabrum*, ad illuminationem fidelium *constituatur*; & quia *secreta regum celari iubentur: opera vero Dei reuelanda & magnificanda*, iure panduntur, ideo dignum & etiam gloriosum putauimus, Vitam beati, & * venerandi Patris nostri Godehardi Episcopi, quantum diuina clementia donauerit, in exemplum modernis & posteris proponere; & gestorum eius probabile magisterium dominum timentibus exponere. Verum * etiam metuimus, nos culpa negligentiæ non carere, si patiamur ea, quæ ab eo laudabilia & vidimus & audiuimus, sub silentio latere. Quem ergò Baioaria olim ab initio, verbi Domini vomere exculta, & sacræ fidei semine sufficienter fœcundata, verum religionis eruditorem nobis, quibus opus erat medicus, concedente Christo transmisit, nos Saxones vel certè Saxigenæ, &, vt vera (proh dolor) nobis insultationis irrisione obijcitur, verbo Domini diu indomabiles, periculo non caremus, si eius gloriam, domestica desidia obdurante, silendo negligamus,

Matth. 5. *Tob. 12.* * *venerabilis.* * *Verè.*

CAPVT I.

De Altahensi Bauariæ Monasterio.

IGITVR septingentesimo quadragesimo primo Incarnationis Domini anno, quo Carolus primus filius Pippini primi, filij Anchisi, filij Arnolphi, ex hac vita demigrans, filijs suis Carolomanno & Pippino regnum reliquit, quo etiam sequenti anno iste Pippinus Carolum Magnum genuit, initium Altahensis monasterij à Christi cultoribus sapienter inceptum, & in religiosa monachica institutione ----- feliciter est perfectum, quindecim fere annis ante distributionem Episcopiorum, quæ post annum in Baioaria à sancto Bonifacio Archiepiscopo facta est, ex decreto Zachariæ Papæ, & consensu Pipini regis; cui ante tunc temporis triennium, frater Ca-

Altahensis monasterij origo.

ter Carolomannus Romæ tonsuratus, & monachizatus, hæreditariam partem regni & proprietatis dimisit; quando Willibaldo Eichstadensis, Ioanni Salisburgensis, Eremberto Frisingensis, Garibaldo Ratisbonensis Ecclesia commendatur, & Christiana ibidem religio dignè domino corroboratur. In prædicto certè cænobio seruimen Christi ab initio feliciter succreuit, & per cētenos fere annos, in monachico proposito laudabiliter profecit, vsq; in detestabilem illam dissensionem, quæ cœpit inter Ludouicum Imperatorem filium Caroli Magni, & filios eius Ludouicum, Lotharium, & Carolum, ac deinde, Imperatore defuncto, inter fratres ipsos per multos annos, vt chronica testantur, permansit.

Altahensis Monasterij anclinatio.

In ea ergo tempestate Ecclesiæ plures dispoliabantur, cænobia disturbabantur; inter quæ & eiusdē Altahensis Ecclesiæ proprietas ibidē à fidelibus collata, & eotenus inconuulsa, diripiebatur: & huic sceleri militantibus, iuxta debachantium voluntatem, beneficij, imo maleficij causa, diuidebatur. Hac enim necessitate monachica ibidem norma defecit, sub regula tamen Canonicorum idem locus vsq; in tempora piæ memoriæ Henrici ducis, quem postea Imperatorem vidimus, item per cētum annos perstitit. Quod & Otto pius Rex filius Regis Henrici Saxonici sæpius decreuit in aliquibus locis redintegrare, sed plurali infortunio obstante, maximè tamē fratris sui Henrici ducis Baioarici machinatione præpediente, non potuit perficere. Qui certè sibi in prima regali ordinatione, in præsentia principū ac patris, quasi iocularia indignatione, se nobiliorē iactans, restitit; & in eadem vana voluntate, semper contra fratrem regem priuatim, & subdolè contra filium regis Ludolphum, vt Baioaria adhuc testatur, publicè perstitit.

A canonicis occupatur.

Henricus Dux Baioariæ fr. Ottonis magni.

CAPVT II.

De ortu, & adolescentia S. Godehardi.

PRÆCLARÆ igitur indolis puer Godehardus nomine iuxta Altahense monasterium ex eiusdem Ecclesiæ familia in villa Ritenbach diœcesis Pataulensis, à verè Christianis pijs & honestis parētibus feliciter natus est, & enutritus. Studijs litterarum adhuc infantulus contra intentionem quodammodo parentum suorum se tradidit. Erant scholæ, quas visitauit, prope monasterium Altach trans flumen Danubium. Cum autem mane surgens sanctus puer, gratia visitandi scholas veniret prope Danubium, quod pons ibi nō erat vt posset fluuium pertransire, Deo dante, vadens ad scholas, aut inde rediens, quendam reperit, qui sibi per flumen continuum & sanum præbuit conductum. In eodem Monasterio puer prædictus fi-

Danubium occulto ductore transit

A parentibus offertur Monasterio.

ctus fideliter à parentibus oblatus, à fratribus deuotè susceptus, litteralis scientiæ haustum, Domino tribuente, laudabiliter imbibit; & diuinæ legis notitiam, pro paruulo adhuc ætatis ingeniolo, libenter accepit, iuxta quod dicitur, Facillimè discitur, vbi Spiritus Dei doctor adest. Cœpit namque sanctus puer, in primæuo ætatis seu iuuentutis suæ flore, vanitates declinare, atque leuitates euitare, magis eligens iugum legis Dei subire, & virtutũ tramites adire, quam vanitatibus huius mundi, vt illa semper assolet ætas: cœpitque de bono in melius, de meliori in optimum non segniter se transferre. Ob hoc semper terebat Ecclesiæ limina, vt ibidem hauriret sacræ legis flumina, vt exinde mentem suam inebriaret sitibundam. Aderat ei Dei timor ipsum ab omni retrahens lasciuia puerili. Sic igitur se omnibus exhibuit, vt organum quoddam Spiritus sancti esse, verissimè appareret. Vnde & factum est, vt in habitu sæculari, quo inter religiosos manebat, multos de religiosis in vitæ sanctitate pelliceret euidenter.

S. Godehardi innocua & pia pueritia.

CAPVT III.

A Christiano Patauiensi Episcopo ad Curiæ munia assumitur.

CVM autem bonam, moribusq; honestis huiusmodi vitam laudabilem in dicto monasterio Altach per aliquot annos peregisset, & adolescentiæ annos attigisset, & vitæ sanctæ fama per totam Bauariam se dilatasset; eo tempore, beatus vir Christianus Patauiæ Episcopus idem monasterium beneficij causa gubernauit, tempore Ducis Henrici prioris. Et fratres ibi in diuino seruimine coadunati, postquam eiusdem pueri laudabilem in timore Domini indolem cognouerunt, eum notitiæ Pontificis intimauerunt.

Altaha Monasterium Ducis beneficium.

Quo ille audito, vt certè erat prudentissimus, Deo gratias retulit; illumque inde adductum, in suam familiaritatem assumpsit; & cubicularium suum fecit. Quem, vbi de virtute in virtutem, gratia Christi prouehente, scandere cognouit, amplius eum, pro collata diuinitus industria gratulans amauit, ac Cancellariæ officium eidem commisit: in quo officio talem se exhibuit vt diuinæ organum sapientiæ se omnibus exhiberet. Sic per triennium secum per diuersa expeditionum, cæterorumque commeatuum difficiliora itinera quasi prætentandi gratia, circumuexit, & sacræ fidei & religionis Catechismo deuotius instruxit. Timuit autem sanctus iuuenis Godehardus, ne quid in tantis,

S. Godehardus Christiano Episcopo Patauiensi à cubiculo & à manu.

Cancellariæ seu scripturarum officium obtinet.

tis, quibus prępeditus erat negotijs, vanum illaberetur animo. Ideò à dicto Domino Pataujensi recedendi petitâ licentiâ, & vix obtenta, is eum eidem cœnobio fratribus illum in supplementum diuinæ seruitutis obnixè repetentibus, Subdiaconij gradu decoratum, remisit. Qui ibidem in sanctæ conuersationis studio de die in diem per adolescentiæ tempus sagacius inuigilans, communi etiam fratrum commodo & vtilitati deuotius intendens, *maiores* scilicet iuxta Apostolum honore *praueniendo*, coæuos iustis exemplis adhortando, subiectos sacris sæpius monitis ad meliora solicitando, & ita diuinâ clementiâ comitante, in breui veræ religionis disciplinam ad integrum consecutus, Diaconij quoque honore sublimatus, eidem monasterio, vt verè post patuit, Deo prædestinante Præpositus est constitutus.

Subdiaconus è curia Episcopi remittitur ad suos.

Rom c 12.

Diaconus fit & Præpositus Altaha.

Capvt IV.

Ottonis tertij regno Altahense Monasterium reformatur.

ANno deinde post partum virginis DCCCCLXXXVIII. Ottone Imperatore secundo; post periculosissimum, & etiam infelicissimum Calabriæ bellum, adhuc per orbem terræ clade & infamia notissimum ex hac vita sublato; & Romæ cum summo totius Christianismi mœrore, satis tamen honorificè, sepulto, certè post incõsideratam Mersburgensis Episcopatus destructionem, & post innocentem, iuxta vocem populi, Geronis comitis necem, prædictus Henricus Baioariæ Dux Pater Henrici Imperatoris, ab Imperatore patruele certè suo, ante septennium ob infidelitatem & tyrannidem, quam contra eum paterno more exercuit, ab honore summotus, tunc occasione iustitiæ in spem regnandi arrogantiæ furore, in cassum elatus, herilem filium dignum Dei ordinatione regni heredem opprimere, semetque in monarchiam regni, suadente seducto re, conatur erigere. Cuius tamen nugalis machinatio, à primoribus regni, Deum sanè timentibus, & maximè à Willegiso Metropolitano Moguntiaco, & Bernardo duce Saxonico pacificè sedatur, eique post multa apta & inepta, quæ modo melius silentur, quia in Chronicis plenius continentur, priscus ducatus redonatur In proximo autem Natalis Domini die, Otto tertius puer coronam regni à prænominato Metropolitano, honorificè * percepit; & in omni Ecclesiastica perfectione feliciter, more auito, crescere cæpit. Cuius quidem laudabilis industriæ initiale fuit indicium, quod septimo suæ ordinationis anno, sæpe dictum Altahense monasterium Epi-

Mersburgensis Episcopatus abolitio.

Geronis comitis mors.

Henricus Baioariæ Dux pater Henrici Imp regnum affectat post Ottonem II

Willegisus Archiepisc Mog

Bernardus Saxoniæ Dux pro Ottone III.

** suscepit.*

VII anno Ottonis III. reformatur Altaha.

Episcoporum consilio, auxiliante demum duce præfato in pristinum monachicæ religionis reformari fecit statum.

Quidam igitur venerabilis vir Erkanbertus nomine, illic Abbas præponitur, per quem, auxiliante Domino, diuinum ibi Ministerium, iuxta Regulam S. Benedicti, religiosè disponitur; ad cuius statim saluberrimam admonitionem, promptæ obedientiæ iuuenis Godehardus, corde & animo à sæculi vanitate conuersus, cum aliquantis eiusdem loci Fratribus, Monachus est factus, anno, vt ipse nobis sæpius intimauit, ætatis suæ XXXI. Pluribus tamen postmodum ex eodem Cœnobio, vt non ignotum memoriæ, Fratribus digredientibus, inter quos erat quidam Thetmarus; quem postea Mindensis Ecclesiæ Episcopum vidimus.

Erkanbertus fit Abbas.

S. Godehardus ex Clerico fit Monachus S. Benedicti.

Thetmarus Mindensis Episcop.

Sed nouellus nouæ religionis tyro adoptatus melioris vitæ tyrocinio, vt in priori proposito solebat, toto cordis ac mentis affectu ad cœlestis aulæ limen anhelabat; adeo, vt nouus Præceptor nouo auditori, quod certè in talibus insolitum est, considerata eius probabilitate, omnem diuini ouilis curam post se penitus commendaret, eumque sibi inspiritualis exercitus filiationem singulariter præoptaret.

S. Godehardus ob vitæ perfectionem ex tyrone deligitur Abbati Magister.

Erat enim charitate feruidus, in labore strenuus, in oratione deuotus, meditatione profundus, contemplatione suspensus, corpore honestus, corde mundus, sibi rigidus, defectibus aliorum compatiens, humilitate præcipuus, in paupertate lætus, & in vera nitidus castitate.

Qui tamen prædictus Abbas post triennium, vel causa infirmitatis, vel tædio curæ secularis, idem regimen reliquit; & ad secretioris vitæ solitudinem in conspectu interni arbitri vacare decreuit.

CAPVT V.

S. Godehardus creatur Altahensis Abbas.

HIs etiam diebus præmemoratus Baioariæ Dux obijt, cuius loco, pius Henricus filius eius, surrexit; non patris insolentiam, sed initium sapientiæ timorem Domini pleniter secutus; quia erat omni literarum studio principaliter imbutus, & totus sane fide & actu Catholicus. Qui statim ad diuini famulaminis cultum succensus, prænotatum Cœnobium iterum spirituali priuari Pastore, indoluit; & eundem Godehardum tunc Presbyterum, Abbatem ibi præponere voluit: cui ille, per biennium, iusta satis excusatione restitit; quia sedem & locum Pastoris sui, ipso superstite, vsurpare

S. Henrici Boiorum Ducis laus.

Biennio recusat Abbatis dignitatem.

Cc non

non debuit. Sed postquam Abbas à Fratribus, & etiam ab Episcopis vocatus reuenire recusauit, eisque licentiam, quem in locum eius vellent substituere mandauit, tandem Episcopali authoritate, & Fratrum vnanimitate victus, idem regimen, iuxta Ducis decretum, suscepit. Qui statim in exordio suæ promotionis totum se Christo vigilanter mancipauit, & districtiorem regularis vitæ tramitem, cum consociatis sibi Fratribus ingredi, anxiè curauit; & in tali studio se ibidem per octo annos indesinenter exercuit. Et præter hoc tamen, manuali labore multiplicem fructum, ac necessariá vtilitatem acquisiuit. Qui, & ibi in monte quodam, qui Helingeresberg dicitur, Castellum firmum, & in eo Ecclesiam pulcherrimam in honorem sanctæ Matris Christi Mariæ, in cuius speciale seruimen futurus erat, cum condecenti ædificio construxit; & circumquaque, maximè tamen in saltu Boëmico, qui eidem Prouinciæ proximè astat, ad triginta & eo amplius mansos labore tantum manuum cum Fratribus, Apostolico exemplo, siluis & vepribus erutis, ad vsum vtilitatis informauit. Interim MII. Incarnationis Domini anno, nobilis Imperator Otto tertius ex vita hac, immatura morte, discessit; in cuius regnum prædictus Henricus Dux, omni pietate perspicuus successit.

Disciplinæ strictiori insistit.

Helingeresberg Castellum & Ecclesiá exstruit.

Noualia sibi manu parat.

CAPVT VI.

Hersfeldensi Abbatiæ moribus collapsæ præficitur.

ERAT in illo tempore in Herueldēsi Monasterio sancti Wigberti Bertholdus Abbas venerabilis genere, & dignitate memorabilis; qui tamen, vt in pace dicatur, vltra sui propositi ordinem humano more popularis famæ laudi intentus, eiusdem Cœnobij Fratres, forte aliquanto debitâ conuersatione fouit indulgentius, ita, vt more Canonicorum proprietates sibi tam in priuatis ædificijs, quam & in equis & cultioribus quoque plurimis vestimentis, à cæteris mundanæ gloriæ pompis vindicarent; & licentiam quoque dandi & accipiendi, cum illicitis ac superfluis conuiuijs, cæterisq; talibus vsurparent. Quo scilicet Abbate biennio ante finem sui ægrotante, & vltra Fuldam flumen in monte, quo ipse Monasterium in honorem S. Petri Apostoli construxit, cum Militibus ac cæteris sibi familiaribus, refrigerij lenitate commorante; fratres indignatione permoti, & quasi à Patre contempti, ad Regem, tam per semetipsos, quam, & per literas ac legatos, sæpius diuersas querimonias dirigunt, sibi victus & vestitus necessaria denegari, & illis cum cæteris Christi pauperibus esurientibus, res Ecclesiasticas per vana

Hersfeldēsium Monachorum laxitas.

Bertholdus Abbas à suis accusatur.

vana & inutilia prorſus diſsipari. Quam eorum querimoniam Rex ſapiens altius, quam ipſi opinarentur intelligens, ſed & vitam illorum non neſciens, diutius diſſimulando diſtulit. Sed ad poſtremũ importunitate eorum deuictus, modificato ſermone, reſpondit; libenter ſe Patrem eorum, ſi Dei dono conualuerit, de talibus admoniturum; ſin vero obierit, eis & ſibi in præponendo Paſtore in diuinis & humanis, ſapientum conſilio, iuxta timorem Domini prouiſurum.

Henrici Regis pij ſapiens cũ Hersfeldenſibus diſsimulatio.

At memorato Abbate paulo poſt defuncto, prædictum Godehardum eis Patrem Gubernatoremque Epiſcoporum conſilio præpoſuit; quem etiam, vt in omnibus eis iuxta Domini timorem & monachicam vitam prouideret, ſolerter præmonuit. Qui illuc per VVillegiſum Archiepiſcopum perductus, & per eum etiam, ſicut Deo gratias, optimè nouerat, ad benefaciendum ſapienter inſtructus, in primo aduentu, gratias diuinæ pietati referens, eiuſque directionem in præteritis, præſentibus, & futuris ſolicitè quærens, primitiis eis iuxta regulare præceptum, duriora & aſpera mandata propoſuit, & licentiam eis ad preces Metropolitani, aut ſecum hæc celebrandi, aut quo vellent diſcedendi, contribuit. Qui ſtatim vnanimiter conſpirati, ſimul omnes, paucis tantum ſenioribus vel puerulis remanentibus, egreſſi, per diuerſa loca variè ſunt diſperſi. Quos tamen poſtea ſaniori conſilio, & eorundem qui remanſerant certè induſtriam eius ac manſuetudinem intelligentium auxilio, quoſdam citius, quoſdam vero ſerius pene omnes ad ouile reuocauit; eoſque ſub leui iugo Chriſti facile Domino gubernante coadunauit. Ciuitatem verò ipſam, & clauſtrales cohabitationes, à ſuperfluis & ineptis pluribus ædificijs ilico purgauit; & in condignam monachicæ neceſſitatis habitudinem honeſte reformauit. Et, cum inibi inuentis & aliunde acquiſitis Fratribus in eodem Cœnobio per ſeptem annos dignè Deo & hominibus laudabiliter miniſtrauit. commendata ſunt ei & alia duo Monaſteria, Tegerenſe, & Chremſenſe, quæ pari quoque diligentia in Chriſti ſeruimine gubernauit.

VVillegiſus Archiepiſ. S Godehardum introducit in Hersfeld. Abbatiam

Recuſantes diſciplinã complures ſecedunt.

Aedificia ad monaſticam aptantur. Septem annis praeſt. Tegerenſe & Chremſenſe Monaſteria Bauariæ ei commendantur.

❧§ (o) §❧

CAPVT VII.

Guntheri nobilis viri ex Thuringia conuersio & in vocatione fluctuatio stabilitur.

HISDEM temporibus fuit in Thuringiæ partibus quidam vir nobilis, dignitate & meritis illustris, nomine Guntherus; qui pro delictis iuuentutis ingemiscens, & considerata diligentius actuum suorum qualitate, faciem Domini in confessione præueniens, sed propriæ diffidens imbecillitati corporis & animi Herueldiam ad nouum Abbatem, dignè, vt postea patuit, pœnitēdo accessit; eique omne secretum cordis ac voluntatis suæ, funditus aperuit. Quem Abbas iustè in Deo timoratus, blanda consolatione, & cōdigna etiam prouisione, pœnitentem suscepit; & ad Monachicam vsque professionem, saluberrima sui commonitione, Domino cooperante, conuertit; qui statim ad penitus abdicanda quæcunque sunt sæculi, omnem etiam multiplicem suæ hæreditatis proprietatem, quam acceperat à progenitoribus, Ecclesiæ sancti Wigoerti in vsum Christo famulantium cum consensu heredum suorum, firma traditione delegauit; ac semetipsum ibidem in regularem perseuerantiam, spontanea promissione, mancipauit: primitus tamen testamento pactus, vt Monachus factus, monasterium, quod Gellinge dicitur, victus & vestitus gratia, ipse possideret, ac fratribus illic Christo seruientibus, secum inde necessaria prouideret. Sed Abbas, prudenti pertractans consilio, homini nouiter conuerso talem pactionem, in via mandatorum Dei, maximo futuram esse periculo, & plus inde perdies animæ nasci dispendium, quam corporis, vt putabat subsidium, interim illum prouida mente ab incepto suspendit; & laico habitu adhuc vsum ad Altahense monasterium secum perduxit. Ibidem prædictus vir cordetenus compunctus, petijt ab Abbate, vt ante professionem, liceret sibi Romam petere, & Apostolorum Christi, aliorumque Sanctorum intercessionem pro transactę vitæ deuijs, & pro nouæ vitæ ingressu quærere, quo permittente, it & redit. Tandemque ante altare sanctę Marię cingulum deponens, caput & barbam totondit; & facta, de more, petitione, susceptus, ac aliquamdiu regulariter probatus, ab eodem Pastore monasticæ vitę habitum est adeptus. Verum, post votum professionis, non immemor suæ, quam præscripsimus, pactionis, adiens Abbatem, licentiam petijt patriam repetendi, & locum, quem pepigerat, iuxta cōdictum, incolendi: quod pius pater interim consensit, nolens eum obstinata contradictione ab affectu, quamuis iniquo, prohibere; donec

Guntherus nobilis hæreditatem suam effert Monasterio Hersfeldensi.

Gellinge Monasterium ambit.

Ad Altaham mittitur.

Romam petit.

Monachum induit.

donec, ratione dictante, inlicita cupientem animum, paulatim posset mitigare.

Venienti ergo ad locum, Gellinge dictum, & disponenti necessitates ibidem commanentium, ex occultis tentatoris insidijs, Domino, vt certè credimus, ad exemplum beati Iob, permittente, multa & varia ei occurrerunt incommoda, pro quibus dum ipse scilicet ante, paupertatis ac laboris insolens, ad Abbatem sæpius queritando confugeret, eiusque pro talibus consilium & auxilium anxiè perquireret, solicitus pater, fluctuationem mentis eius profundè perspiciens, & subsecuturam fortè cordis mutabilitatem vehementer pertimescens, blanda interdum consolatione, & suauiloqua cõmonitione, mæstitiam eius mitigans, interdum verò, iuxta Apostolum, *arguendo, obsecrando, increpando, opportunè importunè* nutantem eius animum castigans, ad viam salutis eum reducere studuit; quod tamen adhuc modicum profecit. Sed cum in hac altercatione sæpius luctarentur; & in huiusmodi molestia ambo crebrius fatigarentur, illi iterum, quadam die suæ sollicitudinis querelam suggerenti, vir Dei debito iustitiæ zelo permotus, turgente, vt aiunt, pulmone respondit; vt aut in promissa obedientiæ stabilitate Deo deuotius seruiret, aut certè ad solitam sæculi vanitatem, laqueis iterum Satanæ irretitus, abiecto habitu rediret. ad quam vocem stupefactus auditor intremuit; & erroris sui nimietatem serò tandem perhorrescens, ingemuit, omni prædicta pactione corde tenus oblita; & tota cuiuscunque incommodi querimonia abolita, ad Altahense monasterium, vbi tunc sub eiusdem Patris cura (vt in gratia omnium loquar) singulare diuini cultus studium feruebat, se contulit; & illic fratribus humillimè subiectus, & in sacræ religionis districtione pleniter in breuiori tempore diuini roris infusione instructus, vltra regulare præceptum semetetiam, Prælatis admirantibus, afflixit.

Gellinge praepropere administrat.

Fluctuat imperitus.

2 Tim. 4.

Obiurgatur grauiter a S. Godehardo.

In Altahensi Monasterio resipiscit & proficit.

CAPVT VIII.

Guntherus Eremum ingreditur.

TERTIO namque suæ conuersionis anno in prædicto Bohemico saltu eremum petijt, in qua ad XXXVII. annos, in studio sanctæ religionis, & in summa veraciter districtione spontaneæ paupertatis, cum sibi commanentibus vixit. Annona denique eorum erat varia: vario certè studio à rege Vngarico, & de Bohemis & Polanis, & ceteris diuersis prouincijs, simul cum vestitu conquisita. De potu, vt omnibus notum est, nihil prorsus ibi nisi sola aqua habebatur; & ipsa, etiam hospitibus ad sufficientiam, fratribus verò admen-

Guntheri victus potusque.

Scientia & eruditio illiterati.

ad mensuram, dabatur. Nam literas omnino nisi tantum psalmos non didicit; & tamen omnem rationem & intellectum Euangelij, legis, & prophetarum & historiarum quoque ex crebra fratrum relatione, & etiam auidiore verbi Dominici ex auditione, mirabiliter percepit: adeo, vt sæpissimè obscuriora mysticæ intelligentiæ, interdum iocando, interdum vero admonendo, stupentibus auditoribus, proferret. Quod nos quidem, qui eum familiarius nouimus, frequenter audiuimus; præcipuè tamen, cum in summa sua festiuitate, in * natiuitate scilicet sancti Ioannis Baptistæ specialis sui patroni, sermoni eius affuimus; quo, in capitulari collatione, eodem die, fratres suos admonebat, dum eos de eiusdem patris vita & moribus, victu & etiam vestitu, & operibus ad paupertatis suæ Domino placitam tolerantiam instruebat. Verum enim dico, & coram Deo non mentior, quia omnes pænè, qui aderāt eidem sermoni, ad vberrimam lacrymarum infusionem, dono Dei, sunt compuncti. Assedit ergo ibidem venerabilis Abbas Altahensis Rathmundus, cum pluribus sui cœnobij fratribus, & alijs multis insuper hospitibus, præter nos, quos in Canonico habitu illuc ingredi religio vetuit, quos tamen fratrum familiaritas & maximè Abbatis licentia circumquaque ad fenestras, concionatore ignorante, clanculo collocauit. *Erat enim*, vt de S. Benedicto dicitur, quem post Deum, vita & moribus maximè sequebatur, *& scienter nescius, & sapienter indoctus.*

** Natali*

Sermonis efficacia

Arnoldus vitæ huius scriptor præsens sermoni.

Capvt IX.

S. Godehardus senescens Hersfeldensi & Tegerensensi monasterijs se abdicat, & in Altaha Deo vacat.

Beatvs itaque Godehardus, senio & labore iam fessus, & etiam tædio sæcularis curæ repletus, innuente rege, Herueldense regimen præclaro viro Arnoldo suo prius eo loci Præposito; & Bertholdo, æquè venerabili suo Primicerio, Degerense commendauit: sicque ad Altaha remeauit; vbi, si Deo tantum placuerit, in finem vitæ suæ in debito cæptæ religionis studio perseuerare decreuit. Idem enim monasterium omni deuotione, vt vel hodie ibi liquet, adornare studebat; libris scilicet, & preciosissimis missalibus, vestimentis, cæterisque varijs, & vtilibus Ecclesiasticis ornamentis. Maximè tamen, quod vbique notissimum est, plurimos in eodem cœnobio fratres, scientia & moribus illustres, enutriuit; quos postea inter diuersa

Arnoldus Abbas fit Hersfeldensis

S. Godehardus Altaham excolit.

uersa monasteria Patres ac doctores, Regis ac Episcoporum petitione, dispertiuit. Sed, cum iam in laboriosa, sibi tamen placita, illa sua quiete, per decem annos, in huiusmodi studio pausaret, totaque cordis intentione in regione viuorum Domino placere diurnis nocturnisq; suspirijs, præoptaret, mirabile tandem somnium vidit, vt ipse nobis sæpius intimauit, post quam certè visionem se de hoc mundo, quo Deus iusserit, abiturum, non dubitauit. *Decennio vixit in Altaha quietus.*

CAPVT X.

Visio oliuæ.

QVADAM igitur nocte, vt semper per triginta iam annos consuequit post primam tantum noctis quietem, Ecclesiam ingrediēs, psalmodiæ cæterisque talibus officijs intentus, pernoctabat; sed, & post matutinas in incæpto decreto perstabat. Iamque aurora irradiante, modicè dormitans cubiculum intrauit; sicque super scamnum tantum inclinās, huiusmodi somnium vidit. Nam oliua pulchræ magnitudinis ibi in claustrali atrio stabat, & putabat se, sub eadem arbore lectionis studio sedere, & ad se quasdam grauiores & ignotas personas accedere; quæ se à rege eò missas assererent; vt eandem oliuam suffossam sibi in regale seruimen deferrent. Nec mora, vt sibi videbatur, secures & fossoria arripiunt; eamque, summa festinatione exstirpare contendunt; sed quanto altius infodiunt, tanto densiorem radicum tenacitatem inueniunt. Quod ipsi videntes, festinationis causa, admotis securibus, radices secando præcidunt; sicque euulsam arborem secum auferentes discedunt. Et statim vt æstimabat ex relicta radicum densitate, innumera & speciosa virgulta succreuerunt; quæ totum etiam atrium, sua multiplicatione repleuerunt; ita, vt & vulgus diuersi sexus & ætatis accesserit, & de eisdem frutectis plantaria plura euellens, per rura & compita disseminauerit. At ille euigilans Ecclesiam statim intrauit; seseque & totum cogitatum suum in Dominum iactans, diuinæ clementiæ attentius commendauit; quia se post idem somnium discessurum, certius æstimabat; quod tamen sapiens quisque alia euidenter portendere, patenter intelligit; qui multiplicem doctrinæ illius numerositatem sollicite perpenderit; & illic in prioris religionis exercitio relictam, & postea vbi vbi per diuersa diuini roris dogmata salubriter dispersam.

Peruigilia ipsius. *Visio.* *Oliuæ effossio.* *Repullulatio.* *Propagatio*

* * *

AD

AD DEFENSOREM.

QVONIAM quidem beati viri vitam, non propria ſcientiâ, quæ certè nulla eſt, ſed diuina clementia fauente, ab exordio hactenus per multa laudabilia deſcripſeram, gratias pro ſcire condignas eidem clementiæ refero, tuumque Venerande Pater auxilium, quem à fine vſque in finem in omnibus, & in hoc præcipue negotio eruditorem, defenſorem, correctoremque prælegi, tuum, inquã, tuique ſimilium auxilium, & interuentum ad Dominum imploro, vt deinceps maiora & laudabiliora, illius directione, ſine mendacij fuco, veraciter & congruè deſcribam.

DE EPISCOPATV S. Godehardi.

*S. Bernvvardi Hildeshemenſis Epiſcopi obitus. Vita eius præconium. * Humana. * Modeſtos. Opera S. Bernvvardi. Monaſterium, ſiue Clauſtrum Eccleſiæ Cathedralis. Clerus. S. Michaelis templũ, & Monaſterium. Munijt Ciuitatem turribus & muro.*

ANNO igitur poſt incarnati verbi Dei myſterium MXXII. Regni vero Domini HENRICI XXI. Imperij autem IX. fælicis memoriæ Bernvvardus venerabilis noſtræ Eccleſiæ Antiſtes, ex hac vita ad perpetuam migrauit. Cuius certè obitus totam regionem maximè contriſtauit. Erat enim, vt feſtinando omnem eius vitæ hiſtoriam tranſcurram, in cuncto diuinæ ſeruitutis ſtudio iuſtè feruidus; & in tota mundanæ * vtilitatis ſagacitate ſapienter prouidus; contra rebelles & induratos iure ſeuerus; erga obedientes & manſuetos * rite manſuetus; in eleemoſynis & miſeratione cõpatiens & largus; vigilijs, ieiunijs, & orationibus conuenienter intentus. Monaſterium itaque noſtrum, libris, ſerico, auro, argento, gemmis, picturis, alijſque Eccleſiaſticis ornamentis pluribus decenter redimiuit. Clericos auxiliante Domino multos, & etiam in diuino ſeruitio vtiles enutriuit. Venerabile templum S. Michaelis proprio labore conſtructum, ſuaque hæreditate & acquiſitione ſufficienter dotatum, in monachicam religionem Deo conſecrauit. Turres munitiſſimas, & etiam honorificas cum adhærente muro in Orientali & Occidentali parte noſtræ ciuitatis, in tuitionem ciuium conſtruxit. Eccleſias multas, cum variis, & vtilibus ædificijs per diuerſas Epiſcopij curtes, ædificauit; & omni prorſus Pontificalis prouiſionis honeſtate, in diuinis & humanis ſolerter inuigilauit.

CAPVT I.

Epiſcopatum Hildeneshemenſem recuſat.

EODEM tempore Imperator Gruona ſedebat, & præmemoratum Abbatem, ſolito ſemper pietatis more, ſecum habebat. Adueni-

Ueniente ergo legato cum hac lugubri legatione, Imperator fidelem Christi, suique amicum condigno mœrore defleuit; & piam eius animam Deo & sanctis Domini, Angelis, debita commemoratione commendauit. Deinde Abbatem secreto soliloquio conuenit; eique suæ voluntatis arcanum de Episcopatu eiusdem sedis aperuit. Cui statim ille in faciem restitit; & se indignum tali ac tanto honore & officio respondit: quem item itemque ex abundantia cordis deuotius admonuit. Ille verò in cæpta excusatione firmiter perstitit: dicens, certè se maiora onera diuitiarum ob hoc reiecisse, vt soli Deo liberius vacaret; & fragilis vitæ finem insolita dilectaque sibi paupertate, securius expectaret. Imperator verò per Episcopos duritiam cordis eius emollire tentauit; eosque de talibus illum conuenire rogauit: in quorum ille colloquio, solitâ fiduciâ restitit: & se tandem, si hoc tamen nomine dignus eis videretur, donec Ratisbona aut Pataula vacaret, vbi non sibi sed suis tantum prodesse possit, libentius expectare retulit. Sicque ibidem per totam hebdomadam de hoc inter eos causa tractabatur; sed ille semper in eadem suæ sententiæ tenacitate retinebatur.

S. Godehardus Ratisbonensem vel Pataviensem Ecclesiam praeoptat.

CAPVT II.

Post visum cælitus oblatum acquiescit honori, & ordinatur Episcopus Hildenesheimensis.

TANDEM in vigilijs S. Andreæ Apostoli, quæ tunc in quinta feria, ante aduentum Domini euenerant, itẽ somnium vidit, quod tunc soli Imperatori, postea verò & nobis gratulando, & etiam lacrymando, sæpius intimauit. Aspexit in visione post solitas nocturnas vigilias ac preces matutinas, vt sibi videbatur in atrio eiusdem Ecclesiæ, in qua post triduum DEO consecrandus erat, nimiam certè multitudinem inter se tumultuantem, & de Episcopio Hildenesheimensi seriò concertantem. Tunc accessit ad eum in media multitudine, cum pulchra puellarum caterua, quædam Matrona venerabilis, vultu & habitu mirabilis; &, apprehensa manu eius, de frequentia turbarum, cum in eandem Ecclesiam introduxit; &, extentâ dextra, nutu tantum eum ad agendam ante crucifixum * veniam, admonuit, statimque ipso se ad preces inclinante ipsa cum circumstantibus clara voce ita Deo psallere cœpit, *Infunde vnctionem tuam clemens nostris sensibus:* ad

Matronæ augustæ monitum & cantus

** Venia. Græcis μετάνοιαν ποιεῖν vt humili & supplice gestu, &c.*

ad quam vocem ipse à somno euigilans, & eiusdem visionis mysterio compunctus, Ecclesiam intrauit, & coram altari domini prostratus, diuinæ pietati se, suamque visionem commendauit. Facto autem die Imperatorem secretius conuenit; & mentis suæ pertinacia remissa, visionis ei seriem aperuit; & tandem se diuinæ prædestinationi, & eius etiam consilio ac voluntati obsecuturum, deuouit. Nec mora, eodem die, diluculo Clerus noster cum * Militia aduenit; quibus dum Imperator suum secretum, imo diuinum decretum intimauit, tota eorum vnanimitas gratanter dominum laudando, suscepit. Quamuis primò, quod nec mirum erat, aliqui vel ob ignotam eius vitam, vel etiam ob auditam olim iuuentutis eius nimietatem, ad tempus expauescerent, sibique tale aliquid pertimescerẽt. Sequenti vero die, in Natali Apostoli, cum summo Cleri plebisque tripudio, eidem pastoralis cura commendatur, qui, proxima dominica Aduentus domini ab Aribone Metropolitano Moguntiaco dignè domino consecratur.

Imperatori Henrico visum aperit.

** nobilium clientum manu.*

Ordinatur Episcopus ab Aribone Moguntino.

Capvt III.

Initium controuersiæ super Gandersheimensi monasterio.

SED tamen in ipso eiusdem honoris, siue, vt ipse putauit, oneris initio, iustis à Deo, vt verè creditur, prædestinata, non defuit tẽtatio. Nam idem eius consecrator Aribo, eodem die ante missarum solemnia secretius cum cum Episcopis conuenit; eiq; in Gandesheimensi loco & circumiacente territorio omnem pontificalis officij prouisionem, Banni sui interpositione prohibuit. Quem quidem bannum ipse, suæ simplicitatis more, nec approbauit nec renuit, sed statim ad Imperatorem ab eo solummodo patrocinium, in talibus quærens confugit. Qui confestim Archiepiscopo cum fratribus familiariter accersito, & dissimulata cordis molestia sui, hunc nouum conflictum Banno soluto sapienter pacificèque diremit. Et sic, prædicta consecratione festiuè celebrata, eandem diem in timore Dei exultantes læti peregerunt; & ita in pace suum conuentum dissoluerunt.

Aribo S. Godehardum interdicit iurisdictione Gandershei-mensi.

** Gandernesheimensi.*

Capvt IV.

Gandersheimensis Parthenonis origo, & eius iuris deductio.

NOn ergo vobis, ô lectores, incommodum vel fastidiosum videatur, si huiusmet cõflictus initium, vobis certè in posteris necessarium,

ſarium, altius, neceſſitatis cauſa repetatur. Quidam Dux Saxoni-
cus Ludolphus nomine cum ſua coniuge * Oda cum conſilio & li-
centia S. Altfridi, IIII. noſtræ Eccleſiæ Epiſcopi, Romam petijt;
& à beato Sergio Papa reliquias Sanctorum Præſulum Anaſtaſij
& Innocentij impetratas detulit. In quorum honore Monaſte-
rium & cœnobium Virginum primo in Bruneſteshuſen: deinde,
quarto poſt anno in Gandesheim conſtruxit. Et eaſdem villas,
cum adiacente territorio, & omni ſua hereditate, illuc, in vtili-
tatem Chriſto militantium contulit, & filiam ſuam * Hathamu-
dam Abbatiſſam ibi primam, eodem Epiſcopo ordinante, conſti-
tuit. Sic totum idem territorium ab initio ſemper ad Hildeneshei-
menſes Epiſcopos per CCXL. annos pertinuit; & nullus Mogun-
tinus Præſul quicquam inde vel ſibi, vel ſuæ Eccleſiæ vendicauit, do
nec à Rabano duodecimus Willegiſus Metropolitanus Moguntia
cam cathedram inſedit, vir certè in omni Catholica pietate præ-
clarus, ſed in hoc ſolo tantum periculosè temerarius; qui ſuadente,
vt impune veritatē loquar, domina Sophia ſorore Imperatoris Ot-
tonis tertij, quæ iuuenili iactantia, & generis dignitate elata, à Pal-
ligero tantum velari geſtiuit, eundem locum ſibi vſurpare tenta-
uit. quæ tamen machinatio in conſpectu Regis & principum,
Osdago octauo, poſt Altfridum noſtræ Eccleſiæ Epiſcopo, ve
ritatis ei & iuſtitiæ voce reſiſtente diſperiit; quando vix obten-
tu Regis, eiuſq; matris licentiam ab eodem Epiſcopo obtinuit, vt i
bi in natali S. Lucę Euangeliſtę miſſam celebraret Archiepiſcopus,
& prædictæ Sophiæ velationem ſimul cum eo ageret, de cæteris ve-
ro velandis virginibus, noſter Præſul ſuo iure prouideret. Poſt pau-
ca autem, prædicto Osdago Epiſcopo defuncto, & Gerdago etiam
nobis electo, & poſt biennium functo, Dominus Bernwardus re-
gius Capellanus, eandem ſedem obtinuit, quem idem Archiepiſco
pus conſecrauit; ſed ſuper eadē repetitione prorſus obticuit, donec
Domina * Gerburga Abbatiſſa venerabilis nouum monaſteriū,
quod ipſa poſt incendiū cōſtruxit, voluit conſecrari. Sed, quia ipſa,
infirmitate detenta, ea prouidere non valuit, prædictæ Sophiæ ſpi-
rituali certè filiæ, ac etiam nepti hanc procurationem commenda
uit; quæ ſtatim, ſolito more, proprium Epiſcopum contempſit, Ar-
chiepiſcopum honorificè ad talia vocauit. Qui iterum pro huiuſ-
modi ſuaſione, iuris oblitus, eūdem locum inuadere feſtinauit: ſed
præſulis noſtri literis commonitus, diſtulit. Item inuitatur, item-
que auctoritatis iure repellitur. Ad tertiam vero inuitationem Ar-
chiepiſcopus illuc aduenit, Eccleſiam, vt putabat, dedicaturus,
quod certè Eggehardus Sleſuicenſis Epiſcopus verè fidelis noſtræ

** Yda.*
Ludulphus Saxonia dux fundator.
S. Altfridus IV. Epiſcopus Hildeshem.
** Hatmoda alijs.*
Hathamuda Abbatiſſa Ludolfi D. F.
VVillegiſus aſſeruit ſibi primus Gandersheimenſe Monaſterium.
Sophia ſoror Ottonis III. Abbatiſſa Gandersheim. tantum velari voluit ab Archiepiſcopo qui pallio vteretur, vt bene hic Surius, periphraſticōs.
Osdagus Gerdagus Epiſcopi Hildeshemij
Bernuuardus Epiſcopus ibidem.
** Gerberg. Ditmaro.*
Gerberga Abbatiſſa inſtauratrix Gandersheimij.
Eggehar-

non debuit. Sed postquam Abbas à Fratribus, & etiam ab Episcopis vocatus reuenire recusauit, eisque licentiam, quem in locum eius vellent substituere mandauit, tandem Episcopali authoritate, & Fratrum vnanimitate victus, idem regimen, iuxta Ducis decretum, suscepit. Qui statim in exordio suæ promotionis totum se Christo vigilanter mancipauit, & districtiorem regularis vitæ tramitem, cum consociatis sibi Fratribus ingredi, anxiè curauit; & in tali studio se ibidem per octo annos indesinenter exercuit. Et præter hoc tamen, manuali labore multiplicem fructum, ac necessariã vtilitatem acquisiuit. Qui, & ibi in monte quodam, qui Helingeresberg dicitur, Castellum firmum, & in eo Ecclesiam pulcherrimam in honorem sanctæ Matris Christi Mariæ, in cuius speciale seruimen futurus erat, cum condecenti ædificio construxit; & circumquaque, maximè tamen in saltu Boëmico, qui eidem Prouinciæ proximè astat, ad triginta & eo amplius mansos labore tantum manuum cum Fratribus, Apostolico exemplo, siluis & vepribus erutis, ad vsum vtilitatis informauit. Interim MII Incarnationis Domini anno, nobilis Imperator Otto tertius ex vita hac, immatura morte, discessit; in cuius regnum prædictus Henricus Dux, omni pietate perspicuus successit.

Disciplinæ strictiori insistit.

Helingeresberg Castellum & Ecclesiã exstruit.

Noualia sibi manu parat.

CAPVT VI.

Hersfeldensi Abbatiæ moribus collapsæ præficitur.

ERAT in illo tempore in Herueldẽsi Monasterio sancti Wigberti Bertholdus Abbas venerabilis genere, & dignitate memorabilis; qui tamen, vt in pace dicatur, vltra sui propositi ordinem humano more popularis famæ laudi intentus, eiusdem Cœnobij Fratres, forte aliquanto debitâ conuersatione fouit indulgentius, ita, vt more Canonicorum proprietates sibi tam in priuatis ædificijs, quam & in equis & cultioribus quoque plurimis vestimentis, à cæteris mundanæ gloriæ pompis vindicarent; & licentiam quoque dandi & accipiendi, cum illicitis ac superfluis conuiuijs, cæterisq; talibus vsurparent. Quo scilicet Abbate biennio ante finem sui ægrotante, & vltra Fuldam flumen in monte, quo ipse Monasterium in honorem S. Petri Apostoli construxit, cum Militibus ac cæteris sibi familiaribus, refrigerij lenitate commorante; fratres indignatione permoti, & quasi à Patre contempti, ad Regem, tam per semetipsos, quam, & per literas ac legatos, sæpius diuersas querimonias dirigunt, sibi victus & vestitus necessaria denegari, & illis cum cæteris Christi pauperibus esurientibus, res Ecclesiasticas per vana

Hersfeldẽsium Monachorum laxitas.

Bertholdus Abbas à suis accusatur.

vana & inutilia prorſus diſsipari. Quam eorum querimoniam Rex ſapiens altius, quam ipſi opinarentur intelligens, ſed & vitam illorum non neſciens, diutius diſſimulando diſtulit. Sed ad poſtremũ importunitate eorum deuictus, modificato ſermone, reſpondit; libenter ſe Patrem eorum, ſi Dei dono conualuerit, de talibus admoniturum; ſin vero obierit, eis & ſibi in præponendo Paſtore in diuinis & humanis, ſapientum conſilio, iuxta timorem Domini prouiſurum.

Henrici Regis pij ſapiens cũ Hersfeldenſibus diſsimulatio.

At memorato Abbate paulo poſt defuncto, prædictum Godehardum eis Patrem Gubernatoremque Epiſcoporum conſilio præpoſuit; quem etiam, vt in omnibus eis iuxta Domini timorem & monachicam vitam prouideret, ſolerter præmonuit. Qui illuc per VVillegiſum Archiepiſcopum perductus, & per eum etiam, ſicut Deo gratias, optimè nouerat, ad benefaciendum ſapienter inſtructus, in primo aduentu, gratias diuinæ pietati referens, eiuſque directionem in præteritis, præſentibus, & futuris ſolicitè quærens, primitiis eis iuxta regulare præceptum, duriora & aſpera mandata propoſuit, & licentiam eis ad preces Metropolitani, aut ſecum hæc celebrandi, aut quo vellent diſcedendi, contribuit. Qui ſtatim vnanimiter conſpirati, ſimul omnes, paucis tantum ſenioribus vel puerulis remanentibus, egreſſi, per diuerſa loca variè ſunt diſperſi. Quos tamen poſtea ſaniori conſilio, & eorundem qui remanſerant certè induſtriam eius ac manſuetudinem intelligentium auxilio, quoſdam citius, quoſdam vero ſerius pene omnes ad ouile reuocauit; eoſque ſub leui iugo Chriſti facile Domino gubernante coadunauit. Ciuitatem verò ipſam, & clauſtrales cohabitationes, à ſuperfluis & ineptis pluribus ædificijs ilico purgauit; & in condignam monachicæ neceſſitatis habitudinem honeſte reformauit. Et, cum inibi inuentis & aliunde acquiſitis Fratribus in eodem Cœnobio per ſeptem annos dignè Deo & hominibus laudabiliter miniſtrauit. commendata ſunt ei & alia duo Monaſteria, Tegerenſe, & Chremſenſe, quæ pari quoque diligentia in Chriſti ſeruimine gubernauit.

VVillegiſus Archiepiſ. S Godehardum introducit in Hersfeld. Abbatiam

Recuſantes diſciplinã complures ſecedunt.

Aedificia ad monaſticam aptantur.

Septem annis praeſt.

Tegerenſe & Chremſenſe Monaſteria Bauaria ei commendantur.

§ (o) §

CAPVT VII.

Guntheri nobilis viri ex Thuringia conuersio & in vocatione fluctuatio stabilitur.

HISDEM temporibus fuit in Thuringiæ partibus quidam vir nobilis, dignitate & meritis illustris, nomine Guntherus; qui pro delictis iuuentutis ingemiscens, & considerata diligentius actuum suorum qualitate, faciem Domini in confessione præueniens, sed propriæ diffidens imbecillitati corporis & animi Herueldiam ad nouum Abbatem, dignè, vt postea patuit, pœnitẽdo accessit; eique omne secretum cordis ac voluntatis suæ, funditus aperuit. Quem Abbas iustè in Deo timoratus, blanda consolatione, & cõdigna etiam prouisione, pœnitentem suscepit; & ad Monachicam vsque professionem, saluberrima sui commonitione, Domino cooperante, conuertit; qui statim ad penitus abdicanda quæcunque sunt sæculi, omnem etiam multiplicem suæ hæreditatis proprietatem, quam acceperat à progenitoribus, Ecclesiæ sancti Wigberti in vsum Christo famulantium cum consensu heredum suorum, firma traditione delegauit; ac semetipsum ibidem in regularem perseuerantiam, spontanea promissione, mancipauit: primitus tamẽ testamento pactus, vt Monachus factus, monasterium, quod Gellinge dicitur, victus & vestitus gratia, ipse possideret, ac fratribus illic Christo seruientibus, secum inde necessaria prouideret. Sed Abbas, prudenti pertractans consilio, homini nouiter conuerso talem pactionem, in via mandatorum Dei, maximo futuram esse periculo, & plus inde perdies animæ nasci dispendium, quam corporis, vt putabat subsidium, interim illum prouida mente ab incepto suspendit; & laico habitu adhuc vsum ad Altahense monasterium secum perduxit. Ibidem prædictus vir cordetenus compunctus, petijt ab Abbate, vt ante professionem, liceret sibi Romam petere, & Apostolorum Christi, aliorumque Sanctorum intercessionem pro transactę vitæ deuijs, & pro nouæ vitæ ingressu quærere, quo permittente, it & redit. Tandemque ante altare sanctę Marię cingulum deponens, caput & barbam totondit; & facta, de more, petitione, susceptus, ac aliquamdiu regulariter probatus, ab eodem Pastore monasticæ vitę habitum est adeptus. Verum, post votum professionis, non immemor suæ, quam præscripsimus, pactionis, adiens Abbatem, licentiam petijt patriam repetendi, & locum, quem pepigerat, iuxta cõdictum, incolendi: quod pius pater interim consensit, nolens eum obstinata contradictione ab affectu, quamuis iniquo, prohibere; donec

Guntherus nobilis hereditatem suam offert Monasterio Hersfeldensi

Gellinge Monasterium ambit.

Ad Altaham mittitur.

Romam petit.

Monachum induit.

donec, ratione dictante, inlicita cupientem animum, paulatim posset mitigare.

Venienti ergo ad locum, Gellinge dictum, & disponenti necessitates ibidem commanentium, ex occultis tentatoris insidijs, Domino, vt certè credimus, ad exemplum beati Iob, permittente, multa & varia ei occurrerunt incommoda, pro quibus dum ipse scilicet ante, paupertatis ac laboris insolens, ad Abbatem sæpius queritando confugeret, eiusque pro talibus consilium & auxilium anxiè perquireret, solicitus pater, fluctuationem mentis eius profundè perspiciens, & subsecuturam fortè cordis mutabilitatem vehementer pertimescens, blanda interdum consolatione, & suauiloqua cōmonitione, mæstitiam eius mitigans, interdum verò, iuxta Apostolum, *arguendo, obsecrando, increpando, opportunè importunè* nutantem eius animum castigans, ad viam salutis eum reducere studuit; quod tamen adhuc modicum profecit. Sed cum in hac altercatione sæpius luctarentur; & in huiusmodi molestia ambo crebrius fatigarentur, illi iterum, quadam die suæ sollicitudinis querelam suggerenti, vir Dei debito iustitiæ zelo permotus, turgente, vt aiunt, pulmone respondit; vt aut in promissa obedientiæ stabilitate Deo deuotius seruiret, aut certè ad solitam sæculi vanitatem, laqueis iterum Satanæ irretitus, abiecto habitu rediret. ad quam vocem stupefactus auditor intremuit; & erroris sui nimietatem serò tandem perhorrescens, ingemuit, omni prædicta pactione corde tenus oblita; & tota cuiuscunque incommodi querimonia abolita, ad Altahense monasterium, vbi tunc sub eiusdem Patris cura (vt in gratia omnium loquar) singulare diuini cultus studium feruebat, se contulit; & illic fratribus humillimè subiectus, & in sacræ religionis districtione pleniter in breuiori tempore diuini roris infusione instructus, vltra regulare præceptum semetetiam, Prælatis admirantibus, afflixit.

Gellinge præpropere administrat.

Fluctuat imperitus.

2 Tim. 4.

Obiurgatur grauiter a S. Godehardo.

In Altahensi Monasterio resipiscit & proficit.

CAPVT VIII.

Guntherus Eremum ingreditur.

TERTIO namque suæ conuersionis anno in prædicto Bohemico saltu eremum petijt, in qua ad XXXVII. annos, in studio sanctæ religionis, & in summa veraciter districtione spontaneæ paupertatis, cum sibi commanentibus vixit. Annona denique eorum erat varia: vario certè studio à rege Vngarico, & de Bohemis & Polanis, & ceteris diuersis prouincijs, simul cum vestitu conquisita. De potu, vt omnibus notum est, nihil prorsus ibi nisi sola aqua habebatur; & ipsa, etiam hospitibus ad sufficientiam, fratribus verò

Guntheri victus potusque.

Scientia & eruditio illiterati.

ad mensuram, dabatur. Nam literas omnino nisi tantum psalmos non didicit; & tamen omnem rationem & intellectum Euangelij, legis, & prophetarum & historiarum quoque ex crebra fratrum relatione, & etiam auidiore verbi Dominici ex auditione, mirabiliter percepit: adeo, vt sæpissimè obscuriora mysticæ intelligentiæ, interdum iocando, interdum vero admonendo, stupentibus auditoribus, proferret. Quod nos quidem, qui eum familiarius nouimus, frequenter audiuimus; præcipuè tamen, cum in summa sua festiuitate, in * natiuitate scilicet sancti Ioannis Baptistæ specialis sui patroni, sermoni eius affuimus; quo, in capitulari collatione, eodem die, fratres suos admonebat, dum eos de eiusdem patris vita & moribus, victu & etiam vestitu, & operibus ad paupertatis suæ Domino --- placitam tolerantiam instruebat. Verum enim dico, & coram Deo non mentior, quia omnes pænè, qui aderãt eidem sermoni, ad vberrimam lacrymarum infusionem, dono Dei, sunt compuncti. Assedit ergo ibidem venerabilis Abbas Altahensis Rathmundus, cum pluribus sui cœnobij fratribus, & alijs multis insuper hospitibus, præter nos, quos in Canonico habitu illuc ingredi religio vetuit, quos tamen fratrum familiaritas & maximè Abbatis licentia circumquaque ad fenestras, concionatore ignorante, clanculo collocauit. *Erat enim*, vt de S. Benedicto dicitur, quem post Deum, vita & moribus maximè sequebatur, *& scienter nescius, & sapienter indoctus.*

** Natali*

Sermonis efficacia

Arnoldus vitæ huius scriptor præsens sermoni.

Capvt IX.

S. Godehardus senescens Hersfeldensi & Tegerensensi monasterijs se abdicat, & in Altaha Deo vacat.

BEATVS itaque Godehardus, senio & labore iam fessus, & etiam tædio sæcularis curæ repletus, innuente rege, Herueldense regimen præclaro viro Arnoldo suo prius eo loci Præposito; & Berthol do, æquè venerabili suo Primicerio, Degerense commendauit: sicque ad Altaha remeauit; vbi, si Deo tantum placuerit, in finem vitæ suæ in debito cæptæ religionis studio perseuerare decreuit. Idem enim monasterium omni deuotione, vt vel hodie ibi liquet, adornare studebat; libris scilicet, & preciosissimis missalibus, vestimentis, cæterisque varijs, & vtilibus Ecclesiasticis ornamentis. Maximè tamen, quod vbique notissimum est, plurimos in eodem cœnobio fratres, scientia & moribus illustres, enutriuit; quos postea inter diuersa

Arnoldus Abbas fit Hersfeldensis

S. Godehardus Altaham excolit.

uersa monasteria Patres ac doctores, Regis ac Episcoporum petitione, dispertiuit. Sed, cum iam in laboriosa, sibi tamen placita, illa sua quiete, per decem annos, in huiusmodi studio pausaret, totaque cordis intentione in regione viuorum Domino placere diurnis nocturnisq; suspirijs, præoptaret, mirabile tandem somnium vidit, vt ipse nobis sæpius intimauit, post quam certè visionem se de hoc mundo, quo Deus iusserit, abiturum non dubitauit. *Decennio vixit in Altaha quietus.*

CAPVT X.

Visio oliuæ.

QVADAM igitur nocte, vt semper per triginta iam annos consue uit, post primam tantum noctis quietem, Ecclesiam ingrediēs, psalmodiæ cæterisque talibus officijs intentus, pernoctabat; sed, & post matutinas in inceæpto decreto perstabat. Iamque aurora irradiante, modicè dormitans cubiculum intrauit; sicque super scamnum tantum inclinās, huiusmodi somnium vidit. Nam oliua pulchræ magnitudinis ibi in claustrali atrio stabat, & putabat se, sub eadem arbore lectionis studio sedere, & ad se quasdam grauiores & ignotas personas accedere; quæ se à rege eò missas assererent; vt eandem oliuam suffossam sibi in regale seruimen deferrent. Nec mora, vt sibi videbatur, secures & fossoria arripiunt; eamque, summa festinatione exstirpare contendunt; sed quanto altius infodiunt, tanto densiorem radicum tenacitatem inueniunt. Quod ipsi videntes, festinationis causa, admotis securibus, radices secando præcidunt; sicque euulsam arborem secum auferentes discedunt. Et statim vt æstimabat ex relicta radicum densitate, innumera & speciosa virgulta succreuerunt; quæ totum etiam atrium, sua multiplicatione repleuerunt; ita, vt & vulgus diuersi sexus & ætatis accesserit, & de eisdem frutectis plantaria plura euellens, per rura & compita disseminauerit. At ille euigilans Ecclesiam statim intrauit; sesque & totum cogitatum suum in Dominum iactans, diuinæ clementiæ attentius commendauit; quia se post idem somnium discessurum, certius æstimabat; quod tamen sapiens quisque alia euidenter portendere, patenter intelligit; qui multiplicem doctrinæ illius numerositatem sollicite perpenderit; & illic in prioris religionis exercitio relictam, & postea vbi vbi per diuersa diuini roris dogmata salubriter dispersam.

Peruigilia ipsius. *Visio.* *Oliua effossio.* *Repullulatio.* *Propagatio*

* * *

AD DEFENSOREM.

QVONIAM quidem beati viri vitam, non propria ſcientiâ, quæ certè nulla eſt, ſed diuina clementia fauente, ab exordio hactenus per multa laudabilia deſcripſeram, gratias pro ſcire condignas eidem clementiæ refero, tuumque Venerande Pater auxilium, quem à fine vſque in finem in omnibus, & in hoc præcipue negotio eruditorem, defenſorem, correctoremque prælegi, tuum, inquã, tuique ſimilium auxilium, & interuentum ad Dominum imploro, vt deinceps maiora & laudabiliora, illius directione, ſine mendacij fuco, veraciter & congruè deſcribam.

DE EPISCOPATV S. Godehardi.

ANNO igitur poſt incarnati verbi Dei myſterium MXXII. Regni vero Domini HENRICI XXI. Imperij autem IX. fælicis memoriæ Bernvvardus venerabilis noſtræ Eccleſiæ Antiſtes, ex hac vita ad perpetuam migrauit. Cuius certè obitus totam regionem maximè contriſtauit. Erat enim, vt feſtinando omnem eius vitæ hiſtoriam tranſcurram, in cuncto diuinæ ſeruitutis ſtudio iuſtè feruidus; & in tota mundanæ * vtilitatis ſagacitate ſapienter prouidus; contra rebelles & induratos iure ſeuerus; erga obedientes & manſuetos * rite manſuetus; in eleemoſynis & miſeratione cõpatiens & largus; vigilijs, ieiunijs, & orationibus conuenienter intentus. Monaſterium itaque noſtrum, libris, ſerico, auro, argento, gemmis, picturis, alijſque Eccleſiaſticis ornamentis pluribus decenter redimiuit Clericos auxiliante Domino multos, & etiam in diuino ſeruitio vtiles enutriuit. Venerabile templum S. Michaelis proprio labore conſtructum, ſuaque hæreditate & acquiſitione ſufficienter dotatum, in monachicam religionem Deo conſecrauit. Turres munitiſſimas, & etiam honorificas cum adhærente muro in Orientali & Occidentali parte noſtræ ciuitatis, in tuitionem ciuium conſtruxit. Eccleſias multas, cum variis, & vtilibus ædificijs per diuerſas Epiſcopij curtes, ædificauit; & omni prorſus Pontificalis prouiſionis honeſtate, in diuinis & humanis ſolerter inuigilauit.

*[Margin notes:] S. Bernvvardi Hildeshemenſis Epiſcopi obitus. Vitæ eius præconium. * Humanæ. * Modeſtos. Opera S. Bernvvardi. Monaſterium, ſiue Clauſtrum Eccleſiæ Cathedralis. Clerus. S. Michaelis templũ, & Monaſterium. Munijt Ciuitatem turribus & muro.*

CAPVT I.

Epiſcopatum Hildeneshemenſem recuſat.

EODEM tempore Imperator Gruona ſedebat, & præmemoratum Abbatem, ſolito ſemper pietatis more, ſecum habebat. Adueni-

ueniente ergo legato cum hac lugubri legatione, Imperator fidelem Christi, suique amicum condigno mœrore defleuit; & piam eius animam Deo & sanctis Domini, Angelis, debita commemoratione commendauit. Deinde Abbatem secreto soliloquio conuenit; eique suæ voluntatis arcanum de Episcopatu eiusdem sedis aperuit. Cui statim ille in faciem restitit; & se indignum tali ac tanto honore & officio respondit: quem item itemque ex abundantia cordis deuotius admonuit. Ille verò in cœpta excusatione firmiter perstitit: dicens, certè se maiora onera diuitiarum ob hoc reiecisse, vt soli Deo liberius vacaret; & fragilis vitæ finem insolita dilectaque sibi paupertate, securius expectaret. Imperator verò per Episcopos duritiam cordis eius emollire tentauit; eosque de talibus illum conuenire rogauit: in quorum ille colloquio, solitâ fiduciâ restitit: & se tandem, si hoc tamen nomine dignus eis videretur, donec Ratisbona aut Patauia vacaret, vbi non sibi sed suis tantum prodesse possit, libentius expectare retulit. Sicque ibidem per totam hebdomadam de hoc inter eos causa tractabatur; sed ille semper in eadem suæ sententiæ tenacitate retinebatur.

S. Godehardus Ratisbonensem vel Pataviensem Ecclesiam praoptat.

CAPVT II.

Post visum cælitus oblatum acquiescit honori, & ordinatur Episcopus Hildenesheimensis.

TANDEM in vigilijs S. Andreæ Apostoli, quæ tunc in quinta feria, ante aduentum Domini euenerant, itẽ somnium vidit, quod tunc soli Imperatori, postea verò & nobis gratulando, & etiam lacrymando, sæpius intimauit. Aspexit in visione post solitas nocturnas vigilias ac preces matutinas, vt sibi videbatur in atrio eiusdem Ecclesiæ, in qua post triduum DEO consecrandus erat, nimiam certè multitudinem inter se tumultuantem, & de Episcopio Hildenesheimensi seriò concertantem. Tunc accessit ad eum in media multitudine, cum pulchra puellarum caterua, quædam Matrona venerabilis, vultu & habitu mirabilis; &, apprehensa manu eius, de frequentia turbarum, eum in eandem Ecclesiam introduxit; &, extentâ dextra, nutu tantum eum ad agendam ante crucifixum * veniam, admonuit, statimque ipso se ad preces inclinante ipsa cum circumstantibus clara voce ita Deo psallere cœpit, *Infunde vnctionem tuam clemens nostris sensibus:* ad

Matronæ augustæ monitum & cantus

** Venia. Græcis μετάνοιαν ποιεῖν vt humili & supplice gestu, &c.*

Dd

ſarium, altius, neceſſitatis cauſa repetatur. Quidam Dux Saxonicus Ludolphus nomine cum ſua coniuge * Oda cum conſilio & licentia S. Altfridi, IIII. noſtræ Eccleſiæ Epiſcopi, Romam petijt; & à beato Sergio Papa reliquias Sanctorum Præſulum Anaſtaſij & Innocentij impetratas detulit. In quorum honore Monaſterium & cœnobium Virginum primo in Brunesteshuſen: deinde, quarto poſt anno in Gandesheim conſtruxit. Et easdem villas, cum adiacente territorio, & omni ſua hereditate, illuc, in vtilitatem Chriſto militantium contulit, & filiam ſuam * Hathamudam Abbatiſſam ibi primam, eodem Epiſcopo ordinante, conſtituit. Sic totum idem territorium ab initio ſemper ad Hildeneſheimenſes Epiſcopos per CCXL. annos pertinuit; & nullus Moguntinus Præſul quicquam inde vel ſibi, vel ſuæ Eccleſiæ vendicauit, donec à Rabano duodecimus Willegiſus Metropolitanus Moguntiacam cathedram inſedit, vir certè in omni Catholica pietate præclarus, ſed in hoc ſolo tantum periculosè temerarius; qui ſuadente, vt impune veritatẽ loquar, domina Sophia ſorore Imperatoris Ottonis tertij, quæ iuuenili iactantia, & generis dignitate elata, à Palligero tantum velari geſtiuit, eundem locum ſibi vſurpare tentauit. quæ tamen machinatio in conſpectu Regis & principum, Osdago octauo, poſt Altfridum noſtræ Eccleſiæ Epiſcopo, veritatis ei & iuſtitiæ voce reſiſtente diſperiit; quando vix obtentu Regis, eiuſq; matris licentiam ab eodem Epiſcopo obtinuit, vt ibi in natali S. Lucę Euangeliſtę miſſam celebraret Archiepiſcopus, & prædictæ Sophiæ velationem ſimul cum eo ageret, de cæteris vero velandis virginibus, noſter Præſul ſuo iure prouideret. Poſt pauca autem, prædicto Osdago Epiſcopo defuncto, & Gerdago etiam nobis electo, & poſt biennium functo, Dominus Bernwardus regius Capellanus, eandem ſedem obtinuit, quem idem Archiepiſcopus conſecrauit; ſed ſuper eadẽ repetitione prorſus obticuit, donec Domina * Gerburga Abbatiſſa venerabilis nouum monaſteriũ, quod ipſa poſt incendiũ cõſtruxit, voluit conſecrari. Sed, quia ipſa, infirmitate detenta, ea prouidere non valuit, prædictæ Sophiæ ſpirituali certè filiæ, ac etiam nepti hanc procurationem commendauit; quæ ſtatim, ſolito more, proprium Epiſcopum contempſit, Archiepiſcopum honorificè ad talia vocauit. Qui iterum pro huiuſmodi ſuaſione, iuris oblitus, eũdem locum inuadere feſtinauit: ſed præſulis noſtri literis commonitus, diſtulit. Item inuitatur, itemque auctoritatis iure repellitur. Ad tertiam vero inuitationem Archiepiſcopus illuc aduenit, Eccleſiam, vt putabat, dedicaturus, quod certè Eggehardus Sleſuicenſis Epiſcopus verè fidelis noſtræ

Marginal notes: * Yda. Ludulphus Saxoniæ dux fundator. S. Altfridus IV. Epiſcopus Hildesheim. * Hatmoda alias. Hathamuda Abbatiſſa Ludolfi D. F. Willegiſus aſſeruit ſibi primus Gandersheimense Monaſterium. Sophia ſoror Ottonis III. Abbatiſſa Gandersheim. tantum velari voluit ab Archiepiſcopo qui pallio vtetur, vt bene hic Surius, periphraſticos. Osdagus Gerdagus Epiſcopi Hildeshemij Bernvvardus Epiſcopus ibidem. * Gerberg. Ditmaro. Gerberga Abbatiſſa inſtauratrix Gandersheimij. Eggehar-

dus Slesuicensis Episc. dedicat nouam Ecclesiam Gandersheim.

Ecclesiæ filius, illuc cum Clero à nostro Dño missus, scripturarum auctoritate intercepit. Post multas autem, & varias huiusmodi disceptationes, eadem causa tandem ab Episcopis com prouincialibus, vsque in præsentiam Romani Pontificis Imperatorisque comperendinatur. Sed eo tempore pius Otto tertius Imperator ad Christum migrauit; cuius loco, vt prænotatum est, Henricus in regnum intrauit. Qui statim natalem S. Laurẽtij Patherbronnæ celebrauit: vbi Domina Cunigunda regalem coronam percepit.

Cunigunda Regina Paderborna coronatur.

Prædictâ etiam Gerbergâ Gandenesheimensis Abbatissâ sæculo exemptâ, Sophia ei succedens solito iterum more ibidem principum licentiam Domini Bernvvardi à Palligero benedicendi impetrauit. Deinde nouus Rex primum sui honoris annum in natali Domini Palidi inchoauit.

Rex Henricus natalitia Palidi celebrat.

Ibi coram eo per Principes sæpius dicta Episcoporum lite recitatâ, corde tenus indoluit; & ad illam sedandam, sæpe interceptam dedicationem Ecclesiæ Gandenesheimensis in Vigilia Epiphaniæ Domini destinauit. Illuc ergò, statuto die aduenientes, & dedicationis officium inchoantes, intus sacro mysterio peracto, Rex cum Episcopis & Primatibus ante fores ad populum processit; Vbi Willegisus Archiepiscopus publico sermone

VVilligisi Archiepiscopi renũciatio super Gandersheim.

æstimationis suæ culpam professus, iuri & repetitioni eiusdem loci abrenunciauit: & in testimonium huius abrenunciationis, ferulam Episcopalem Domino Bernvvardo, vt postea in Franconouordensi concilio claruit, coram Clero & populo condonauit.

Episcopalis ferula.

Archiepiscopus verò, hac lite sedata, Præsulem nostrum, omni honore & charitate vltra dilexit, & in nostro Cœnobio fraternitate honorifice acquisita, summam dilectionem & loco & fratribus prouidit:

Ius fraternitatis VVilligiso cum Hildeneshemensi Clero.

qui quinto * post anno, plenus dierum & bonorum etiam operũ ad Christum migrauit. Cuius successorem Erkanbaldum Fuldensis Cœnobij prius Abbatem dominus Bernvvardus Calen. Aprilis Moguntiæ consecrauit; qui ibidem nouem annos præsidens ordinatorem suum, consanguinitate etiam sibi propinquum, debita deuotione percoluit, & supradicta controuersia omnino conticuit.

Chri 1011 Erkãbaldus VVilligisi successor. sedit 9. an. vsque ad Christ 1020 vel 1021.*

Huic autem, Aribo regius Capellanus successit, quem Imperialis annuli dono, regio more præsignatum, Bernvvardus Episcopus ad principale altare, prænotatum Gandenesheimensis Ecclesiæ Presbyterum ordinauit; eique verbi Domini & Banni S. Petri auctoritate, eiusdem altaris, & etiam loci vel circumiacentis territorij vsurpationem, inuasionem quoque vel repetitionem, astante Imperatore cum Episcopis, publicè interdixit.

Aribo Mog. Archiepisc. cur molestus S Godehardo.

In huius banni vindictam, ille nouo nostro Patri intulit tentationem prædictam. Erat tamen, vt veritatem non occultemus, idem Archiepiscopus genere & dignitate,

Aribonis Archiepisc. laus.

gnitate, & probabili morum etiam grauitate, verè venerabilis; sed in hac tantum temeritate erga nos pro parte culpabilis.

Hæc ergo huius conflictus abbreuiatio ideo hic adnotatur, vt subsequentis disceptationis de eodem Gandenesheimensi territorio veritas & ratio clarius cognoscatur.

CAPVT V.

Ingressus in Episcopatum & muneris exordia.

BEATVS igitur Godehardus Pontificatus Infulis decoratus, Nonis Decembris Hildenesheim aduenit; omnesque in suo aduẽtu verè gratulantes inuenit. Qui mox, vt Cœnobii nostri religionem eotenus rationabiliter, Deo gratias, conseruatam agnouit, cõdignas illico diuinæ miserationi laudes persoluens, omni eam deuotionis studio ampliare, & in diuini cultus exercitio condecorare sategit. Forinsecus verò de generali Cleri & populi gubernatione, Episcopali speculatione solerter inuigilauit; pro qua etiam, die ac nocte, omni vitæ suæ tempore, indefectiuo gemitu, Domino indesinenter supplicauit. Semetipsum verò in sanctimonia solita, & in primitus incæpta bonorum operum assiduitate non solum cautè custodiuit, sed etiam religiosè diætim, augmentauit. In vigiliis & orationibus, ac continua & certè vix credibili ieiuniorum frequẽtatione, & largissima eleemosynarũ profusione, & in summa totius diuini timoris grauitate, vsque in finem, spiritu sancto corroborante, perseuerauit. Fuit, igitur, vt nulla prorsus virtutis eius panegyrtea prætermittam, Regibus & Primoribus & formidini & honori, cæteris verò, vnicuique secundum se timori pariter & amori. Pro cunctis scilicet ritè solicitus, & in Christo omnibus omnia factus, soli tantum sibi grauis austerus perstitit, & parcus. Cœnobium suum Pastorali cura sapienter gubernauit, & fratrum commoda in victu & vestitu, cæterisque indigentiæ humanæ necessarijs, sæpius adauxit; quos etiam ad sacræ religionis obseruantiam Apostolicè, arguendo, & obsecrando, multipliciterque informando conduxit. Iuuenes quoque & pueros quos inibi bonæ indolis & sapidos inuenit, per diuersa scholarum studia circumquaque dispertiuit; quorum certè postea seruimine, variam ac multiplicem suæ Ecclesiæ vtilitatem in lectione, scriptura, & pictura, ac plurali honestiori clericalis officij disciplina, conquisiuit. Thesaurum nihilominus Ecclesiasticum, quem ibi numerosum inuenit, tam decenter, quam & vtiliter amplificauit; & quicquid in ædificijs Ecclesiasticis non solum principalis suæ ciuitatis, sed & in alijs suæ prouisi-

Cœnobij Cathedralis disciplina.

S Godehardi Conuersatio & Vita.

Autoritas.

Regimen Cœnobij.

Iuuentutis Ecclesiastica educatio

Rerum conseruatio.

Fabrica.

** Veteranū*

onis locis,dirutum,vel veteratum * reperit, totum summâ celeritate distrahere,renouare,& meliorare festinauit. Inter quæ tamen omnia baptismalem Ecclesiã quam felicis memoriæ OtwinusX. noster Antistes in honore S.Mariæ & S.Epiphanij Episcopi,quem de Papia ciuitate,Dei dono,Patronum nobis adduxit, in Australi parte nostræ Ecclesiæ construxit, senio certè & negligentia delapsam,diruit;& in eodem loco Monasterium honestum,in prætitulato honore,primo suæ ordinationis anno, fundauit, quarto consummauit ; & ibidem Congregationem Canonicam pluris sane honoris & vtilitatis,in Domini timore coadunauit, quam concãbij sui acquisitione, sufficienter vestiuit& pauit, abundantemque illuc in futurum,ad talia sufficientiam, condonauit.

Otvvinus Episcopus Papia Hildeshem transtulit S.Epiphanium.

S Godehardus Congregationẽ Canonicã fundat.

CAPVT VI.

Dæmoniacam sanat.

MIRACVLVM erga primum, quod per eum Christi gratia ipso suo primo anno fecerat,in spem & gaudium lectorum hic interponendum meritò opinor; quod ipsa veritate, quæ Deus est, teste,non mentior,ab ipso quidem vsq; in finem penitus celatum, sed à Clero & populo,qui intererant,diuulgatum. Eodem anno Aribo Archiepiscopus Imperatorem in Pentecoste Moguntiam inuitauit;vbi,& Concilium generale coadunauit, in quo Episcoporum consilio plura,quæ deuiauerant, correxit.Præcipuè tamen Ottonem Comitem de Hamerstein & Irmengardam illicitè commanentes,separare disposuit,quod tamen penitus perficere non potuit;quia ille partim se regali timore , partim Episcopali commonitione vtcumque correxit: illa verò publicè bannos præuaricans,ibidem ius legemque, vt vel hodie claret, funditus perdidit. Ad idem Concilium Præsul noster,& Imperiali, & Pontificali vocatione allegatus , pulchra cleri & militiæ frequentia , etsi non sponte comitatus,illò properabat.Et quadam die in pago, qui Logingaha dicitur , iuxta prædictum Castellum Gruona,vbi,gratia Dei & electus & consecratus est,iter carpebat;& contigit ibi in villa quadam,mulierem à spiritu vexari immundo; & à parentibus vel propinquis per Ecclesias ad Sanctorum patrocinia circumduci. Qui,dum nouum Episcopum illuc aduentare cognouerant, in occursum ei,sancta eius opinione fiduciati, simul cum infirma, concitè properabant.Immundus verò Spiritus,ipsa eorum festinatione pauefactus,per os infirmæ anxio clamore,quo duceretur,inquisiuit. Cui, cum dicerent, quod in occursum Godehardi Episcopi traheretur, horrifico statim mugitu,& eiulatu, cæpit miserabiliter

Synodus Magontina sub Aribone. Anno 1023.

Otto Comes de Hamerstein & Irmengarda coniux illex

S.Godehardus interest Synodo.

Gruona Castellum.

Dæmon refugit S Godehardum.

ter refragari;&,ne ad Episcopum veniret,ipsis,qui eum ducebant, mirantibus pariter & pauescentibus,reluctari , eiulans & vociferans,Godehardum se nec audire,nec posse videre.In eo certamine dum infirma,à fidelibus fide & spe,vt verè patuit, feruētibus, trahebatur, Spiritus nequam totâ violentiâ reluctabatur. tandem (Deo gratias) fugato Dæmonio,mulier liberatur;& ad virum Dei vbi sub quadam arbore refrigerij gratia cōsedit, sana corde & corpore perducitur.Qui,cognitis rebus,timore pariter & gaudio cōpunctus,lacrymans gratias diuinæ pietati,in faciem prostratus, iure persoluit; eidemq; manus imponens, eam benedictione pariter & prece in fide confortauit, * & valentem, imò & gaudentē, cum gaudentibus ciuibus & amicis remisit; sicque iter, quod cœperat,peregit. Vnde eum omnes qui eum eò comitabantur amplius & amabāt & timebāt,cuius coram Deo tale meritum cognoscebant,quibus tamen,super hoc facto, seria auctoritate silentium indixit. Sed nec ægra,quæ sensit,nec turba,quæ salutare miraculum vidit, reticuit.

Corroborauit.

CAPVT VII.

Paludem salsam infestamque habitatione & templo frequentat.

ERat etiam in Orientali parte ciuitatis nostræ palus horrifica & circū manentibus omnino plurali formidine inuisa,eò q ibi, vt opinabantur tam meridiano quam & nocturno tempore illusiones quasdā horribiles vel audirent,vel viderent;quę à fonte salsuginis, quæ ibidē in medio bulliebat Sulza dicitur. Qua,ille spectâtâ, & illusione etiā phantasticâ qua bruta plebs terrebatur auditâ, eandē paludē,secundo sui aduentus anno cum cruce & reliquijs Sanctorū inuasit,& habitationem suam ibidem aptauit;& in medio periculo Oratoriū in honorē S.Bartholomæi Apost.fundauit: quo,sequenti anno consumato,& dicato,oñe Dæmonū phantasma exinde funditus exstirpauit,& eundē locū omnibus comorantibus vel aduenientib⁹ gratū,& sine qualibet tētatione habitabilē reddidit. Vbi Xenodochium Christi, in receptionem pauperū ædificauit, q omni humanæ indigentiæ comoditate abundans,fideli cuidam suo Presbytero Bernvvardo,cuius hic nomē,pro fidei merito iure interponitur,comendauit,per Christi nomen eum frequētius terribiliter obtestās,vt non solum illic comorantibus, sed & cunctis fortè aduenientib. victus & vestitus necessaria,ita cōuenienter prouideret, sicuti pro hac ipsa sua dispensatione Deo rationē reddere deberet. Quoddā tamen talium genus illos scilicet,qui vel Monachico, vel Canonico,vel etiā Græco habitu per regiones & regna discurrunt,

Sulza cruce & reliquijs expiatur.

Oratoriū ibi S. Bartholomæo condit.

Xenodochium addit.

Pauperes gyrouagi exclusi & eorum delectus.

quos

quos & Platonis more, Peripateticos irridendo cognominauit, illos inquam prorſus exprobrando execrabatur, quos tamen per nomen Chriſti quod profitebantur, neceſſaria ſuſtentatione biduo vel maximè triduo conſolabatur: ſicque præbitis calciamentis, vel veſtibus, eos, ne curſus ſui ſolitum obliuiſcerentur, diſcedere hortabatur. Aliquibus verò cum eo diutius permanere cupiẽtibus, illam

Lib. 2. c. 13

Gregorij in dialogo ſententiam ironicè obiecit: quomodo ſtultum viatorem ad ſacra loca properantem, inimicus per conuiatorem ſuum, & per fontis vel prati amœnitatem, vel etiam ciborum dulcedinem decepit. Interdum verò à ſuis familiaribus, quod nec ei diſplicebat, admonitus, quod inter tales ſæpius veri Dei amici inuenirentur, illud ſtatim Hieronymi ridiculum oppoſuit. Quia mendaces, inquit, faciunt, vt veridicis vix credatur. Si quos tamen talium in Dei cultu vel timore ſtabiles agnouit, hos nimirum priuatim potius quam publicè, quod & ipſi malebant, in his quæ ad Deum pertinent adamauit.

S. Godehardi manſuetudo erga pœnitentes.

Sed & ſuper delinquentes & noxios mira erat miſeratione mitis & placabilis; ita, vt ſi quilibet talium confeſſionis & pœnitentiæ gratia ad eum confugerent, & delicta eis ſtatim, promptâ clementiâ, indulſerit, & vigilanti cura, eis, ne vlterius in talia neceſſitatis cauſa inciderent, omnem ſufficientiã in poſterum prouiderit;

S. Nicolaũ imitatur.

more quidem & exemplo ſancti ſui patroni Nicolai Epiſcopi, qui eleemoſynarum auro, & virginum inceſtus, & patris earum inopiã, & totius familiæ deteſtabilem ademit infamiam, & quorũlibet pauperum ad ſe quoquo modo * peruenientium pia clementia ſedauit indigentiam. Huius inquam exemplo, præſul noſter ſatagegat inopes vbique ſemper conſolari; cui & cordi erat cum talibus colloqui, cum eis ludificando & etiam conuiuando, iocundari.

** pertinentium.*

CAPVT VIII.

Conrardi regis primordia, iter, S. Mauritij mons.

Henrici Imp. mors.

EO etiam anno à natiuitate Chriſti MXXIV. piæ memoriæ Henricus Imperator ordinationis ſuæ anno XXII ad Chriſtum migrauit; cuius quippe obitus, totam Chriſtianiſmi lætitiam, qui ſub eo floruit, flebiliter conturbauit.

Conradus Salicus.

Cui ſuccedens vir nobilis & ſtrenuus Conradus, primum ſuæ felicitatis annum in natali Domini Mindæ initiauit.

Hildeneſheimium venit anno 1025.

Inde poſt Epiphaniam Hildenisheim venit.

Aribo renouat litem Ganderſheim

Ibi etiam prædictus Aribo Archiepiſcopus, qui, viuente Imperatore iam per biennium obmutuit, iterum, inuenta occaſione, beatum Godehardum ſuper Gandesheim inquietare cœpit. Quam tamen eius machinationem nouus Rex, Primatum conſilio diremit.

Hodæpori con Conrardi regis.

Sicque Rex, peragra-

peragrata compendioſo itinere Saxonia, quadrageſimali tempore per Thuringiam Franciamque in Baioariam progreſſus, Regineſburg ſanctum Paſcha honorificè feriauit. Et ea ęſtate, partes Baioariæ, Sueuiæ, & Carentinorum, cum circumiacentium prouinciarũ terminis, pertranſiens, Natalem Domini Leodij celebrauit; ad purificationem verò S. Mariæ Auguſtæ manſit. Inde iter ſuum ad partes Italiæ direxit. Et proximum Paſcha * Verſellis proſperè celebrauit. Et ita contiguas circumquaque regiones in nouo regio decore, viſitando peragrauit. Tertio quoque ſuo anno, Præſul noſter Montem ſpecioſum in occidentali parte ciuitatis incolere cœpit, quem quinto poſt anno titulo ac nomine S. Mauritij, ſummi ſui Patroni dicauit. Eccleſiam etiam pulchram in Holthuſen in honorem S. Benedicti Abbatis monachicæ conuerſationi aptam dedicauit; & circumquaque per Epiſcopij ſui terminum baſilicas multas, vel ipſe ſtudioſè ædificauit: vel ab alijs fidelibus Chriſti conſtructas, gratanter Deo conſecrauit. Eo tempore prædictus Aribo Archiepiſcopus in natali S. Matthæi Apoſtoli Selingenſtadt, Concilium generale Epiſcoporum duodecim conciuit; in quo Præſulem noſtrum ſuper prædicto Gandesheimenſi territorio publicè conuenit. Quam tamen Synodum vnanimitas fratrum in futurum annum comperendinauit. Rex autem Natale Domini feſtum * Iporeæ initiauit. Inde ad limina Apoſtolorum tendens, feriâ tertiâ ante Cænam Domini Romam, felici proſperitate gaudens intrauit; & in ſancto Reſurrectionis Domini die coronam imperialis honoris à beato Ioanne Apoſtolorum Vicario glorioſè percepit: Inde in proxima dominica regreſſus, ac peruaſa circumquaque poteſtatiuè ea regione, in pace repedauit; & Natiuitatem ſancti Ioannis Baptiſtæ Imbripoli, nouus Imperator celebrauit; vbi, & defuncto in bona ſenectute Henrico duce Baioariæ, filio ſuo, Domino Henrico eundem ducatum, principum delectu, commendauit.

Conradus Auguſtæ anno 1026.

** Vercellis.*

Collegij S. Mauritij origo.

Eccleſia in Holthuſen Benedictinorum.

Synodi Seligenſtadienſis indictio.

** Epercia qua Eporedia.*

Conradi regis coronatio Romæ peracta anno 1027. VII Kalend Aprilis

Reditus.

Henricus dux Bauariæ moritur.

CAPVT IX.

Synodus Franconoforti ab Aribone celebrata.

EO item anno, Aribo Moguntinus Franconouordi Concilium Synodi coadunauit, præſidente Imperatore cum Epiſcopis XXIII. in quo iterum beatum virum Godehardum de ſæpius præuentilata cauſa, more ſuo, inquietauit. Ibi præſul noſter, tandem ſumma veritate, quæ Deus eſt, miſerante pariter & adiuuante, Epiſcopatus ſui proprietatem, ſuper totum Gandensheimenſe territorium, teſtimonio ſeptem Epiſcoporum, qui prædictam pactionem

Gandersheimenſis cauſa S. Godehardo atteſtatione 7 Epiſcoporũ addicta.

in Gandisheim & audierant, & viderant, canonicè retinuit; ſcilicet Brunone Auguſtenſi concionante; Wernero Argentinenſi decernente, ipſo verò Metropolitano verè inuito verbi Dei banno affirmante. Hi enim erant Epiſcopi, qui Seniori noſtro ſuum teſtimonium, ſicuti audierant & viderant præbuerunt, id eſt, Bruno Auguſtenſis, Euerhardus Bauenbergenſis, Meinwercus Paderbronnenſis, Meginhardus Wirceburgenſis, Sigebertus Mindenſis, Hildivvardus Citizenſis, Bruno Mersburgenſis.

Confeſſus Epiſcopalis & regalis Francofurtenſi Synodo

Aribo & eius ſuffraganes.

Pulchra enim erat ibi, & rationabiliter ordinata, tam regalis quam & Epiſcopalis confeſſio. Nam, in orientali parte ante altare Archiepiſcopus Aribo cum ſuis ſuffraganeis, Wernero Argentinenſe, Brunone Auguſtenſe, Meginvvverco Patherbronnenſe, Euerhardo Bauebergenſe, Meginhardo Wirciburgenſe, Godehardo Hildenesheimenſe, Branthoo Haluerſtadenſe, Wiggero Verdenſe, Hazecone Wormatienſe, conſedit.

Imperator, & Piligrinus Colon. cum ſuffragan.

Hunfridus Magdeburgenſis cum ſuffraganeis.

In occidentali verò parte Imperator conſedit; & à dextris eius Biligrinus Coloniæ Archiepiſcopus cum ſibi ſubditis, Sigiberto Mindenſe, Sigifrido Mimigardenſe, Bennone Traiectenſe. A ſiniſtris Hunfridus Parthenopolitanus Archiepiſcopus cum ſuis, Hildevvardo Citizenſe, Brunone Mersburgenſe, Luizone Haluerbergenſe, Thiederico Miſnenſe. In auſtrali autem plaga Epiſcopi Rambrechtus VVirdennenſis, Rodolphus Sleſuicenſis, Hiltolphus Mantuanus, Reginoldus Aldenbergenſis aſſederunt.

Abbates.

In Aquilonari etiam, Abbates Richardus Fuldenſis, Reginboldus Loreſheimenſis, Arnolphus Herueldenſis, Gerbertus Moguntinus, cum alijs etiam eiusdem ordinis ſex adfuerunt. Subſequens etiam natale domini feſtum Imperator Leodij celebrauit: Paſcha verò Aquiſgrani feſtiuè feriauit,

Henricus Conradi F. Aquis coronatur à Piligrino Colon. 1028

Geizlico: Aribo nouam Synodum molitur.

Tadilo Decanus Hildenesheimij.

vbi & filius eius Henricus regalis nominis coronam à Piligrino Archiepiſcopo, Cleri, plebiſq; electione honorificè percepit. Eo anno iterum Aribo Synodum ſuam Geizlice conciuit, ad quam item Seniorem noſtrum Godehardum inquietandum, legatis & ſcriptis vocauit; quo ille ire diſſimulans venerabilē virum Tadilonem Decanum noſtri cœnobij, cum fratribus obuiam ei miſit; qui eum honorificè ex parte Senioris ſalutando, de præteritæ Synodi diffinitione commonuit, & plurali altrinſecus auctoritatum collatione profuſa, Epiſcoporum auxilio cum ab ipſa repetitione, tunc tantummodo compeſcuit.

CAPVT

CAPVT X.

Multorum Episcoporum obitus, & Aribonis cum S. Godehardo reconciliatio. Consanatio pueri à varijs morbis.

SEquenti quoque nihilominus anno Imperatore Palidi considente, prædictus Archiepiscopus ibidem Synodo habita, veterem querelam contra beatum virum, præsente Imperatore, incepit, sed post multa & varia disceptationum colloquia, vix tandem ab Episcopis commonitus destitit. Hoc etiam anno Bruno Augustæ ciuitatis Episcopus obijt, cui * Eppo successit. VVernerus quoq; Strazburgēsis præsul sustollitur, post quem VVilhelmus surrogatur. Proximo quoq; * anno Imperator Mersburg Pentecosten celebrauit; vbi prædictus Aribo Archiepiscopus & Senior noster Godehardus inter se inuicem super diuturna eorum disceptatione, reconciliati sunt. Nam ipse Metropolitanus Patrem Godehardum secreto coram Episcopis conuenit; seq; super hac parochia errasse confitēdo nūciauit; & omnem fraternam satisfactionem, sed & de præterita lite perpetuam taciturnitatem, sub vero Christi & Ecclesiæ testimonio, promisit; sibiq; priora errata propter dominum remitti suppliciter petijt. Istud ergò hic veraciter inscribitur, quia ipso domino Godehardo idem sępius in suo sermone protestante publicè, verum esse comprobatur. Eo anno Vnevvanus Archiepiscopus Hāmaburgensis obijt, cui Liebizo successit. Deinde Imperator Natalem Christi Patherbronnę egit, vbi Aribo Metropolitanus in sancto die inter missarum solennia, publico sermone habito, licentiam ab Imperatore & confratribus Romam pergendi rogauit; simulquè à Clero & populo indulgentiam sibi à Deo impetrari postulauit. Sicque post Purificationem S. Mariæ iter assumēs, Romam adijt. Inde verò digrediens VIII. Id. Aprilis, ah, ah, obijt, anno ordinationis suę XI. cunctis certè Catholicis merito flebilis; quia in omni Ecclesiastica religione erat verè laudabilis. Cui vir simplex & rectus, Bardo Herueldiæ Abbas successit; qui, domino manifeste prouehente, breui ad culmen summę perfectionis feliciter processit. Cuius pietatis vita & actus hic plenius ideo non inscribuntur, quia (Deo gratias) Moguntiæ pro sanctitatis suæ meritis inter Apostolicos sacerdotes magnificè celebratur. Vnum tamen perfectionis eius priuilegium dicam, quod ei in nostris confinijs à sanum sapientibus Clericis, honoris gratia, oblatum est; scilicet, vt æquiuocato cum Beato Ioanne Episcopo cognomine, propter dulcisonam prædicandi melodiam Bardo Chrysostomus diceretur.

Palidi vel Poleda agit Imp. Vbi Synodus 1029.

Bruno Augusta Episcopus moritur.

** Eberardus.*

VVernerus item Argentina.

** 1030.*

Mersburgi lis Gandersheim. sedatur.

Vnevvanus Archiepiscopus Hammaburgi obijt. Liebizo succedit.

Aribo Paderbornæ valefaciēs Romam adit: & moritur 1031.

Elogium eius

Bardo successor.

Chrysostomus dictus.

Quodam etiam tempore cum more Episcopali beatus Præsul noster Godehardus visitandæ commissæ plebis gratia Parochiæ suæ terminos circuiret, Huginhusen * curtem suam adijt; ibi, cũ eleemosynarum largitate, qua præ cunctis studebat, pauperes reficeret, quædam vidua pauper ex eadem familia filium suum eius conspectui detulit, puerulum pauperculum miserrimo infirmitatis genere debilitatum. Nam partim paralisi, partim lepra vexabatur, distortisque neruis membrorum, à tota corporeæ formationis vtilitate dissoluebatur. Manus enim cum brachijs, & genua cum pedibus, & tibijs, putrido tumore, & profluenti sanie manabãt, adeo vt nec gressum quoquo modo mouere, vel saltem reptando posset vsquam prodire. Quem ille & vultu, & corde hilari, quasi verè donum Dei gratanter suscepit, & suis cubicularijs diligentius commendatum secum deduci præcepit. Potens est, inquit, Deus, qui ab initio non dedignabatur miseris & peccatoribus, diuerso pietatis suæ remedio subuenire, nos etiam super hoc pauperculo, solito pietatis suæ more lætificare. Qui puer ad principalem nostram Ecclesiam cum Episcopo perductus, & non sine magno puerorum, qui eum seruabant labore per aliquot hebdomadas sustentatus, tandem post quatuor vel quinque menses cæpit paulatim plane ex beati viri meritis & precibus conualescere, & sedato partim tumoris & saniei profluuio, interdum assurgendo, interdum vero proreptando, quasi ad gressum membrorum neruos exercere. Quod Præsul pius agnoscens, præ gaudio sæpius illacrymans, diuinæ miserationi grates debitas retulit; cui & intentius supplicare, vt postea, verè donante Deo, patebat, non destitit, nam intra anni spatium, vt certè apud nos omnibus notum est, puer fugata morborũ multitudine, laxataq; neruorum contractione in melius conualuit, & de die in diem ad quodlibet seruitutis officium valenter profecit. Idem namque homo Werinus nomine iam per viginti & eo amplius annos in Capella Episcopali incolumis deseruit, nisi quod quasi in testimonium virtutis Dei, in semetipso certè in cruribus & in manibus ipsas membrorum torturas, &, vt ita dicam, gibbos quosdam cunctis se videntibus ostendit.

*Engelhu seu Surio.

S. Godehardus puerũ miserabilẽ oblatum complectitur fouetque.

Werini nomine puer iis à S. Godehardo sanatus Episcopali Capellæ mancipatus.

CAPVT XI.

Matronam Goslariæ sanat floribus à se benedictis.

ALIIS quoque permultis varia humanæ conditionis fragilitate laborãtibus; quibusdam scilicet, quod & grauissimum est peccatorum

catorum pondere preſſis; quibuſdam verò, diuerſa infirmitatum moleſtiâ detentis ad ſe confugientibus opem ſuæ interceſſionis impertiuit; eoſque infatigabili ſanctarum precum inſtantia, & ab imminenti periculo liberauit, & in futurum Domino auxiliante, à talibus cuſtodiuit. De quibus quam multa multis planè cognita veraciter enarrare potuerim, niſi ea ab illis, tunc ipſo cogente, diſſimulata, ea maxime cauſa ſilendo modo prætererim, ne aut lectoribus altius faſtidium ingeratur, aut ad talia pigris, incredulitatis peccatum augeatur. Vnum tamen dicam, quod quaſi ioculari ridiculo Goſlariæ effecit, quando ibi in Curte Regali in poſtremo ætatis ſuæ tempore, iuſſu & petitione Giſlæ Imperatricis, Eccleſiam conſtruxit.

Eccleſia Goſlariæ conſtructa à S. Godehardo iuſſu Giſlæ Imperatricis.

Erat ibi matrona quædam in Laicali conuerſatione poſita, ſed in timore Dei intime deuota, Hathzeca nomine, cuius filium ipſe Epiſcopus pro fidei religione, quam in ea ſentiebat, de ſacro fonte ſuſcepit, quam, quodam tempore contigit, grauiſſimo oculorum dolore vexari, & per aliquot dies adeo, vt nec cibum nec potum accipere, nec aliquam corpoream quietem habere poſſet, cruciari. Quæ tandem, cogente grauiſſima doloris anxietudine, filiolum ſuum ad Epiſcopum cum eulogijs tranſmiſit; eique infirmitatis ſuæ nimietatem intimans, aliquid medelæ ſubſidium ab eius pietate quæſiuit. Quibus, Præſul, auditis, læta hilaritate ſubriſit, & flores quoſdam rubicundos de arbore quæ lingua Teutonica Spinnelbaum dicitur, ei forte in ipſo momento à paupere quodam allatos, ſigno crucis miniuit, & eidem puerulo dedit, dicens; Affer hos floſculos amicæ meæ, matri tuæ, vt illos in mei memoriam ſecum habeat, & à Deo ſalutis remedia poſcat. Nec mora, vt ipſa nobis ſæpius iurando retulit, vt ipſos flores ægris oculis admouit, omnē illico totius infirmitatis dolorem à ſuo capite, mirabili celeritate diffugere cognouit. Et ſtatim, apertis vel oſtijs vel feneſtris cubiculi, quæ iam per aliquot dies diligentius eius ægritudinis cauſa claudebantur, cæpit clarius videre, & nihil prorſus huiuſmodi moleſtię amplius ſentire. Quæ poſterâ die ad Epiſcopum peruenit, & gaudens ſimul & lacrymans, gratias condignas diuinæ miſerationi, eiuſque viſitationi humiliter retulit: quam ipſe benignè conſolando ſuſcipiens, & in Domino, corde firmo ſperare, & indeſinenter benefacere præcipiens, oculos eius à Presbytero ſacro oleo, quod infirmorum dicitur vngi mandauit. Quæ certè vnctio, eiuſque pia deprecatio, eam ab eodem dolore, vſque in finem integrè ſanauit.

Hathzeca matrona laborans Ophthalmia.

Iucundè ſanatur.

CAPVT XII.

Presbyteri per adulationem, & veteratorias artes S. Godehardo imponentis exitium.

ILLVD quoque quod in antepenultimo præſentis vitæ annò ei accidit, propono in exemplum & cautelam fidelibus, & timorem & formidinem negligentibus.

Erat ſane in noſtra congregatione quidam Presbyter ex familia Eccleſiæ ortus, literalis ſcientiæ, vt in pace veritas procedat, penè ignarus, ſed mundanæ ſagacitatis ſubtiliter & ſupra modum gnarus. Qui ex infima paupertate ad ſummas diuitias, cunctis mirantibus, ſuccreuit, qui primo à Domino Bernvvardo Epiſcopo feliciter exaltatus, ſed ab Imperatore Henrico, pro quibuſdam cauſis, quæ modo melius ſilentur, humiliatus, iterum ab hoc beato viro, quia vtilis ei ad res Eccleſiæ videbatur, pia miſeratione ſubleuatus, variè tamen inter aduerſa & proſpera ſæpius habitus: poſtremo autem, in tantum ſibi tanti Pontificis animum ſua calliditate conciliauit, vt perplures ante fideliter miniſtrantes Epiſcopo abalienaret, eoſq; tam herili gratiâ, quod eis certè moleſtiſſimũ erat, quam, & dignitate & proprietatis vtilitate, priuaret. Sed ne hoc aliquibus mirum videatur, quia beato Gregorio teſte, ſæpius fit, vt occupato in pluribus & maximè in diuinis animo facilè ab adulantibus ſubripiatur, tandem ille ab omnibus publicè maledicitur, & etiam interdum Epiſcopo à ſanum ſapientibus huiuſmodi inſolentia obijcitur. Qui & ab his tandem qui inſontes alienati ſunt, in gratiam reducitur. Præſul tamen pius, poſt aliquot annos de talibus clarius certificatus, & ſuper eos, qui iniuſtè lædebantur aliquando ad veniam inclinatus, die quadam conuenire de noſtra congregatione Præpoſitum & Decanum, cum aliquot Fratribus, cæteriſque ſuis primoribus Holthuſen, vbi tunc forte manebat, mandauit, aſſidente etiam viro venerabili ſuo ex ſorore nepote Ratmundo Altahenſis Cœnobij Abbate præſente eodem Presbytero, omnibus, qui ſe ab eo læſos querebantur, coram licentiam fandi donauit. Statimque ſine mora, plura querelæ genera tam ab ipſo Abbate, ſuiſque qui hoſpites intererant, quam & à noſtris proferuntur, quæ contra eum publicè à cunctis quaſi vno ore dicuntur. Querebantur enim omnes ſimul, primo generale Eccleſiæ & Epiſcopalis honoris ſcandalum, deinde ciues & hoſpites quiſque ſpeciale in-

Ex humili emergens.

Obrepit incauto S. Godehardo

In Holthuſen conuocato conſilio inquirit in Presbyterum Ratmũdus Altahenſis Abbas nepos S. Godehardi.

le iniuriarum sui detrimentum. Quibus, ille, auditis quasi insultando, vt erat callidissimus subrisit, & velut admirans, quæ hæc essent, inquisiuit, ac deinde commentis mundanæ suæ sapientiæ, quâ planè plenus erat quæ verè ante Deum stultitia computatur, vt in ipso manifestè patuit obiecta quæq; eloquenter repulit, omnesque sibi aduersantes mirabiliter, quasi mutos & elingues reddidit. Pius Præsul, tandem Spiritu sancto verè compunctus, & insuper etiam mirabili stupore permotus, considerans pariter & manifestam rerum veritatem, & fiducialem cordis eius temeritatem, ilico omnium voces compescuit, & modificato sermone, cunctis admirantibus, ita incepit. Hildevvine, inquit, sic enim vocabatur, ecce omnes circumstantes, vt tibi videtur, vicisti, ecce omnes subtilitate tua, Deo veritatem inspiciente, quasi mendaces ostendisti, iam modo ad me conuertere, & soli mihi, per Christum adiuratus, veritatem responde. Euangelica, inquit, te sententiâ aggredior; &, quia sensum Euangelicum non planè sapis, te Teutonico sermone alloquor. Hildevvine, inquit, Diligis me? Ille statim fiducialiter, verè, ait, diligo te. Item Episcopus, Hildevvine, inquit, Diligis me? at ille, certè, ait, diligo te. Itemque Episcopus tertio, Hildevvine, inquit, Diligis me? tandem ille miser, Euangelico illo exemplo stupefactus, sed non rite, prô dolor, compunctus, irato pariter & flebili sermone, respondit, Deus, inquit, qui omnia scit, ipse scit, quia verè diligo te. Tunc Præsul, ecce, inquit, siquidem verum dicis, mihi satisfecisti; sin autem desipis, temetipsum miserabiliter obligasti. Sed si me, vt dicis, fideliter diligis, pasce oues meas, id est, dilige fratres & amicos meos, etiam hospites & pauperes meos, dilige conseruos & domesticos tuos. Vnde, & per Deum te commoneo, vt si verè iurasti, te in veritate custodias, si quo minus, dignè pæniteas; & sub hoc pacto iam domum regredere; & dignitate pariter & beneficio, ac proprietate tua in gratia mea, siquidem Deus annuerit, vtere. Sicq; conuentum illum, cunctis admirantibus pariter & pauentibus, dimisit. Illos tamen pariter ibi charitatis exhibitionem suscipere, & sic in pace discedere præcepit. Inter quos Hilduvvinus lætus & hilaris, & quasi de victoria suæ exultans, ad prandium consedit; & inde incolumis rediit. Ad vesperam verò domi cum suis consedit iocundus & epulans; & in eos sanè, à quibus se læsum dolebat, conuitia & minas intentans. sic lectum petijt; & sospes, vt sibi videbatur, quieuit. Mane diluculo, ad prouidendum suum Ministerium iturus, valenter surrexit, calceamenta citius induit; sed ad indu-

Callida Presbyterĩ frustratio.

S. Godehardi oratio ad vafrum ingenium expugnandum adposita.

Ioan 21.

Adiuratio singularis.

Presbyteri veteratoris interitus.

induendas tunicas assurgens, concitus corruit, & mirabili celeritate præoccupatus, miserabiliter expirauit. Plures tamen & amplissimas in sua proprietate innumeris ex pretiosis vestibus, & alia pecunia, & etiam peculio dimisit, quas tamen beatus Præsul de eius morte, vltra quam credi potest, condolens, totas pro animæ eius remedio pauperibus penitus erogari præcepit; remissionemque ei peccatorum ex corde, etsi serò, indulsit: & pro animę illius ereptione, ieiunijs & obsecrationibus sæpius insudare non destitit. Quia ergo nos eum modo, vltra debitum plus necessariæ veritatis, quam inuidiæ vel odij causa reprehendimus, & eius negligentiam nostra forfasse minorem, pluribus patefecimus, obsecramus (ô lectores) vestram dilectionem, vt cum hæc legeritis, indulgentiam ei & remissionem peccatorum pro nostra certè felicitate à Domino imploretis, & sic fortè hæc nostra reprehensio fiet illi ante misericordiam iudicis, venialis remissio.

Capvt XIII.

Prædicit Tadilonis Decani & suum obitum.

Erat quoque in nostra congregatione vir vitæ venerabilis, ac in omni canonicæ regulæ obseruatione iure laudabilis, nomine Tadilo, de quo etiam supra pauca retuli, primo sub Domino Bernwardo, pro fidei & industriæ prærogatiua, Vicedominus; sed ab hoc beato Pontifice pro vtilitate Ecclesiæ Decaniæ, ac scholari Magisterio præstitutus. Et, quia ei pro pietatis & castitatis merito cordetenus complacuit, eum sibi in Consecretalem & Symmystam in Dei seruimine adoptauit. Erat enim, tota Ecclesia, quæ eum nouerat teste, grandæuus & emeritus, humilitate & dilectione præclarus, in regendis verò ac commonendis fratribus, media charitate seuerus; & in toto virtutum exercitio coram Deo solicitus. Nam in admonitione sua illo ridiculo prouerbio sæpius vtebatur. *Diligant*, inquit, *homines, oderint vitia.* Huic beatus Pontifex ante aliquot menses sæpius, vt nobis videbatur, iocando prædixit, quod aut secum, aut paulo ante se, ex hac vita esset emigraturus. Nouissimè verò ei in postremis decumbenti, per prædictum Abbatem nepotem suum, quem ad eum visitationis gratia sua vice direxit, serio mandauit, quod Sacram olei Vnctionem verè pœnitendo, & commissa sua confitendo, plena fide susciperet, & corporis sanguinisque Christi Sacramento munitus, intrepidus præmigraret, promittens ei veraciter se superstitem pro eius animæ remedio Dei gratiam indesinẽter obsecraturum, & eum in proximo anno in pace Christi subsecuturum. Qui Abbas eundem dilectum, & iure semper memorandum Magi-

Tadilonis elogium.

Præparanti se ad mortem necessaria.

Magiſtrum noſtrum, cum aſtantibus fratribus ſacro oleo perunxit; eique ex poteſtate & iuſſione Epiſcopi plenariam remiſſionem indulſit, qui felix poſt biduum verè ad Chriſtum migrauit. Cuius tamen obitus nos acriter contriſtauit, quia Cõgregationem noſtram tanti viri patrocinio & conſilio magiſterioque priuauit. Verum certè, & clero, & populo teſte, dicimus, quia nunquam eius ordinis virum, in omni Eccleſiaſtica probabilitate honeſtiorem vel vidimus vel videbimus. Cuius certè memoriam iure nos cordetenus retinere debemus, quem verè ante conſpectum Sanctorum noſtri recordari non dubitamus. Sic ergo prophetiam beati Præſulis liquido Deus adimpleuit; qui eum poſt annum & tres tantum menſes ex hac vita feliciter exemit.

CAPVT XIV.

Beati viri tranſitus ex hac vita.

IAM autem beati patris Godehardi appropinquante manifeſtius fine, ſemper operum bonorum augmentis, de virtute in virtutem anhelabat, vt videre mereretur, Deum Deorum in Sion. *Pſalm 83.* Et iam ceſſante practicæ plurali officio, in ſolo ſe indeſinenter theoriæ * afflixit exercitio, tria tantum de generali ſpecialiter ** affixit.* eximens, Pſalterium, Eleemoſynam, & præ omnibus iugiter ſibi ſociam & amicam Abſtinentiam; adeo, vt ſi rarò feſtiuiori tempore, cogentibus per obedientiam fratribus, aliquid lautioris cibi, vel fortioris potus contra morem ſtomachi perceperit, moleſtiæ magis corpori, quam refectioni fuerit. Et tunc ſupremum præſentis vitæ Natalem Chriſti anno ſcilicet MXXXVI. Imperatore Goslariç ſedente, ipſe Holthuiſen votiuè celebrauit, ſoluens certè ſecundum Euangelium, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei Deo. *Feſtorum periodos ante mortem religioſe decurrit* Semet quippe, prædicto more, Chriſto ſpirituale ſacrificium *Matth. 22.* immolans, ſed & ſuo nihilominus Clero ſanè & populo in diuinis & humanis, pro ritu & etiam debito, iuxta vires congratulans. Sacratiſſimos etiam XL. dies, & vt ipſe ſæpius iocundando proclamabat, ſaluberrimos, ſummo cordis ac mentis affectu hilaris expectabat, quos corporaliter quaſi extra corpus mirabiliter tranſiens, vix cohærentibus neruis ad ſacroſanctum Paſcha peruenerat; attamen Dominicam Palmarum, Cœnamque domini; & feſtũ Reſurrectionis Chriſti, debito Epiſcopali officio, vltra vires collecto robore, peregit: Sicq; Paſchæ ferias, per circũpoſitas ſtationes, iuxta ſolitam religionem, admonendo fideles viſitauit. In quibus etiam diebus ſæpius publicè denunciauit, ſe modo cum illis vltima

Vaticiniū de obitu suo.

corporali consortio lætitia iocundari; & in Ascensione Domini, quo Deus iusserit, inuitari. Nos vero hæc audientes, quasi derisimus, quia cum iam quantoties de regressione antiquæ suæ patriæ videlicet Baioariæ nobis minitantem, audiuimus. Post Albas itaque à nobis digressus cum prædicto suo nepote Ratmundo Abbate, Adenstadt, quo inceptam iam nouiter Ecclesiam consummare studebat, deuenit. Nec infirmitati diutius reluctari valens, deficiente carne, decubuit. Quo, flebili rumore comperto, prædictus Abbas, vir certè corde & animo diuinæ seruituti mancipatus, & Præpositus noster ac Decanus cum prioribus, ad eum, visitationis gratia conuenerunt; quem tamen dissimulato languore, solito more, Ecclesiastico labori assidentem, circumstantiumq; manibus sustentatum inuenerunt: quos aduenientes, solita charitatis hilaritate lętus suscepit, & quasi, oblita molestia, aduentus eorum causam admirando perquirens, reportari se ad cubiculum præcepit. Ibi,* admisso specialiter clero, primo singulos quosq; de suæ obedientiæ procuratione solerter admonebat, ac deinceps omnes generaliter de sacræ fidei & religionis obseruatione tam salubriter, quā & terribiliter, obsecrando simul & arguendo, informabat, deinde se orationib. eorū, contra callidi tentatoris insidias & fraudes cōmisit; eisq; obitus sui diem & tēpus, funerisq;, & exequiarum, & etiam sepulturæ ordinē, vt postea euenit, quasi alludens, liquido prędixit. [illegible]te, inquit, & ad superuenturam Dominicæ Ascensionis lætitiam vos quisque pro suæ obedientiæ qualitate, & etiā pro spiritualis prærogatiuæ quātitate, præparate, & meum aduentum lęti, & quasi verè mecū hic & in futuro congratulari expectate. Nam in vigilia Ascensionis in montē ad sanctum meum Patronum Mauritium adueniam; & ibi noctē diemque sanctam agam. Abbatem tamen vobis, qui vice mea Processionis & Missarū solēnia peragat, mittam; & sic eleuatis oculis, altiusq; suspirans, quasi tamen arridens, Nocte, inquit, illa, vt Christus voluerit peracta, in feria sexta diluculo ad sanctum Michaelem veniam, cum Abbate & fratribus pernoctaturus, inde Sabbato ad sanctum Andream oraturus, & inde vos adeam vobiscum penitus permansurus. Diem vero dominicam, conuocatis fratribus & amicis, solemniter celebremus, & ita totius nostri festi iocūditatem penitus terminemus. Et hæc dicens, benedictionem dedit; sicq; nos mirantes pariter & stupētes dimisit. Habebat quoq; beatus Pater in priuato suo ministerio iuuenem quendam illustrem, filium viduæ, pictoriæ artis opificem, qui vilia eius vestimenta calciamentaq; seruabat, nomine Bunonem, cui ab initio eiusdem anni, quod secum patriam suā, id est, Baioariam, perrecturus esset, sæpe præcepit. Nam, vt prędiximus,

** Dominicam in Albis*

Adenstadt Morbo succumbit.

** admonet Clerum se visentem exhortatur.*

Prædicit mortem & ordinem exequiarum.

Bunonem puerum de cubiculis morti. præ-

mus, longè ante, sæpius se patriam suam reuisitaturum seriò promisit, & pluribus cuiusque ordinis se vltroneos offerentibus, ac pariter cum eo proficisci cupientibus, grates deuotioni eorum retulit, & solum tantum Bunonem secum iturum prælegit. Eodem quippe die, ante aduentum cleri, vt prædiximus, dum, more suo, in abditis vestimenta sua mutaret, eidem iuueni præcepit, vt eadem vestimenta, quæ deposuit, indueret, & ad eum concitus veniret. Quæ verba ille, quasi deliramenta vel irrisione plena, contempsit; Præsul verò ac si dedignando cubicularijs dixit. Ite, & vestimenta, quæ deposui induite ei, & ad me deducite: qui statim eum post velum cubiculi trahentes induerunt, & in conspectum, velut irridentes, reduxerunt. Quem ille diu intuens, ait. Verè scias, quia in eadem veste rumorem inuenies. His dictis, puer exiuit; & in ipso momento, intolerabile eum frigus inuasit, & hora eadem ægrotās, lecto procubuit. Quem cum post discessum fratrum, Episcopus requireret, dictum est, quod ægrotaret, qui statim, accersito Procuratore præcepit ei, dicens. Puerum illum cautè, & sine molestia fac ad matrem suam deduci, vt in occursum meum paratus mecum possit proficisci, qui statim deducitur, & decrescentibus diætim viribus ad extrema præparatur.

parat. quam cum Episcopo erat obiturus.

Puer familiaris induitur Episcopi Godehardi vestimentis.

Deinde Præsul noster, ingrauescente febri Holthusen, vbi confluenti Ecclesiastico more ad visitationem tanti viri multitudini sufficiens ædificiorum erat copia, prouehitur. Ibi, inter multam cleri populique frequentiam, quadam die venerabilis domina Sophia de Gandesheim aduenit; quæ tandem, vt in pace loquar, deposita priori pertinacia, plena se fide & deuotione ad beati Præsulis familiaritatem conuertit. Quæ tunc, occasione inuenta, & populari turba remota, astante clero, de friuola quadam pertinacia, quæ de suæ Ecclesiæ Clericis contra Beatum Virum increuit, exordium fecit, & debitam satisfactionē promittere cæpit. Ad cuius verba ille, partim morbo cogente, partim verò, vt nobis videbatur, indignatione permouente, iracundè respondit, & in futurum talia suspendi, rogauit. Illa verò cōmotionem eius dissimulans, & obitum eius celeriorem formidans, item itemq; in sua satisfactione, etiam lacrymando, perstitit; eamque, vt recipere dignaretur, obsecrando postulauit. At ille, Domina, inquit, per dominum paulisper reticete; & hæc, donec in festiuitate S. Mariæ cōueniam⁹, suspendite: ipsa autem, vt videbatur omnibus, finem eius citius aduenturū intelligens, & tamen, verba eius vehementer expauescens, Vtinam, inquit, ô pater dilecte, tam diu nobis vita nostra supersit, donec hoc tempus venerit. Ille vero fortiter, collectis viribus, aper-

S. Godehardus morbo ingrauescente in Holthusen proficiscitur.

Sophia Gandersheimensis Abbatissa S. Godehardo se reconciliat.

Spiritus Propheticus S. Godehardi.

apertiſque oculis,& omnibus diu circumſpectis ait. In poteſtate quidem Dei vita noſtra,exituſq; verè conſiſtit; in veritate tamen, quæ Deus eſt;dico vobis,quia in feſtiuitate S. Mariæ, vbi Deus voluerit,certè ſimul erimus;ibidemque coram, veraci teſtimonio, & de his,& de alijs etiam, quæ inter nos diſſident, tractabimus. Et hæc dicens,compreſſis oculis,reticuit. At ipſa nimio ſtupore pauefacta,ſilentibus circumſtantibus,ait,Heu me miſeram;nunquid nam ſum moritura,cumque in proximo ſubſequutura? Nec tamen amplius eum inquietare præſumpſit,ſed humiliter ſibi ab eo indulgentiam ſimul & licentiam petijt. Item ille,apertis oculis, eam breuiter, imo & ſalubriter de ſacræ religionis obſeruatione commonuit,ac de plurali ſuæ obedientiæ prouiſione coarguit; & ſic, eleuata dextera,eam benedictione muniuit;eique,pro tempore, remiſſionem indulgens,non ſine magno,vt ipſa fatebatur,timore dimiſit. Tranſacta autem hebdomada,Beatus Pater,iam, deficiente funditus corpore,ab Abbate cæteriſque Fratribus ſacri olei liquore Eccleſiaſtico more perungitur,& ita,vt prædixit, in Vigilia Aſcenſionis Domini,in montem S. Mauritij tranſuehitur. Ibi ſtatim ad eum Fratres flendo conuenerunt; nec amplius amaritudinem doloris,quo corde tenus vexabantur, abſcondere valuerunt. Cætera verò innumerabilis multitudo fidelium confluxit,quam non minor pro obitu chariſſimi * Paſtoris afflixit amaritudo, quos tamen ille,licet iam deficiente penè lingua, benignè conſolando dimiſit;& diluculo iterum aduenire mandauit. Quibus diſcedentibus,& ſacram noctem illam in magno dolore ducentibus, Beatus Pater,conſueto ſibi more pſalmos ſemper,quaſi pro dulci refectione,ruminabat; & in tali meditatione curſum ſuum conſummans, pernoctabat. Summo verò diluculo,iterum Clerus,peractis matutinis,aduenit;quem ipſe affatu item ſupremo breuiter, attamen ſalubriter de ſacræ religionis & obedientiæ obſeruantia commonuit. Sicque confeſſionis verſu cum eis communiter prolato, ad celebranda cum Abbate miſſarum ſolemnia,valedictione vltima dimiſit. Præſul autem clemens,non immemor ſuæ promiſſionis,de prædicto ſuo cubiculario Bunone,requiſiuit ſolicitè;quem, vbi deſperari corporaliter cognouit,ei per nuncium mandauit, dicẽs. Conſolare puer meus in Domino, & confortare; quia iam tempus inſtat quo mecum ad patriam æternæ beatitudinis debes verè peruenire. Quæ verba puer lætus audiuit, & nil iam de vita præſenti meditans,in ipſa ſacra Aſcenſionis Domini die, viaticum ſalutare petiuit:quo percepto,gaudens promiſſionem beati Præſulis expectauit. Miſſarum igitur apud nos celebritate peracta, refectioneq; feſti-

Extremam vnctionem accipit.

In montem S. Mauritij peruehitur

** reuerendi.*

Bunoni puero Cubiculario prædicit felicẽ mortem.

festiuè percepta iterum Fratres, hora iam diei decima ad Pontificem dilectum reuenerunt, & penè linguæ officio cessante, *corde verò*, iuxta Apostolum, *spiritu & mente psallente*, psalmos in solo pectore difficulter ruminantem inuenerunt. Tunc, inito consilio, pueros quatuor scholares ex vtraque lectuli parte statuerunt, quos psalterium à principio, apertè & distinctè recitare fecerunt. Quibus, Beatus Pater, auditis, quasi hac melodia delectatus, aliquantulum quieuit; interdum & simul cum illis psallere gestiuit. Versus tamen illos præcipuos, qui specialiter Dño ad supplicandũ pertinebant, apertis eleuatisq; oculis altius ructitabat. Media autem nocte iam finito psalterio, iam imminente manifestius fine, matutinale officiũ incæperunt; & dum ad psalmum, Benedictus Dñs Deus Israel, peruenerunt, vir beatus in vltimo agone tunc desudans, vix dum, apertis oculis, clero cantante, Illuminare his qui in tenebris & vmbra mortis sedẽt, ille, ad dirigẽdos inquit pedes nostros in viã pacis, & in hoc verbo dum à Clero, Gloria patri, cum Antiphona, Ascendo ad patrẽ meum & patrem vestrũ, canebatur, ipse ab astantibus de lecto leuabatur; sicq; felix verè illa anima, quasi obdormiẽte corpore, carnali ergastulo soluebatur, cõsonantibus statim ibidẽ campanis. Fratres, qui in Monasterijs felicẽ eius obitum soletti vigilantia expectabant, pro tam dilectæ animæ remedio preces exequiales deuotè frequentabant.

1. Corinth. c. 14. *Psallendi ratio per pueros scholares.* *S. Godehardus moriẽs psallit.* *Postridie Ascensionis sanctus de corpore migrat.*

Non ergo nunc æstimo silentio prætereundũ primum meriti eius indicium, in ipso beato obitu, Deo teste declaratum. Nam sæpè dictus puer Buno in domo matris suæ iuxta Ecclesiam S. Michaelis eodem momento, membris præmortuis extremo tantũ spiritu in solo pectore palpitãte, desperatus iacebat; qui, resonãtibus illico campanis, quasi à somno euigilans, quid hoc esset stupens exquisiuit; cui cum mater dissimulãs, matutinale officium signari, diceret, ipse, ac si indicans matris astantiumque fallaciam, cur me, inquit, fallitis? Cur veritatem celatis? Verè cum hoc signo dilectus Dominus meus cælum scãdit, & promissionum suarum, ah ah, immemor me reliquit. Surgite, ait, & eleuatis manibus, cordibusq;, eius dilectam animam diuinæ clementiæ commendate, &, vt mei meminerit obsecrate. Et eleuatis, nisu quo potuit, ad cælũ oculis, O Præsul, inquit, sancte, O pater clemẽtissime, per ipsum te adiuro, ad quem vadis, vt nunc mei memineris; & ne me in carne iam post te relinquas, quem tecũ ad patriam iturũ sæpius promiseras. Illi stupentes pariter ac mærẽtes, dum iussioni eius obtemperãt, vixdum reflexis oculis, statim eum exanimẽ aspexerũt. Quem illico stratu deponebant, & omisso fletu, eum, quod optauerat, obtinuisse congaudebant.

Buno puer mire eum sequitur.

Parentalia & Exequiæ quanto omnium ordinum studio persolutæ.

Bruno Mindensis Episc.

Fratres verò à Monasterijs, exequiarũ debito, matutinaliq; officio peracto, Missarũ celebratione, psalmorumq; frequentatione Pastorem suum diuinæ comiserationi tanto deuotius commendabant, quantũ se ab ipso comendandos fiducialius sperabant, adueniente autem felicis memoriæ Brunone Mindenensis Ecclesiæ Episcopo, quem ipse Pater venerabilis sibi in Spirituale filium adoptauerat; qui etiam cognita eius infirmitate, iuxta nostra cõfinia habitabat, hora eiusdẽ diei tertia totus clerus cum populo Militiæ certè & familiæ, & plurali ciuiũ comprouincialiumq; & maximè pauperum frequẽtia ad Montẽ, vbi specialis noster thesaurus seruabatur, processit, eumq; ad Monasteriũ S. Michaelis, vt ipse viuẽs pdestinauit, deduxit. Quo, dum appropiatur, ante portas atrij, funus defuncti iuuenis, cum non modica parentũ ciuiumq; turba, pfertur; quod & ante pedes Episcopi per dispositas Ecclesias à ministris circumfertur. Quantus verò planctus & lamẽtatio vel cleri, vel populi, vel etiam pauperũ ibidem extiterit, ingenij nostri facũdia certè ad enarrandũ, non sufficit; quia, in vna cuiuslibet mente, vel voce luctus & lætitia pariter sonuit, dum pectora fidelium de præsenti mæror, de futuro gaudiũ perculit. Quia, sicuti de S. Martino canitur, *Piũ erat flere, & pium gaudere.* Merito ergo fleuimus, quia talem Pastorẽ amisimus, sed & iure gaudebamus, quod talem intercessorem præmisimus. Vigilijs ergo ibi, pro nostro modulo condignè peractis, beatũ corpus mane ad S. Andream est honorificè delatũ; ibiq; oblatis sacrificijs, inde in principali nostra Ecclesia cum debita veneratione collocatũ. In crastinum verò, illucescente Dominica ex diuersis p Saxoniam Cœnobijs fratres & sorores in obsequium tanti patroni cõuenerãt; qui destitutionẽ cleri & desolationẽ populi, ac generale totius Christianismi damnũ, debita lamentatione defleuerant, sicq; ab Episcopo missali officio deuotissimè pacto, sacrũ beati viri corpus in medio nostro choro, Ecclesiastico more, terræ est collatum *; quod ibidem, vsq; in hodiernum à fidelibus Christi iuxta humanæ fragilitatis possibilitatem condigna cum reuerentia frequentatur. Prædicti autem pueri corpusculum ante Occidentalem templi introitum, ab eodem Episcopo prius est humatum. Domina verò Sophia, de qua etiam supra retulimus, iam de sua præmonitione magis magisq; solicita, sorores suas ac Presbyteros illo cum oblationibus transmisit, seseq; beati viri meritis & precibus suppliciter commisit, sicq; superuenturam beatæ matris Christi Assumptionem simul & Natiuitatem pauens expectauit, quæ tamen incipiente sequenti anno, triduo ante Purificationem S. Mariæ ex hac vita emigrauit. Sic. & in hoc Beati Patris prophetiam Deus liquido

Ex monte S. Maurity trãsfertur in S. Michaelis.

Luctus in funere.

Ad S. Andrea defertur. & mox in Cathedralem.

Sepultus in medio Choro

** Collocatũ*

Pueri Brunonis sepultura

Sophia Abbatissæ mors.

quido declarauit. Nos quoq;, quantum, Deo annuente possumus, merito eiusdē Abbatissæ animam diuinæ miserationi sæpius commendare debemus, quæ Congregationem nostram, dum vixit, omni semper dilectione percoluit, eiusdemque dilectionis certum testimonium posteris reliquit.

Eius meritatum clerū Hildesheimensem.

CAPVT XV.

Miracula post mortem edita.

DE miraculis igitur, quæ per beati Patris merita post dissolutionem eius corporis, in salutem credentium, diuina pietas clemēter ostendit; melius pauca quam plura scribenda putamus; ne aut studiosis fastidium, aut desidiosis vel etiam infidelibus incredulitatis periculum, narrationis prolixitate, contrahamus. Præcipuè tamen, propter quasdam vanæ mentis personas, quæ in nostra patria, vsitato more per sacra loca discurrētes, se aut cæcos, aut debiles, vel elingues, vel certè obsessos temere simulāt, & ante altaria vel sepulchra Sanctorū, se coram populo volutantes, pugnisq; tundētes, sanatos se illico ꝓclamant, ea scilicet sola vesana voluptate, vt sic tantum maiorem stipem, vel quæstum à plebe percipiant: sicq; fit, vt & beatum Virum sæpius de talibus dixisse præmisimus. Quia *mēdaces*, inquit, *faciūt, vt veridicis vix credatur*. Et cum in huiusmodi fallacia tales liquido deprehēduntur, etiā veræ sanctorū virtutes in periculosam desperationē hac dubietate retrahuntur; vel certè & hi, qui verè sanātur, etiā non solū à perfidis, sed & interdū à fidelib⁹ fallere credūtur. Sicut vtriq; nobis de quadā muliercula palā euenit. Primo namq; prædicti nostri Antistitis Helizonis * āno, in speciali nostra festiuitate, id est, in Assumtione S. Mariæ, anus quædā nobis ignota, velata capite, nubilatâ facie, ante sepulchrū beati viri se ꝓiecit; ibique, prædicto amentiū more, diutius volutata, tandem ꝓsiliens se ꝑ multos āños cæcā ibidē tunc illuminatā ꝓclamauit. Quo statim rumore diffamato, clerus populusq; cōcurrit, ipse etiā Episcop⁹ aduenit; cumq; iam ad agēdas publicè Dño gratias, ꝓperarēt, ciues illius, qui eā prius nouerāt eamq; in huiusmodi falsitate sæpi⁹ notauerāt, venerūt, qui illam & modo, & sæpè etiā antea talia mētitam, veraciter dixerūt. In quā, cum iam populus merito, vt malè tractaretur, insurgeret, à clero tamē pro Beati Pontificis veneratione defensa, cōfusa discessit; & nusquā nobis postea comparuit: Talibus ergo fallacijs, cauta consideratione post hæc deuitatis, pluribus ignotorū dictis, quæ certè vera esse poterāt, dubitādo dissimulās, ad ea tantumodo sola, quæ præsentes, veritate teste, vidimus, vel, quæ certè ab his audiuimus, quos veraces in timore Dñi cognouimus, narrationis nostræ seriem intendimus.

Impostorū genus in se miracula mentientium.

** Hezelonis*

Anus simulans cæcitatem.

Primum

1 Miraculum Claudi sancto familiaris

Primum namque fuit, quod & erat & est omnibus notissimum. Quidam de operarijs nostræ Ecclesiæ nomine Luidigerus, cum in Ecclesię atrio ligna collocarent, grauiori quadam trabe decidente, femore cum tibia & pede miserabiliter contrito, penitus debilitatus est; quem Beatus pater, quia prius eum fidelem & vtilem cognouit, ante mensam suam quotidie cum pauperibus ad Eleemosynam sedere fecit, præcepitque. Qui miser super debilitatis suæ dolorem, grauiori semet mœrore sæpius afflixit, quia ad opus, cui mancipatus erat, vtilis esse non potuit. Quicquid tamen sedendo vel prorepando agere potuit; in hoc se voluntaria vtilitate studiosus exercuit; nec prorsus aliquod tempus, nisi cum somnum vel cibum caperet, transire sibi patiebatur, quin semper in aliquo vtilis esse videretur. consuetudo namque dilecto nostro Pontifici fuit, vt puerulos, vel etiam pauperes validiores sæpius per plateas, vel per defossas petrarum foueas ageret, qui sibi lapillos minutos quosdam niuei coloris, vel nigri, vel rubri interdum, vel varij, deferrent; quos ipse elimatos, & politos variaque collisione vel confricatione in similitudinem pretiosorum lapidum redactos, aut in altaribus, aut libris, aut in capsis honestè collocauit. In quo nimirum opere, prædictus ille pauper se priuatim exercuit; & cæterorum industriam vtiliter præuenit, & pro curiositate tali Episcopo penitus complacuit. Interdum autem & pictoribus, & eis, qui vitro fenestras componebant, se admiscuit, inter quos etiam vtiliter operosus extitit. Beato verò Pontifice ex hac luce sublato, ipse detonsus & laneis indutus, carne & lautiore reliqua refectione abstinēs, ad sepulchrum eius contulit se; ibique tam custodibus, quam & cæteris fidelibus, quanta potuit fidelitate, seruiuit; & postremò, consentientibus magistris, totam sepulchri custodiam penitus vsurpauit: vix tamen debili crure, ligno sustentato, reliquo vero corpore baculo subleuato, tale obsequium exercuit. Attamen vires, quas inualetudo denegauit, obediendi deuotio ministrauit. Psalmos quippe non nouerat, verba tamen, quæ fidelium narratione vel admonitione perceperat deuotius inuigilando, sæpiusque in modum venię, fidelium more decumbendo, sollicitus frequentabat. Quo ibidem in hac sedulitate firmius perdurante, & ad altiora, quãtum ad se, proficere satagente, quadam die Sabbati ad vesperam, dum in choro vespertina laus canitur, ipse iuxta sepulchrum pontificale prosternitur; & ibi diutius, aut somno aut extasi quasi immobilis detinetur; &, vt ipse pręterea fatebatur, intolerabili quadam membrorum & neruorum distensione, vel contractione inuisibiliter cruciatur. Sed, finita laude, quasi soporatus surrexit, & veluti plus solito ægrotans, vix habita-

Pauperes quotidie circa mensam sancti.

S. Godehardus lapillis colligendis pauperes occupabat.

Luidigeri pauperis industria & erga S. Godehardum obseruantia.

habitaculum repetijt; ſtatimque lectulo ſeſe collocabat. & per totam noctem in illa membrorum diſtractione durius laborabat. Sed paulo ante matutinum tandem ſopitus, obdormiuit; & ſomnium, in quo ſurgere, & ad Eccleſiam ad agendas gratias domino properare iuſſus eſt, vidit. Somno tamen cito excitus ſurrexit; moxque remoto femorali ſuſtentaculo, reiectoque baculo, matutinali hora & Eccleſiam intrauit, & coram omnibus, Deum, euidenti profeſſione lætus laudauit; & poſtmodum in finem vitæ incolumis, quanto diutius, tanto deuotius miniſtrauit.

II. Mulier etiam quædam nomine Merſuind, omnibus nobiſcum commanentibus notiſſima, quæ per multos annos errabat cæca, ad idem Beati Præſulis ſepulchrum, in craſtinum poſt Aſſumptionem S. Mariæ coram Clero & populo eſt illuminata. *Cæca mulier viſum recipit.*

III. Quidam quoque ruſticus de pago Eccleſiæ, qui Holtlaon dicitur, nomine Deniko, diutina infirmitate, miſerabiliter fatigatus, contractione lumborum per multos annos eſt crurum officio ſpoliatus; qui tandem ad viri ſancti memoriam baculorum ſuſtentatione vix dum perreptando, peruenit, ibique in anniuerſario eius diei, integram ſanitatem coram clero & populo omnibus nobis intuentibus recepit. *Claudus iterum restituitur.*

IIII. Nobilis verò quædam fœmina non ignota, de Epiſcopatu Mindonenſi, Siuue, nomine, puellã fratris ſui filiam nutriuit, quam in locum filiæ adoptatam, intimè dilexit; quæ grauiſſima infirmitate præuenta, periclitari cœpit, & quaſi præmortua biduo exanimis iacebat. Propinquis verò cum familia & ciuibus aſſidentibus, & tantam puellæ elegantiam, pro multiplici miſeratione amarè deflentibus, anus quædam, quæ ad Eccleſiam ſeruiebat, de memoria noſtri Præſulis, ſermonem habuit; & qualirer ad eius tumulum infirmi, per diuinam miſerationem, ſanarentur, expoſuit. Cuius admonitione, domina ipſa compuncta, matutinali tempore Eccleſiam intrauit; & coram altari proſtrata, profuſis lacrymis, domino Sanctæque Mariæ, & beati etiam Præſulis animæ pro eadem ſua nepte oblationes intima deuotione deuouit. Et continuo, vt ipſa nobis flendo iurauit, regrediens, puellam iam vidẽtem, iam loquentem reperit; quæ refectionem petijt, & accepit, & Chriſto pro Beati Viri meritis annuẽte, ſanitatem integram recepit. Quam amita, quinta poſt die ad S. Mariæ altare, & ad tumulum Præſulis cum promiſſis oblationibus deduxit; & qualiter ſanata ſit, cum ſufficienti ciuium & prouincialium ſuorum teſtimonio, coram multitudine comprobauit. *Puella exanimis curatur.*

V. Frater quoque noſter non ignotæ memoriæ VVolchardus *VVolchar-*

di Episcopi Brandeburgensis consilio, puer moribundus sanatur.

Presbyter, eo tempore Vicedominus, postea noster Præpositus, postremò felix Brandeburgensis Ecclesiæ Episcopus, qui eidem patri nostro, vt omnibus notum est, & fideliter seruiuit, & intimè complacuit, cum post obitum eius, Episcopales curtes, more solito, circuiret, in villam, quæ Aschgereshusen dicitur, deuenit; & in domum quandam ad prandendum diuertens, puerulum misera languoris infirmitate detentum, inuenit; qui tunc per aliquot hebdomadas, & omni membrorum officio destitutus, iacebat; & ad exitum diætim, vt omnibus videbatur, appropinquabat. Quem idem Presbyter, sicut semper erat super talibus miserans, lacrymando diutius intuebatur, languorisque tempus, & euentum, ex familia sciscitabatur. Quod, vt agnouit, flenti matri, vt ad tumulũ S. pontificis candelas iuxta pueri mensuras promitteret, persuasit; quod & ipsa statim libentissimè fecit. Sed cum pauperilla ceram ad talia non haberet, ipse ex lino lychnum parari præcepit, & puerum per singula membra metiri fecit, vt certam mensuram secum deferret, & per se, præstita cera, candelas pro ægrotante ad Beati Viri memoriam offerret. Quo facto, ad prandium consederunt, & quasi oblito puero, alia quædam inter se fabulari cæperunt. Interim verò puer mira celeritate quasi ex morte reuixit, & in lecto, cunctis admirantibus, resedit; &, vocata matre, de stratu prorepsit, & refectionem petijt, & eodem momento percepit; & postea, pro Beati Viri meritis, incolumis permansit.

Desiderius Diaconus æger & cæcus conualescit.

VI. Erat etiam in nostra congregatione iuuenis quidam, ex laico conuersus, Desiderius nomine; & eodem Beato Viro iubente, in clero tonsuratus; & vsque ad diaconatus ordinem promotus. Et, quia plenum officium cantando & legendo cum fratribus frequentare non potuit, eum, ne penitus vacaret, cum custodibus Ecclesiæ, ministrare præcepit. Tempore autem Azelini nostri Præsulis, post miserabile incendiũ nostri monasterij, dum idem frater noster, intra festiuos dies * Natiuitatis domini, quadam vespera in scholis cum pueris sermocinando consedit, subita cæcitate miserabiliter perculsus cecidit, & alia etiam infirmitate concrescente, tempore longo decubuit: quadragesimali vero tempore, cæcitate durante, ex infirmitate conualuit, & Ecclesiam debito more frequentans, ad pontificale sepulchrum, spe sanandi, sæpius prostratus, procubuit. Et contigit quadam feria ante Pascha, certè in Cal. Aprilis, quando celebramus reliquiarum aduentum Sanctorum Cantianorum Martyrum, dum in matutinis ibidem procumberet, ilico, quasi pruriente dextro oculo, & durius manu confricato, sanguis non modicus prorupit; & statim

Hildenesheim Monasterij incendium.

**Natalis.*

Cantianorum Martyrum reliquia Hildenesheimij.

ſtatim in eodem oculo viſum recepit; pro qua clementia, diuina pietas ab omnibus in commune laudabatur; & pro reliquo ſolita miſerationis domini potentia expectabatur. Poſt Paſcha vero in anniuerſario die ſancti Patris noſtri, cum in eius memoria, Miſſa pro defunctis ab Epiſcopo celebrata eſt, tempore oblationum, coram clero & populo, quaſi infirmatus corruit, & prorumpente illico ſanguine ex oculis & naribus, & etiam auribus, aperto oculo, viſum liquido percepit. Miſſali denique officio peracto, Epiſcopus habito ſermone, clerum & populum ad laudes debitas perſoluendas domino, admonuit; & profuſis vnanimiter lacrymis, dominum pariter & ipſe laudauit, qui frater eodem momento, gratias Deo agens, penitus conualuit; & poſt hæc in promiſſa profeſſione vſque in finem fideliter permanſit.

Plurima igitur Beati Paſtoris noſtri præconia, eâ ſolummodo, quam præmiſimus, ratione, præterimus; quæ, per diuinam clementiam ab initio vſque adhuc glorioſè fieri ſæpius ſentimus. Nec tamen illud reticebimus, quod tota ſancta Dei Eccleſia teſte verum eſſe nouimus, quia plures plerumque ad ſepulchrum eius cum oblationibus gaudentes aduenìunt, qui ſeſe, ſuoſque, à varijs tribulationibus, vel infirmitatibus, celeri ſubuentione, per virtutum eius merita liberatos publice referunt; namque, vt alicui aliquid incommoditatis, vel moleſtiæ occurrerit, ſtatim cum ad ſancti huius Patris memoriam, vel abſens oblationis ſuæ votum vbicunque promiſerit, procul dubio eodem momento, quamcunque conſolationem in vera fide ſperans obſecrat, eam celerius meritis eius ſuffragantibus impetrat.

Sanitatum gratia apud S. Godehardi ſepulchrum.

X. SEQVENTIA MIRACVLA FACTA SVNT CVM ADHVC ESSET ABBAS.

DE QVODAM FEBRICITANTE, QVEM SANAVIT IN BAVARIA ANtequam factus fuit Episcopus.

IOannes quidam ciuis Patauiensis, febris incommodo vexabatur per longa tempora, contigit autem vt Sanctus Pater Godehardus adhuc Abbas in suo Monasterio Altaeh pro negotio dicti sui Monasterij Patauiam adueniret; & infirmus ille, ipsius cognita præsentia, fratrem suum misit ad eum, rogans vt ipsum caussa Dei visitare dignaretur, Quod & fecit. Visis autem ipsius in quibus decubuit febribus, ingemuit, & ait. O Pater Adam, quis te tam celeriter excæcauit, vt mandatis Dei Creatoris tui contraires, & tot malis nos omnes peccato tuo subijceres. Ecce post hæc, quæ temporaliter hic patimur, nisi mandata eius seruauerimus, æternaliter pati formidamus. Et erit hoc malum temporale, initium nobis malorũ æternorum. Hoc autem cum dixisset, accipiens scyphum quendam, & vinum in eum fundens, signo crucis signatum benedixit, & tradidit viro decumbenti, dicens. Bibe frater in nomine Domini nostri Iesu Christi; & in eo confortare. Qui bibit confidens in Dei clementia, & sancti viri meritis, illico surrexit ab omni febris incommodo penitus liberatus, & iuit ad Ecclesiam S. Stephani laudans Deum.

DE QVODAM MONACHO QVEM precibus suis à febri acutissima liberauit.

VIr sanctus Godehardus Monachum quendam de Monasterio suo Altach ad Monasterium Herueldense secum duxit; qui post, ibidem febrium molestiâ decumbebat. Hũnc Sanctus Pater consolationis gratiâ frequenter visitauit. Quodam autem tempore dixit infirmo; Frater mi, quomodo habes? & infirmus ait. Ecce, Pater, febriũ molestia nimiũ me vexat, ita vt vita quasi nulla amodo sit in me, Et ait ei, vir Sanctus, Dñs noster Iesus Christus maiora pro nobis passus est, quam hæc febrium tuarum possunt esse incõmoda. Cui decumbens, ait, scio, Pater mi, scio, quod multo grauiora pro

ra pro nobis passus est ad mortis amaritudinem tormenta. Et ait S. Godehardus. In nomine Iesu Christi qui grauiora pro nobis sustinuit surge; & in fratrum tuorum Collegio psallēs benedic eum, qui te suo sanguine abluit, & redemit. Et infirmus ait, surgam in nomine Iesu Christi, & ibo *ad Patrem meum, qui & pater* est Dñi mei Iesu Christi: & dicam ei. *Iam non sum dignus vocari filius tuus,* sed fac mecum misericordiam tuam, quasi cum seruo tuo, sed à via tua deuiante; & ad te clementer suscipe reuertentem. Et, inter hæc verba, surrexit, & ad chorum iuit, & omnibus admirantibus, cum adstantibus laudans Deum, & cantans, benedixit. *Luc 15.*

DE QVADAM IVVENCVLA A molestia febrium liberata.

IVVENCVLA quædam in oppido Teckendorff, in territorio Bauariensi, cum febrium molestia nimium grauaretur, astabant ei quædam honestæ fœminæ, referentes ei qualiter prædictus in Patauia meritis beati Godehardi post haustum vini per eum benedicti à febrium rigore fuerat liberatus. Quibus auditis, dixit infirma patri suo. O mi, dilecte pater, rogo te per Iesum Christum, vt mittas ad S. virum Godehardum, petendo eum, vt benedicat parum vini in cupha vel scypho suo, & mittat ad me, vt bibam ex eo, vt alleuiar à feruore febrium, quibus incessanter affligor atq; vror. Pater autem his auditis, misit vt voluit, & vinum benedictum accepit à S. Godehardo, quod iuuencula bibit infirma in nomine Iesu Christi; & subitò sanata est, & surrexit laudans Deum ; qui meritis Sancti Godehardi eam clementer à vi febrium liberauit.

DE QVODAM SCHOLARE SANAto à simili febrium molestia.

SERVVS Dei Godehardus, quia erat ex corde misericors, & super afflictos pia gestabat viscera, infirmorum siue decumbentium, vel per se, aut per alios, semper visitauit domicilia. Contigit autem quodam tempore, cum adhuc in Abbatia Altahensi præsideret, quendā scholarem cuiusdam viduæ pauperis, febriū molestia grauiter infirmari; quem pietate solita sæpius visitauit. Cui & quodam tēpore dixit. Fili viriliter age sustinens flagella Dñi ac confortetur in eo cor tuū. ipse enim est, qui pcutit & medetur, atq; sanat; suos castigans electos, ne morti tradantur sempiternæ. Et iuuenis ait, quæ est fortitudo mea, vt hæc grauia sustineā, & patiēter agam? Et pater sanctus ait. Confide, fili, sciens *quod non sunt condignæ passiones* *S. Godehardus sedulus in visendis infirmis.* *Psalm. 26.* *Rom. 8.*

ones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Et libenter gloriari velis cum Apostolo in infirmitatibus tuis, vt in te sicut in eo habitet virtus Christi. nam virtus in infirmitate perficitur. Cui infirmus ait. Peto, sanctè Pater, vt Deum pro me misero suppliciter exores. At Pater sanctus, pomum in manu habens, (quod forsan secum tulerat, aut iuxta lectum infirmi inuenerat) benedixit, & dedit infirmo dicens. Accipe fili; & manduca pomum, in nomine Iesu Christi, &, si est voluntas eius, de lecto surge sanus; sin autem, maneat hæc infirmitas tibi, & patienter age, vt à Deo præmium vitæ æternæ, in quo æterna est sanitas, valeas promereri. Comedit ille, & surrexit sanus laudans Deum.

2 ad Corin. c. 12.

DE IVVENE SVBMERSO MERITIS Sancti Godehardi resuscitato.

IVVENIS quidam de castro Stanwenborch in Bauaria prope Danubium fluuium pertransire volens, procellis nauem subuertētibus, mergitur in flumen; vbi plus quam tribus horis remansit incognitus, tandem corpus exanime ad littus eijcitur, & mortuus ad domum parentum deportatur. Lacrymantur proximi, & gemunt affines ob mortem tam subitam iuuenis tam famosi. Sanctus autem Abbas Godehardus casu transiens locum illum, & audiens voces vlulantium, ait: *O mors quam amara est memoria tua homini*, quam subito & inopinatè extinguis; quæ & *peccatoribus es pessima*, iustis autem nimis desiderabilis atque pretiosa. Cum autem hæc, & his similia diceret, venit mater misera iuuenis; & ad pedes procidit viri sancti, dicens. Domine, si quid potes apud Deum, miserere mei, & resuscita filium meum. Cui sanctus Pater; crede mihi mulier (vt verum est & experientia docet quotidiana) omnes subiacemus mortis imperio, ideoque Beati mortui qui in Domino moriuntur. Mors enim omnes, qui in mundo viuunt, non vno, sed quasi mille modis sternit. Beatus qui vigilat, & in aduentu præmunitur. Et iterum mulier, ait, voce lacrymosa. En filius meus vnicus & dilectus, in flumine suffocatus interijt subito; huic timeo damnationē, quia mundanus erat nimis. Rogo igitur, pie Pater, si quid potes apud Deum, resuscita filium meum; vt tantum sua confiteatur delicta, & sanctis Ecclesiæ Sacramentis muniatur, & post, si Deo placet, in pace, feliciter, requiescat. Cui vir sanctus, Saluatoris vtens verbis, ait. O mulier magna est fides tua fiat tibi sicut petijsti. Et transiens cum ea ad cadauer in libitina iacens, & tenens manum eius dixit. Adolescens tibi dico surge, & iuuenis surrexit incolumis atque sanus; & sanctum virum petijt, vt causa Dei, confessionem eius

Eccl. 41. Psalm. 33.

Mater filio defuncto optat Ecclesiæ Sacramenta.

Iuuenis resuscitatus post accepta

eius audiret, & pro peccatis suis sibi iniungeret pœnitentiam salutarem, & annuit Sanctus Pater petitioni eius, & audita confessione eius, sacris Ecclesiæ Sacramentis eum præmuniuit. Quo facto, iuuenis ait, iube me sancte Pater nunc iterum in pace quiescere; quod mundum nimis horreo, qui suos amatores mittit in gehennam, cuius pœnam grauissimam ex parte sum expertus. & vir Dei ait, Dormi, fili mi, & quiesce feliciter in pace Iesu Christi, & ille respõdit Amen. Et inclinato capite, in gratia Dei feliciter obdormiuit. Felix autem mater eius, his auditis & cognitis, semota prorsus omni tristitia, cum gaudio corpus filij Ecclesiastico more tradidit sepulturæ, ac Deo, deuotione, quanta potuit, animam ipsius lætissimè commendauit.

Sacramentis iterum munitur.

DE MULIERE IN PARTU LABORANTE, & orationibus Sancti, à dolore partus liberata.

SANCTUS Pater Godehardus, dum in cella sua post Vigilias matutinas orationis causa resideret, contigit, vt quędam mulier habitans in confinibus Monasterij partu laborando cruciaretur; cui compatiens vir sanctus, terræ procumbens orationi se dedit dicẽs. O Domine Deus Omnipotens, adiuua plasma tuum, miserere filiæ Euæ in matris suæ maledicto laborante. Et illico, modo quodam inopinato mulier conticuit; quia peperit filium; quę postea obdormiens, ei reuelatum est, quod precibus S. Godehardi à dolore partus sit liberata. quæ gratias egit Deo, qui eam sancti viri meritis tam clementer visitauit; filium autem suum Godehardum vocari fecit, & in puerili ætate, eum tradidit sancto viro regularibus disciplinis imbuendum. Hac igitur de causa mulieres regionis illius in dolore partus S. Godehardi patrocinium consueuerunt inuocare, & multæ petitionis suæ sentiebant effectum adoptatum.

S. Godehardus partu laborantibus opitulatur.

DE QUODAM, QUEM IN VIA SOCIUM habebat, qui cadens crus fregit, sed sanctus vir subito eum sanauit.

CUM S. Godehardus pro negotio forsitan sui Monasterii ad Romanã iret curiam, habens aliquos de suis Monachis secũ in suo comitatu, inter quos quidã cæteris senior Erkẽfrid⁹ nomine incautè ꝓcedens, dum montem, qui Godehardi dicitur, ascẽderet, equus cum eo cecidit, & crus eius dextrum ex toto confregit. Qui gemens

mens cum lacrymis, ait, contra sanctum Dei murmurando, vt quid, pater, me duxisti ad montis istius præcipitium, vt me interficeres. Cui sanctus Pater, ait. Scio, fili mi dilecte, quod inuitè mecum iter hoc cœpisti; & intra teipsum, murmurando, mihi detraxisti. Ideo nunc reddita est tibi merces tua. Pænitere igitur & ora Deum, vt dimittat tibi offensam hanc, vt saneris. Qui, ait, adiuua pater infirmitatem meam, & remitte mihi quod deliqui contra te: & cruciet me flagellum Dei, quantum libet. Vir autem Dei, audita eius deuotione, tetigit confractum os cruris eius, & ait. *Sanet te frater Dominus Iesus Christus*: & tu, in nomine eius surge, vt ambulemus. Qui surrexit ex toto sanus, & vltra profectus cum eo. Idem postmodum secutus est eum Hildeneshem, & mansit apud eum, vsque ad diem mortis suæ.

Act. 9.

DE MVLIERE CÆCA, QVAM IPSE illuminauit cum Deo.

CONTIGIT quadam vice, vt S. Godehardus pertrãsiret oppidum Strawigen diœcesis Ratisbonensis; & obuiauit ei quædam cæca mulier mendica ostiatim quærens panem, quæ forsan equorum nitebatur declinare strepitum, & in lapide, lædens pedem, cecidit grauiter nimis. Sanctus autem Godehardus, hoc viso subito descendit de equo, & accurrens, amplexando eam releuauit, &, quantum potuit luti sorditiem de mantello mulierculæ tersit diligenter; &, ait, quare cecidisti mater? & illa dixit. Cæca sum, amice; & ideo offendicula viarum cauere non valeo, nec possum deuitare. Sanctus autem pater sibi ex corde compatiens, ait; ô mi Deus meus, quot sunt in terra conuitia & grauamina tui plasmatis. bene ergo dicitur. Væ, væ, væ habitantibus in terra. Et cum dixisset, *lutum cum sputo miscuit*, more nostri Saluatoris, *& liniuit oculos eius dicens*. O domine Iesu Christe, qui in conspectu discipulorum tuorum lutum ex sputo fecisti, liniuistique oculos cæci cuiusdam, & vidit; illumina etiam oculos huius pauperculæ tuæ, vt confiteatur nomini tuo, & glorietur in prædigna laude tua. His sic actis, & dictis, mulier cœpit sanctum virum intueri; ceciditque ad pedes eius dicens. *Viderunt oculi mei salutare* Dei: & prona osculabatur pedes eius; & iuit ad propria, laudans Deum pro virtutibus & meritis sancti viri.

Ioan. 9.

Luc. 2.

DE OBSESSA SANATA, MERITIS sancti Godehardi.

IN ciuitate Ratisbona, quodam tempore S. Godehardus morabatur pro negotio forsan sui monasterij: vbi quædam obsessa à dæmonio

monio ad eum ducebatur, vt sanaretur ab eo. Quam vir Dei inspiciens, ait; responde mihi immunde Spiritus ad ea, quæ à te quæro. Quid hic agis in creatura Dei? At Dæmon ait, pleno iure est anima ipsius mea; quod incantatrix est, & per eam multas animas lucratus sum. Et ait vir sanctus; quare ꝓpter incantationem tua est? Et Dęmō ait, nonne legisti quia dominus Pithones, diuinos, & incantatores iussit exterminari? quid enim tales faciunt, nisi quod mihi meisque principibus deseruiunt, Idololatræ enim sunt. vix etiam aliquos tanto iure possidere possumus, quanto huiusmodi vitijs irretitos. Nunquid ignoras, quod inter mille incantatrices aut diuinos, vix vna inuenitur, quæ vel qui, velit hoc vitium confiteri, sic enim ora ipsorum claudimus, vt de talibus loqui nihil valeant quouis modo. Et, ait vir sanctus. Scio, quia magna est malitia tua & tuorum similium; nec tamen dubito, quod maior bonitas Dei est & clementia. Ergo, immunde Spiritus, da honorē Deo, & recede ab hac creatura eius, vt redeat ad gratiam, quam tu ab ea abstulisti. Et Dæmon, ait, cur me in tantam agis violentiam? quid feci tibi? aut quid habes contra me? Et ille ait, audi proterue & immunde Spiritus. In illa æterna patria, de qua tu superbiens cecidisti, tanta mihi erit lętitia de bono communi, vt de meo proprio: imo & multo maior. Et ideo hic dolere conuenit de malo alieno multo fortius, quam de malo proprio. Per hoc enim vitam æternam promerebor. habeo ergo contra te iustam causam, quod minus iustè possides, & punis sororē meam, plasma Dei creatoris tui. Non enim vt asseris, ago tibi violētiam; sed pro gloria Dei & amore plasmatis eius, pro quo, vnigenitus eius sanguinem suum fundens, amarissimam mortem sustinuit, contra te pugil, sed victor gloriosus. Ergò, tibi præcipio, superbe & immunde Spiritus, in nomine IESV Christi recede ab ea; & non pręsumas ammodò creaturam Dei molestare. Et sic Spiritus ille malignus abcessit: & mulier, vt mortua cecidit. Sed vir sanctus subitò eā erexit: erecta verò publicè vitium incantationis, quod dudum multoties perfecerat, cum lacrymis est confessa; quam & vir sanctus absoluit virtute passionis IESV Christi.

Saga crimen suum cur non fateantur.

Magis dolendum de malo alieno quam proprio.

DE PVERO MVLTVM HEBETE, quem oratione sua docilem fecit.

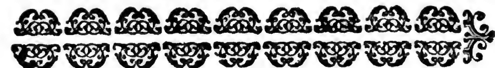
IN ciuitate Patauia erat quidam ciuis diues valde, qui habuit filium, quem tenerrimè dilexit; qui puer adeo hebes erat, vt in tribus annis non potuit efficere, vt disceret minus alphabetum. Vnde pater eius sanctum Godehardum adijt, retulitque

ei duritiam cordis filij sui, petens obnixius, vt pro eo suppliciter orare dignetur; quatenus Deus omnipotens eum illuminare dignaretur. Sanctus vero Godehardus, vocato ad se puero, super eum legit, quæ sequuntur. Omnis sapientia à domino Deo est, cum collecta, Deus qui per coæternã tibi sapientiam, hominem cum non esset cõdidisti, &c. & addidit. Vade fili; & ille magistrorũ optimus, qui subito docuit Apostolos, te instruat, & in via recta ad agnitionem perducat clariorem. Qui puer ita mutatus est, vt in breui tempore omnes suos consanguineos, & omnes sibi coætaneos, imo seniores atq; doctiores se, sapiẽtiæ plenitudine anteiret; qui postea ꝓpter intellect⁹ & sapientiæ profunditatẽ, in Episcopũ Patauiensem est electus atq; ordinatus; vnde sibi & subditis pro animarum salute instantissime laborauit. Sequens miraculum factum est, cum esset Episcopus.

DE MORTVIS, QVI AD PRÆCEPTVM sancti Præsulis surrexerunt de sepulchris, exeuntes de Ecclesia, quia excommunicati, quod viui facere noluerunt.

ACCIDIT, vt sanctus Præsul Godehardus, quosdam de suis subditis, ob eorum rebellionem, post monitiones consuetas excõmunicaret; quorum aliqui, malitiæ suæ veneno excitati, ipso celebrante, Ecclesiam intrauerunt arroganter & proteruè. Quo cognito, se diuertit ab altari dicens. Præcipio vobis omnibus, qui estis excommunicati, in virtute Spiritus sancti, & sanctæ obedientię, vt exeatis de Ecclesia. Rebelles autem & excommunicati hoc pręceptũ non curantes, perstiterunt, remanentes in Ecclesia. Sed quidam de mortuis, qui multis annis quieuerant in monumentis, qui & forsan, ignorantibus eis, qui eos sepelierunt in excommunicatione sepulti fuerant, surrexerunt, & de Ecclesia exierunt. Quod videntes illi rebelles, erubuerunt; & post mortuos exierunt. Sanctus autem Pręsul, finita missa, ad eos exiens dixit. Audite rebelles, & increduli; & videte iustum Dei iudicium contra vos. Ecce mortui Deo in suo vicario obediunt, vos autẽ superbo referti spiritu, obedire contẽpsistis. Surgent igitur mortui isti contra vos in iudicio, & sententiã damnationis allegabunt contra vos, nisi plenã & condignam pænitentiam egeritis. Et, his dictis, cõuertit se ad mortuos dicens. Ego vos, fratres, auctoritate Domini nostri IESV Christi, absoluo à sentẽtia excommunicationis, qua huc vsq; fueratis iñodati, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen. Ite, reuertimini ad loca vestra, & in pace requiescite, aduentum iudicis præstolantes. Mortui autem, inclinatis capitibus, & iunctis manibus, quasi gratias agentes ad loca sua remeauerunt, & quieuerunt.

QVO-

QVOMODO B. GODEHARDVS IN SANCTORVM NVMERVM SIT RELATVS.

ET DE MIRACVLIS SVBSEQVENTIBVS.

CANONIZATIO ET TRANSLATIO S. GODEHARDI.

LORIA summo Creatori, & humani generis reparatori; qui non nostris meritis, sed sua immẽsa bonitate, dignatus est Confessorem suum Beatum Godehardum Pontificem, ad salutem omnium credentium hominibus nostri temporis reuelare, & eum; qui pro longinquitate temporis, iam quadam nube obliuionis obfuscatus fuerat, vt tandem ab incolis nostræ Ecclesiæ veneraretur, voluit nationibus diuersarum terrarum manifestare; vt gloria ipsius non tantum ad domesticos fidei attingeret, sed etiam in exteras nationes se dilataret. Qualiter autem, & quo ordine, translatio prædicti Confessoris nostri facta fuerit, non turgido eloquio; vel nitens grandi cothurno, sed simplici stylo aggredior describere: non confisus ingenij mei igniculo, sed illo Euangelico dicto. *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* Et iterum. *Non vos estis, qui loquimini; sed Spiritus patris mei, qui loquitur in vobis.* Per scripturas enim res præteritæ, & breui tempore in obliuionem tradendæ, ad memoriam reuocantur, & per res virtuosè in Ecclesia gestas, cum leguntur, fideles accenduntur, & torpores mentium discutiuntur.

Psalm 80. Matth. 10.

Anno Dominicæ Incarnationis MCXXVIII. obitus verò beati Godehardi nonagesimo, Bertholdus vir venerandus, & in omni Ecclesiastica religione perspicuus, vtpote scientia literali admodũ eruditus, & morum honestate valde decoratus, Cathedræ nostræ Ecclesiæ præsidebat, quam discretè gubernando, & religiosos viros vndiq; ex diuersis Ecclesijs ad se colligẽdo, adeo sublimauit, vt

Bertholdus Hildenesheimensis Episcopus & eius encomium.

 diuer-

diuersas Cellas, suis temporibus, ædificaret, & in spiritali conuersatione, dulci adhortatione, confirmaret. Quo residente, in communi conuentu cleri sibi commissi, & de populi Ecclesiæ nostræ vtilitate, vti mos eius erat, semper pertractãte, Deo faciente, vti post effectus indicauit, ex improuiso sermo de patrono nostro beato, scilicet, Godehardo exoritur, item atque item à pluribus replicatur, conquerentibus & condolentibus, se tam misericordẽ habere patronum, & condignum sibi in Ecclesia Dei non exhiberi honorem. Nam, quantã misericordiam & quam manifestã gratiam prædictus Confessor fratribus nostris, suis meritis, apud Deum obtinuerit, ab ipsis viris auctorabilib⁹, in prędicto conuentu existentib⁹, omnib⁹ manifestatur: p quod, mentes assidentiũ omnium non solum exhilarentur, sed, qualiter laudes ipsius in Ecclesia Dei multiplicentur, vnanimiter oẽs accenduntur. Prædictus enim Antistes noster Bertholdus priuatã gratiã sibi à Patrono nostro concessã omnibus assidentibus indicauit, & qualiter eum pium intercessorẽ apud Deũ esse cognouerit, non sine cõtritione * cordis fratribus nostris enumerauit. Nam, tempore iuuẽtutis suæ, cum ipse inter cæteros adolescẽtes ludicris rebus esset intẽtus, contigit, vt ipse in suburbio nostræ ciuitatis, quendã laicũ non volũtariè lancea pforaret, & eum, quasi mortuũ ad terram prosterneret: qui, quasi semiuiuus domum diducitur, lecto affigitur, & vsq; ad mortẽ periclitatur. Sed præfat⁹ Antistes noster dolẽs, & mœrens, in diuersa rapitur, se sacris ordinibus, quasi homicidam esse repellendum, angustiatur: & ita in diuersas cogitationes, animus ipsius inuitatur. Tandem nutans quasi nauis deprehensa in fluctibus maris, ad Patronũ nostrum beatum Godehardum, vt ad portum tutum se dirigat, spem suam in eum quasi anchoram in firmum littus infigit, vt ab imminente anxietate eum eriperet, corde contrito, & humiliato spiritu, postulauit: Sed vir vulneratus, dum iam esset in agone positus, ipse fide firmus ad sepulchrum S. Patroni nostri se prostrauit, totamq; noctem in oratione pnoctauit, & magis rugitu cordis, quam propalatione vocis, misericordiam implorauit. Sed tandem prope termino noctis, vigilijs defatigatus, & dolore conturbatus, quietem intrare compellitur. In qua ei & statura & forma patroni nostri in visione, quãtum tamen quam in hac vita viderat, certissimè manifestatur. Nam, dum adhuc esset inter vigilias & adultam quietem, persona Patroni nostri ei in visione apparuit, vt Missarum solemnia celebrari faceret, ei diligentissimè indixit, & vt, officium, Ne timeas Zacharia, exaudita est oratio tua, decantari faceret, continuò adiunxit. His visis, excitatus orationes suas magis ac magis conti-

Margin notes: * Compunctione. — Bertholdi in pueritia casus, circa sauciatum ab se lãcea. — Supplicatio eius ad S. Godehardi sepulchrum. — Iubetur Missarum solemnia procurare.

nuare instituit: sed in via nuncium suscepit, qui certissimè ægrum euasisse mortem, nunciauit. His auditis, corde & animo exhilaratus, Deum cœli benedixit, qui nobis talem Patronum in Ecclesia nostra reseruauit. *Saucius conualescit*

Fuit verò tunc temporis in conuentu nostro Sacerdos quidam religiosus, Adelbertus nomine, qui regulari vita in Cella beati Bartholomæi, quæ sita est in Orientali plaga nostræ ciuitatis, viuebat; qui, cum audisset quæ Præsul noster narrauit, videns tempus idoneum, & ipse sibi gratiam à Dño collatam Patrono nostro, omnibus intimauit. Dum enim ipse quadam nocte patrocinia Sanctorum implorando, altaria nostræ circuiret Ecclesiæ, tandem iuxta sepulchrum beati Confessoris se prostrauit: sed surgendo manu indiscretè, tenendo sarcophagum eius, se subleuauit; & illico pollex eius de propria iunctura emarcuit. Videns autem iam sese manu debilitatum, supplex & gemebundus se ad terrã prostrauit; veniam & misericordiam à beato Godehardo postulauit. Et statim in proprium locum sine mora & læsione, pollex resiluit. *Adelberti narratio de pollice sibi curato.*

Audiens hæc Magister quidam de monte S. Mauritij, Reinardus nomine, vir prouectæ ætatis; & ipse manifestam gratiam Patroni nostri expertus, cum oportunum videret, non eam subticuit, sed omnibus in conuentu nostro existentibus euidenter patefecit, dicens. Fuit enim puer quidam custodiæ ipsius addictus, in Clericali arte erudiendus, qui epileptico morbo, quem vulgari nomine caducum appellant, adeo vexabatur, vt quotidie sexies ad minus ad terram prosterneretur, & vsque ad mortem, nimiâ fatigatione periclitaretur. Hic quadam die ad patrocinium beati Confessoris nostri deducitur, sed in via bis ad terram prosternitur. Orationes ad tumbam ipsius, pro eo funduntur; eleemosynæ pauperibus largiuntur, & perfectè sanatus in domum ipsius regreditur. His tribus signis in communi conuentu ab auctorabilibus viris recitatis, omnes hilari mente percipiunt, ipsum Antistitem nostrum, quod voluntariè per se faceret, instigant, vt omnibus modis elaboraret, qualiter beatum Pontificem nostrum Godehardum inter cæteros Sanctos Dei canonizaret. Sed dum in rebus minimis, ne dum in maximis, in quibus lætum expectamus finem, diuinum inuocandum sit auxilium, placuit omnibus, vt speciales vbique in Ecclesia nostra funderentur ad Deum pro hac causa preces, ne quid incassum vel inconsultum, contra nutum Domini inciperemus, quod ad bonum effectum perducere non valeremus. Igitur statutum est, vt omnes tam maiores, quam minores, finita, matutinali hora, *Reinardi Magistri relatio de puero epileptico sanato.* *De Canonizatione S. Godehardi tractari incipit.* *Orationes & Eleemosyna decreta*

ad tumbam ipsius Beati Patroni nostri Godehardi conuenirent, & sese humiliter ad terram prosternerent; & Psalmum, *Benedixisti domine terram tuam*, corde contrito & humiliato, Domino decantarent. Statutumque est, vt in singulis cœnobijs, in territorio nostræ Ecclesiæ constitutis, speciales pro eo fierent orationes & eleemosynarum largitiones; quia impossibile est multarum non exaudiri voces orationum. His ergò, aliquanto tempore peractis, Ecclesia nostra noua tribulatione concutitur. Nam prædictus Pastor noster, prô dolor, nobis ex hac vita subtrahitur: & omnis Ecclesia nostra tanto pastore desolata conturbatur. Sed qui consolatur miseros in tribulatione sua, Deus, non permisit Ecclesiam suam in fluctibus huius sæculi sine gubernatore diu fluctuare, sciens, *quia vbi non est gubernator, corruet populus*, nam omnis Ecclesia nostra simul coadunata Bernardum summum Præpositum, virum omni clericali scientia eruditum, & moribus optimis decoratum, communi consensu cleri & alacritate populi, reclamantem, & omnibus modis renitentem, seque indignum vociferantem, in spiritualem Pastorem elegit; & vsque ad cathedram summi sacerdotij perduxit. His ita gestis, causa Patroni nostri, quæ propter tribulationes nostras iam aliquantulum deciderat, redintegratur; & quo ordine ad effectum perduceretur, ab omnibus elaboratur.

Bertholdi Episcopi mors, cui successit.

Prouerb. 11. Bernardus ex Præposito summo.

Sed cum Canonicâ censura, propter illusiones dæmonum, quæ frequenter in Ecclesia Dei in talibus contigerunt, statutum sit, ne quis sine Apostolica auctoritate, & vita ipsius, per viros auctorabiles approbata canonizaretur, quod tamen in præcedentibus, tum propter difficultatem, tum propter longinquitatem itineris, causam nostram valde retardauerat, factum est, Deo annuente, vt quod ante, sine magna impensa, ac summo labore, non poterat ad effectum perduci, id nobis quasi ante ostium inopinate deferri. Nam in Leodicensem ciuitatem curia indicta est, vbi Innocentius Papa cum Romana Ecclesia, & magna parte Galliæ, cum Lothario rege & ferè vniuersis Episcopis Theotonicæ regionis conuenerunt; vt de violentia Romanæ Ecclesiæ per Petrum Leonis perpetrata, qui tum temporis Papatum sibi violenter vsurpauit, pertractarent; & qualiter illud idolum in templo domini positum, destruerent, elaborarent. Factum igitur est, vt ad Dominicâ Lętare Ierusalem ad prędictam ciuitatem multi Catholici viri tam cum Apostolico, quam cum Rege conuenirēt, & de communi statu Ecclesiæ pertractarent. Inter quos præses noster Bernardus cum Maioribus nostræ Ecclesiæ assistens, videns oportunitatem vltro sibi collatam, ipsum Apostolicum cū omni curia Ro-

Canonizatio cur lege sancita.

Innocentij Papæ & Lotharij regis conuentus Leodij.

Bernardus Episcopus Hildenes.

ria Romana aggreditur; vitaque Pastoris nostri coram ipsis recitatur; & vt per eum in Ecclesia Dei canonizetur, deuotissimè preces funduntur. Sed cum consuetudo sit Romanæ Ecclesiæ in generali Concilio, Sanctos Dei canonizare, quod tunc temporis in Remensem ciuitatem in festo S. Lucæ indictum fuerat, accepto consilio, petitionem Ecclesiæ nostræ vsque in prædictum locum distulit; ibique diffiniturum certissimè promisit. His ita gestis, Antistes noster, Apostolica promissione animatus, lætus regreditur, & ab omnibus deuotè suscipitur, & quæ sibi responsa sint, enarrantur. Tunc omnes audierunt, quæ per Apostolicum promissa sunt, vnanimiter lætantur, precesque apud Pontificem nostrum deuotissimè funduntur, ne se tantæ promissioni subtrahat, sed licet laboriosum sit, ipse se tamen vna cum Maioribus Ecclesiæ nostræ ad indictam Synodum repræsentet. Iam dies aduenerat, in qua Synodus vniuersæ * Ecclesiæ Citramontanæ indicta fuerat. Tum verò præfatus Antistes noster Bernardus vnà cum Metropolitano Magdeburgense Norberto, qui tunc temporis in Ecclesia Dei magni nominis fuerat, & Maioribus Ecclesiæ nostræ, ad præfatam Synodum iter instituit, &, Deo annuente, cum magna prosperitate & oportunitate ad Remensem locum peruenit. Vbi honorificè suscepti, dum iam Synodus aliquot dies esset celebrata, Antistes noster Bernardus Apostolicum Innocentium cum suis Cardinalibus conuenit, & de causa Patroni nostri beati Godehardi vsque eo induciata, deuotissimè submonuit. Sed, Deo annuente & id faciente, omnes vnanimes, & concordes in sua petitione inuenit; vt post ipsa res indicauit. Nam postera die cum in Synodo generali Apostolicus resideret, nullo admonente, sed Deo faciente, Apostolicus ad omnes luculentam orationem habuit, in qua disertissimè petitionem nostræ Ecclesiæ de Patrono nostro exposuit; &, vt assensum præberent, deuotissimè postulauit. His ita gestis, Episcopus Tarraconensis vir religiosus, & literali scientia eruditus, quo ordine Trãslatio fieri deberet, exposuit; scilicet, si ea quæ dicebãtur de Patrono nostro, Ecclesia nostra per legitimos testes aciuramento, comprobaret. His verò verbis, Apostolicus se interposuit; & se, à Principibus terræ nostræ adeo in Leodicensi Ecclesia certificatum fuisse, asseruit, vt non opus esset id secundo testificari, quod lucidius sole posset comprobari. Auditis autem, quæ ab Apostolico dicebantur, omnes vnanimiter, vt canonizetur, assensum præbent; & vt laudes Domino persoluantur, admonent, qui dignatur seruos suos ab infirmitate huius carnis eripere, & inter sanctos & electos suos collocare. Continuò, Te Deum laudamus, canitur; laus Omnipotenti

heim. cum suis agit Leodij.

Canonizatio olim in Concilio generali peragi solita.

Studium & alacritas Hildenesheimẽsium erga cultum Sanctorum

** vniuersali.*

Synodus Rhemẽsis.

S. Norbertus & Bernardus Hildenesheim. ad eam proficiscuntur.

Innocentius ipse refert ad Synodum de S. Godehardo.

Episcopus Tarraconensis postulat processum.

Innocentius acquiescit notitia facti Leodij exhibita.

Godehardus à Papa & Concilio approbatur Sanctus.

potenti Deo persoluitur; & sic demum coadunata Synodus terminatur. Tum verò Antistes noster, munitus Apostolicis literis, ad nos vsque regreditur, & à clero & populo benignè suscipitur: literæque Apostolicæ reserantur; quibus recitatis, Deo laudes persoluuntur. Tenor vero Apostolicæ concessionis sequitur in hæc verba.

Bernardi Episcopi reditus, & annunciatio cultus,

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs, Clero & populo Hildenesheimensi, Salutem, & Apostolicam benedictionē. Veniens ad nos venerabilis frater noster Bernardus Episcopus vester, in plenaria Synodo, quæ Remis per Dei gratiam fuerat congregata, attestatione fratrū nostrorum, Episcoporū & Abbatū & aliorum, qui secum venerant, sanctæ memoriæ Godehardū Episcopum vestrum laudabiliter vixisse in mundo, & tam in vita, quam post mortem multis miraculis coruscasse, asseruit. Vnde nos, cum fratribus nostris, omnipotenti Deo gratias referentes, habito eorū consilio, & collaudatione, quia, eundē in cælis cum Sanctis credim⁹ coronari, ipsum inter Sanctos honorari p̄cipimus; mandātes vobis, & eidē beato viro, solennitatē in vestra Ecclesia statuatis; & ad eam añualiter conuenire, curetis. Data Remis IV. Kalend. Nouembris.

Sed quia tunc hybernum tempus imminebat, nec ad tantum negotium se expedire valebat, visum est congruum, quæ per Apostolicum concessa sunt catholicis & religiosis viris nunciari; & ipsam Translationem vsque in quartum Nonas Maij differri. Et iam tempus aduenerat, cum tam celebris rumor, scilicet de Translatione tanti Patroni in nostram ciuitatem plures tam religiosos, quam promiscui sexus homines coadunabat His visis, consilium in communi conuentu capitur, qualiter cautè, sine turbatione transferatur; ne aliquod scandalum Ecclesiæ nostræ inde oriatur. Nam fuere quidam religiosi viri admodum timentes, propter longinquitatem temporis, vel corpus non inueniri, vel nullum indiciū sanctitatis reperiri. Sed tandem, post multas disceptationes, in hoc omnes cōueniunt, vt remota multitudine, ante matutinales horas, omnes cōueniant; & sic tumbā, in qua positus fuerat, cum omni deuotione aperiant. Mediæ ergo noctis tempore Antistes noster, vna cū religiosis viris, tam Monachis, quam Regularibus sibi coadunatis, cū magno timore ac tremore, cryptam nostræ Ecclesiæ subijt, & sarcophagū, in quo positus fuerat noster Patronus, aperiri præcepit Ipseque cum cæteris fidelibus, orationibus interea deuotissimè institit; sed vbi summus labor in frangendo sarcophago anteavisus fuerat, iam, Deo faciente, illico se aperiebat; & aditum facillimū ad corpus præbebat. Tum verò, aperto sarcophago, quantas lacrymas astantium aspiceres? quos singultus audires? quam spiritalem dispositionem corpo-

S. Godehardi sepulchrum aperitur.

corporis ipſius proſpiceres? quis vel ſermone, vel ſtylo exprimere valeat? Quid plura? Diuinus quidam, & incognitus odor fragrabat, qui quosdam aſtantes, quaſi quadam ſpiritali dulcedine refocillabat; & in perfecta fide ſanctitatis ipſius, eos corroborabat. Tum verò, videres omnes ſeſe humiliter excuſare, ſeque eſſe indignos tanti patroni corpus attingere; cum nouerint, vitam ſuam longè ab eius ſanctitate diſcordare. Tandem, omnibus cunctantibus, & longam moram facientibus, per fratrem noſtrum Præpoſitum Bertholdum corpus ſubleuatur, & propter multitudinem populi, quæ ad tantam rem videndam conuenerat, in ſecretum Sacrarij noſtri deportatur. Sed hæc hactenus dicta ſufficiant, qualiter ſit beatus Godehardus translatus. Nunc ſupereſt charitati veſtræ intimare, qualiter per eum mundus ſit illuminatus, & vſque ad remotiſſimas gentes & Paganiſſimas exaltatus Nam ex longinquitate temporis merita vitæ ipſius fuerunt penè * abolita, & paucis tantùmmodo cognita, quæ per translationem corporis ipſius, euidentiſſimè omnibus ſunt manifeſtata. Tot enim Dominus per eum fecit miracula, vt nec lingua valeant exprimi, vel ſcriptura. Vt autem quæ ſunt notiora & manifeſtiora, aggredior deſcribere, vt in eis poſteritas de patrocinio tanti Patris poſſit confidere.

Odor diuinus quidam inde exſpirat.

Bertholdus præpoſitus ſancti corpus leuat.

** obliuioni tradita.*

Nam ipſa die translationis, cum corpus ipſius, vſque ad montem S. Mauritij cum magna reuerentia cleri & populi deferretur, contigit, quendam flumen, quod præterfluit ciuitatem noſtram, incidiſſe; & longo tempore, ſub vndis morantem omninò expiraſſe. Hic dum corpus Patroni noſtri ad eum appropiat, vitæ priori reſtituitur: &, domino opitulante ſanus & incolumis à terra ſubleuatur. Qui poſtea per multa tempora in famulatu Patroni noſtri apparuit, & pro vita reſtituta non ingratus, Deo extitit.

S Godehardus transfertur ad montem S. Mauritij.

Merſus flumine vita reſtituitur.

His verò auditis, Eccleſia noſtra non ſtatim & indiſcretè acquieuit, ſed aliud certius & manifeſtius miraculum humiliter expectauit. Poſtera vero die, cum dies anniuerſarius Patroni noſtri illuxiſſet, finita miſſa, & horis conſtitutis, mulier quædam muta habens filium priuatum lumine, ſubitò, quaſi in extaſim rapitur, ac per horam paruam, in terra volutatur. Tranſacto verò aliquanto tẽpore, matri lingua reſeratur, lumen puero reſtituitur: & manifeſtum eſſe miraculum, omnibus comprobatur. Nam fuere in ciuitate noſtra tunc temporis quidam viri auctorabiles de Corbeia, ipſius mulieris comprouinciales, qui eam cognouerunt, & veriſſimè eam mutam, filiumque eius lumine priuatum, longo tempore fuiſſe, nunciauerunt His auditis, Eccleſia noſtra tam clerus quam populus in vnum coadunantur: laudes creatori perſoluũtur, qui nouit electos

Muta lingua, cæcus oculorum vſum recipiunt.

suos ab omni ambiguitate absoluere, & in perfecta fide solidare. Signa enim debentur infidelibus non fidelibus, vt per miracula & inusitata *confirmentur in his, quæ à sensibus nostris & memoria sunt remota.* Vix laudes de miraculo prædicto Deo persoluuntur, cum claudus quidam, qui longo tempore contractus fuerat, se subito erigebat; & pedem, firmo gressu terræ affigebat. Sicque factum est vt ipsa die anniuersarij Patroni nostri infra basilicam nostram quinq; miracula contingerēt: quæ omnibus manifesta fuisse, apparerent. Cæcus enim videt, mater ipsius loquitur. Claudi tres potestatem ambulandi receperunt. His ita gestis, rumor & fama patroni nostri propter frequentiam multitudinis, quæ ad Translationem tanti viri cō uenerat, magis & magis innotuit, & sese in omnes comprouinciales terras dilatauit. Vnde factum est, vt tanta multitudo hominum patrocinia * Pastoris nostri implorantium in ciuitatem nostram conflueret, quantam nullus hominum nec antea in Ecclesia nostra vidit, nec, vt arbitror, deinceps videbit. Nam omnes habentes infirmos, languidos, claudos, surdos & mutos, necnon & dæmoniacos, vel quouis morbo detentos vsque ad Patrocinium Pastoris nostri pro recuperanda sanitate deferuntur.

1. Corinth. 14. — *Claudi tres sanati.* — ** Patroni.*

Manus ari da restituitur.

Contigit vero circa idem tempus, quod quidam viri auctorabiles de Turingia adueniunt, qui suum pastorem vna manu debilem secum adduxerunt. Hi, vt patrocinium beati Godehardi implorauerunt, illico sanitatem recepit, & manum debilem erexit. Quo facto, omnes vnanimiter laudes Deo referebant; & insignum veritatis, manum manui comparabant. Nam manum, qua pastoralem virgam ante tenebat, rugosam & induratam inuenerunt: alteram verò, cum qua non laborauerat, candidam & mollem repererunt.

Mutus loquela recuperat.

His ita gestis, matronæ quędam ab eadem terra vsq; ad nos peruenerunt, ducentes secum mutum longo tempore loqui non valentem; quæ dum orationibus insisterent, ac pro ipso, patrocinium beati Godehardi implorarunt, subito vinculum linguæ est ruptum; & officium ipsius per misericordiam est restitutum.

Claudus à Vicedomino Erfordensi missus sanatur.

Fuit vero tunc temporis Erpisfordiæ Vicedominus, habens pro misericordia Dei claudum, & pænè omnibus membris debilitatum: Eleemosynis suis addictum; quem, auditis miraculis, quæ per patronum nostrum fiebant, vsq; ad patrocinium ipsius in Ecclesiam nostram direxit. Et sicut credidit, sic per misericordiam Dei recepit. Nam quem debilem & omnino incedere non valentem, vsq; ad nos transmisit, Deo adiuuante, sanum & incolumem suscepit.

Alius item curatio.

Fuit verò circa idem tempus in Cella beatæ Paulinæ, multo tempore

pore quidam claudus, omnibus notus & manifestus. Hunc potens quidam de Túringia per licentiam Abbatis ad se recepit; &, quæ corpori necessaria fuerant pro misericordia domini ipsi erogauit; hic ad patrocinium beati Godehardi peruenit, & integritatem corporis percepit.

Puella gibbus adimitur. Fuit etiam tunc temporis in Turingia puella quædam gibbosa, in dorso valde curuata. Hæc veniens ad patrocinium beati Godehardi, per misericordiam Dei est erecta, & quod raro fieri solet, gibbo est omnino priuata.

Item viro. Vir quidam ab eadem terra natus, per misericordiam domini & beati Godehardi, ab eodem morbo est liberatus. Isdem vero temporibus fuit matrona quædam in Hassia, omnibus comprouincialibus nota, & maximis infirmitatibus per multa tempora detenta. *Calculosa liberatur.* Hæc, cum nihil iam præter mortem speraret, tandem patrocinium beati Godehardi humiliter implorauit; seseque ad terram prostrauit, & miro modo sanitatem recepit. Nam & in inguine vbi antea caro sana fuerat, subito se aperuit, & duos lapides tantæ magnitudinis, quantæ in humano corpore nemo prius viderat, subitò emisit. Quo facto, vnum secum insignum miraculi, vsque ad patrocinium beati Godehardi in Ecclesiam nostram detulit; alterum vero in signum virtutis Dei domi reseruauit.

Circa idem tempus contigit in Turingia insigne miraculum, & dignum memoriæ tradendum. Nam duo viri, prô dolor, mala societate coniuncti, furtum quoddam peregerunt; & pelles cuidam surripuerunt. Factum est ergò, vt vterq; caperetur, & ad iudicium traheretur. Sed cum iam vterq; conuicti suspendio traderētur, alter ipsorum toto corde ingemuit, &, quod solum poterat, corde contrito, & humiliato patrocinium beati Godehardi implorauit: alter verò, quasi desperans nulli petitioni institit, vel vocem cōpunctionis emisit. Factum est igitur, vt vno fune colligarentur, & vno ramo suspenderentur; quo facto, alter spiritū illicò emisit, alter verò, qui patrociniū beati Godehardi implorauerat, sine læsione & molestia pependit. *Fur ope S. Godehardi laqueum conterit.* Sed iam longo spatio horarū transacto, ille cuius pelles fuerant, propius accedens, & videns alterum expirasse, huic, quē adhuc viuere putauit, in hæc verba prorupit. Quærebat enim, si viueret, aut si vitā retinere potuisset. Ille verò sperans sibi adiutorium aduenisse, confessus est & se viuere & nullum dolorem sentire. Hoc audiens, qui eum suspendi fecerat, magnam inhumanitatem ei intulit. nam fune, quo suspensus fuerat tornato, firmo nisu, ad terram corpus depressit; & sic spondilia colli se fracturum sperauit: quo facto, statim discessit: & omnem voluntatem suā se iam

adimplesse non dubitauit. Factum est autem post discessum eorũ longo tempore, vt prædictus vir, manus post tergum ligatas dissolueret, & pannum præ oculis ligatum disrumperet, & sic tandem funem, quo suspensus fuerat, confringeret. Ad terram verò prostratus, videns se nullam læsionem habere, in fugam se conuertit, & syluam, quæ vicina erat, cum festinatione introiuit. Hoc videntes quidam, qui non remotè discesserant, eum admirantes prosequuntur, & rogantes eum syluam exire, & nihil nisi bene de eis sperare. Qui tandem adhortatione ipsorum confortatus, syluam exiuit, & cum eis magnificans & glorificans Dominum, vsque ad Ecclesiam peruenit. Hic posteà, ad patrocinium beati Godehardi venit; &, quæ sibi per misericordiam Dei & beati Godehardi contigerãt, contestantibus ciuibus suis, qui plures vna secum aduenerant, nobis omnibus enarrauit. Quot vero suspensos & iam in articulo mortis Deus per merita beati Godehardi liberauerit, longum esset per singula describere, maximè, cum funes quibus suspensi fuerant, omnibus in Ecclesiam nostram aduentantibus possint demonstrari.

S. Godehardus suspendiosos multos liberauit.

Mulier appetentiam cibi recuperat.

Tunc temporis duæ mulieres de longinquo ad patrociniũ beati Godehardi venerunt, quæ gratiam sibi ab eo collatam deuotissimè nobis omnibus narrauerũt. Nam altera post imẽnsam infirmitatem, omnem appetitum cibi & potus amisit, adeò vt nec cibum nec potum infra duos menses sumpserit. Videns autem, se vitam sic longo tempore non posse retinere, misericordiam beati Godehardi implorauit, & pristinũm statum recepit. Altera verò, cum longo tempore, lumine esset priuata, in via, in qua ad patrocinium beati Godehardi pergebat, est illuminata.

Alia visũ.

Dæmoniacus curatur.

Fuit verò ijsdem temporibus in Mindensi Episcopatu vir quidam Dæmoniacus, adeò obsessus, vt vix plures eum retinerent, quin seipsum interimeret, & alios neci traderet. Hic tandem manibus post tergum ligatis, & pedibus concatenatis, per parentes suos ad patrocinium beati Godehardi deducitur, eiusque auxilium, ab omnibus, humillimè imploratur. Dominus verò suus Hezelinus nomine, videns summam eius vexationem ac maximam tribulationem, misertus eius, ipsum manumisit, ac seruum beato Godehardo tradidit; quo facto, statim sanitatem recepit, & cum parentibus suis, solutis vinculis, integer & incolumis, domum remeauit.

Sub eodem tempore venit in Ecclesiam nostram vir quidam magnæ pænitentiæ & austeritatis, qui per multa tempora carnem suam vigilijs & ieiunijs domauerat; adeò vt & loricam inditus ad carnem

carnem portaret Hic, cum deuotè coram Patrono nostro orationibus insisteret, multis videntibus per gratiam Dei, lorica quasi tela araneæ dirupta est; & vsque ad terram dilapsa. O virum omni laude dignissimum, cuius meritis & vincula peccatorum disrumpuntur, & ligaturæ ferreæ dissoluuntur.

Pœnitenti lorica ferrea de corpore exuitur.

Habebat tunc temporis Abbatissa de Wunstorff * claudum quendam valde debilem, qui omnino os in genu amiserat, & crus, in quamcunque partem volebat, quasi sine iunctura, vertebat. Tunc Abbatissa, cum tanta miracula per Patronum nostrum fieri perciperet, secum prædictum claudum vsque ad limina Patroni nostri perduxit, & Deo faciente, sanum & incolumem reduxit. Sed, cum ad Ecclesiam sibi commissam remearet, cum hymnis & laudibus eum reduxit, referens gratias Deo pro omni dono sibi collato.

** VVuntrisdorpe*

Abbatissa de VVunstorff claudum ab se adductum recipit sanum.

Hæc videns mulier quædam minus religiosa, nec Dominum timens in hæc verba prorupit, se nunquam velle patrocinia beati Godehardi implorare, nisi puerum quendam omnibus membris debilitatum, quem tunc temporis in platea reptantem vidit, recto gressu videret incedere. Factum est igitur, vt parentes ipsius pueri, post paucos dies ad patrocinium beati Godehardi eum deferrent, & factis orationibus pro ipso, sanum & incedere valentem reciperent. Quod postquā vidit præfata mulier, ex verbis temerariè prolatis, corde contrito, & humiliato, pænituit; & se visitaturam Patronum nostrum, Domino vouit. hoc facto, ex imo cordis suspiria duxit, considerans sibi necessaria viæ deesse vel vnde pueris ex se genitis domi possit prouidere; quæ dum sic anxiaretur, factum est, vt paruulus ipsius inscius domum egrederetur, portans panniculum, quem in platea inuenerat; in quo mater nouem nummos, quasi nesciente puero, quid ageret, reperiebat. His ita gestis, laudes Deo & beato Godehardo persoluit, qui & ipsam ab anxietate eripuit, & omnem dubietatem à corde ipsius extirpauit.

Puer debilis omnibus membris restituitur.

Mulier egena nummis repertis subleuatur.

Circa idem tempus fuit puer in Episcopatu Mindensi in villa, quæ Lanesberge appellatur, claudus, & miro modo contractus; hunc parentes ipsius, licet pauperes ad patrocinium beati Godehardi adduxerunt, & pro eius sanitate recuperanda, deuotissimè misericordiam ipsius implorabant. Sed dum aliquantulam moram facerent, nec vllum profectum in puero viderent, ad proprias mãsiones redire parabant; quia se exaudiri deinceps dubitabant. Sed dum ꝓpè ad villam, quæ Runeberge appellatur, venissēt, & in quodam prato se quieturos disposuissent, in lacrymosa verba proruperunt; conquerētes, se in multa tribulatione ad patrociniū

Puer claudus & contractus mirè sanatur. beati Godehardi venisse, sed nullam gratiam in puero suo percepisse. Qui, dum sic colloquerẽtur, subito puer membra, quæ antea fuerãt incuruata extẽdit, & de curru, in quo vehebatur, lætus & ouãs prosiluit. Quod postquam gens vicina videbat, illico vnanimiter Dominum collaudabant, & ad proximã Ecclesiam puerum sanatũ deuotissimè deducebant. Sed ne tantum miraculum in obliuionẽ traderetur, in prædicto loco casam quandam comprouinciales erigebant, vbi fideles prætereuntes, in reuerẽtia istius miraculi post multo tempore oblationes deferebant.

Fuit item claudus quidam illis tẽporibus in Goslaria omnibus notus, qui & ipse pro recuperãda sanitate ad beatum Godehardum *Claudus proserpens erigitur.* se contulerat; & Domino adiuuante, sanitatem recipiebat, adeo vt scabella, quibus antea reprabat, quasi in signũ memoriæ, in Ecclesia nostra derelinqueret; & ipse erectus incederet. Hoc plures religiosi illius ciuitatis viri omnibus fiducialiter affirmabant, qui per multa tempora eum claudum agnoscebant.

Fuit verò tunc temporis in loco territorio Ecclesiæ nostræ addicto, qui Aulica appellatur, vir tantæ ægritudinis in morbo, qui Fistula appellatur, vt iam omnino vitã desperaret, quia nodum femoris in iunctura ante positum amiserat, & cæteram partem iam se a- *Fistula curatur.* missurum timebat. Hic ad patrocinium beati Godehardi sese deferri præcepit, & sanitatem corporis, Deo faciente, recepit. Post hæc nodum, quem antea manu ferebat, in signum miraculi & doni sibi à Domino collati, in Ecclesiam suspendi iussit, ac deinde, lætus & alacer, domum remeauit.

**Hermordia.* Circa idem tẽpus fuit matrona quædã de Heruordensi * loco *Paralytica* genita, quæ omnino fuit paralytica & omnibus membris dissoluta. nullũ enim membrũ ipsius proprium officiũ exercuit, sed nec per multos dies adimplere valuit. Hæc maximam partem substantiæ suæ in medicos expẽderat, sed per eos sanitatem corporis recuperare non poterat Audiens verò tantam gratiam per merita beati Godehardi hominibus à Domino concessam, spretis exterioribus medicis, totam se misericordiæ Domini commendauit, & ad patrocinium beati Godehardi deferri præcepit. Quæ, dum aliquanto tempore moram faceret in nostra Ecclesia, tum per orationes fidelium, tum per beati Godehardi patrocinium sanitati est reddita, & omnia membra eius pristino vigori restituta. Hæc posteà frequenter ad limina beati Godehardi peruenit, & pro dono sibi collato, gratias non immodicas Domino persoluit.

Non multo post tempore venit vir quidam in nostram Ecclesiam, habens filiam valde dilectam, quæ graui morbo laborabat, & iã morti

morti propiabat. Nam gutturi ipsius, ob imensæ magnitudinis, & ex vtraq; parte magni acuminis per sex dies adhæserat, quod nullus extorquere quauis arte valebat. Qui primum medicos in ciuitate nostra tunc temporis commorantes circuibat, & ab eis consilium, quid de filia esset acturus, requirebat. Sed nullum salubre consilium adinueniebat. Destitutus autem omni exteriori consilio ad patrocinium beati Godehardi se vna cum filia contulit, ipsumque pro ea humillima deuotione implorauit. Factum est ergò, vt ipsa die puella os sine læsione eijceret, & integrã sospitaté recuperaret.

Os faucibus implicatum eijcitur.

Non multo post eodem morbo quidam per septem dies laborabat, & iam certissimè ei mors imminebat, hic veniens ad patrocinium beati Godehardi, statim liberatus est, & in pristinum statum restitutus.

Contigit vero circa idem tempus quod Eckehardus quidam de Wigeleue, cognatum quendam suum vi & iniuriosè captiuauit, & contra ius & fas incarcerauit. Qui dum aliquanto tempore in captiuitate detineretur, contigit in ipsa nocte Pentecostes, dum matutinales horæ celebrarentur, vt ad terram se prosterneret, ac patrociniũ beati Godehardi pro sua liberatione imploraret. Tandem ab oratione se eleuans, foramen adeò arctum accessit, vt puer trium annorum pertransire potuisset, sed dum capxt applicaret, vt sibi visum est, foramen se dilatauit, & ipse sanus & incolumis pertransiuit. His ita gestis, sine mora omnibus innotuit, captiuum de carcere erupisse & omnia euasisse. Statim omnes vnanimiter eum prosequuntur, vias quibus euadere possit, custodijs muniunt, & qualiter eum apprehendant, omnibus modis elaborant. sed, Domino adiuuante, & beato Godehardo, factum est, vt omnium insidias pertransiret, & ipsos cognoscens à nemine cognitus est. Hic sine mora, ad patrocinium beati Godehardi se contulit, & pro sua solutione gratias Domino in Ecclesia nostra persoluit.

Captiuus asseritur.

Fuit verò tunc tẽporis in Marchia Vngariæ, vir quidam in captiuitate positus, & fortissimis cõpedibus compeditus, qui nihil aliud sperabat, quam vel omnia sua amittere, vel mortem subire. Ad aures ipsius fama beati Godehardi intonuit, & quanta Dñs pro eius amore operaretur, ipsi innotuit. Mox ad terrã se prostrauit, & eius patrocinium deuotissimè implorauit. factum est igitur, vt, ipsa nocte, catena qua ligatus erat, se dissolueret, & ipse de captiuitate, Deo adiuuante, euaderet. Hunc omnes in Ecclesia nostra viderũt, & sic euenisse circa eum, veraciter perceperunt.

Alius captiuus liberatur.

Ijsdem vero tẽporibus, fuit quidã paganus de vlteriorib[9] partibus Sclauię captus, & in Haluerbergẽsi vrbe, incarceratus. Hic, fama

Sclauus Paganus

mire solutus compedibus, à Domino dimittitur.

ma reuelante, de patrono nostro audierat, & quanta dominus pro eius amore operaretur quocunque modo, vtpote Paganus, perceperat. Hic quadam nocte mortis timore coactus, inter spem timoremque pendulus, orationem ex imo cordis ad beatum Godehardum direxit; &, vt sui misereretur, deuotissimè exorauit. Quo facto, sine mora, ex trunco magnæ molis & fortitudinis, quo conclusus fuerat, integro remanente, quasi ex liquida re sine læsione pedes eduxit: & qualiter id sibi accidisset, ignorauit, nec fugam vllatenus inijt. Die verò illucescente, custodes aduenerunt, & non sine admiratione magna eum repererunt. Sciscitantes verò, qualiter id sibi ad inuocationem nominis beati Godehardi accidisset, admirati sunt, dominoque suo retulerunt, & quid deinceps essent acturi quæsierunt. Dominus verò compunctus tanto miraculo, gratiam impendit; ipsumque captiuum sine læsione abscedere iussit. Quantos verò, & quot incarceratos, & maximis compeditos compedibus Dominus, per patrocinium beati Godehardi, à summa tribulatione absoluerit, longum est, per scripta enumerare; cum quiuis ipsa tormenta in Ecclesia nostra pendentia possit cognoscere. Quapropter non superuacaneum duximus plurima ex his, quæ longa forent scribere, prætermittere, & ad alia innotescenda transire.

Captiui multi ope S. Godehardi expediti.

Non multo post ea, quæ diximus, fuit vir quidam habens filium vnigenitum valde sibi dilectum; qui, puerili more, per campos cursitando ludebat sed fortuito ad fossatum quoddam veniens, maxima multitudo terræ ex improuiso super eum corruebat. Sed pater hæc ignorans, nec ipsum puerum domi reperiens, vsquequaque quærebat; nec vllatenus eum inuenire poterat. Vnde factum est, vt quidam diceret, se circa fossatum puerum ludentem vidisse, nec postea comparuisse. Quo audito, pater, cum festinatione, vbi vltimus puerum viderat prędictus vir, transcurrit, & magnam multitudinem terræ nouiter corruisse, conspexit. Quo viso, adiunctis sibi plurimis, terram cum magna festinatione retexit, & puerum, nullum indicium vitæ habentem, inuenit. His ita gestis, quia magnæ misericordiæ patronum nostrum beatum Godehardum fuisse audierat, illico preces deuotissimas ad ipsum dirigit, adijciens, si dominus per merita ipsius vitam pristinam restitueret, ipsum ei in perpetuum seruum offerret. Quo facto puer vitæ pristinæ restituitur, ac domum simul cum patre regreditur. hunc postea cum patre in Ecclesia nostra vidimus; & ab ipso patre, sic de puero euenisse, certissimè cognouimus.

Puer aggere obrutus in vitam reuocatur

Hydropicus sanatus.

Fuit verò tunc temporis vir quidam in loco, qui Mindin appellatur, adeo in hydropisi detentus, vt circiter annum in eo laboraret; & iam

& iam nihil nisi mortem speraret. Hic, audito nomine beati Godehardi in adiutorium suæ infirmitatis eum suppliciter inuocabat; & vt sibi in necessitate posito subueniret, humiliter exorabat. Factum est ergò non multo post, vt quidam, quem nec antea viderat, nec postea vidit, ad eum intraret; & facta incisione, tantam abundantiam aquæ ex eo manare faceret, quantam vix tina * quis ferre potuisset. Quo facto, adhibitâ curâ, abscessit, nec deinceps comparuit. * tunna.

Hunc posteà perfectè sanum vidimus, &, eo referente, sic circa eum euenisse, veraciter cognouimus.

Circa idem tempus, per beatum Godehardum, insigne contigit miraculum, & dignum memoria retinendum. Nam quidam peregrinantes de Ruzia ad patrocinium beati Godehardi aduentabāt; & in die Palmarum quoddam desertum intrabant. Sed Christiano more, cum diuinum officium niterentur peragere; contigit, vt subito multitudo paganorum in eos irrueret, & quotquot poterant neci traderent. Factum est ergò vt Sacerdos, qui vnà cum ipsis fuerat, occumberet, & per passionem ad Dominum migraret. alij verò videntes se vnà interimi, licet inermes, resistere eis parabant; sed propius protectionem beati Godehardi deuotissimè implorabant. Quo facto licet plures & armati contra inermes congrederentur, tamen, Domino faciente, pagani se in fugam verterunt, & arma passim à se reiecerunt. Ipsi verò hoc videntes baculis quibus vtuntur peregrini, illos feriebant, & circiter sex morti tradiderunt, victoresque effecti, arma quæ à se latrones reiecerant, acceperunt, & tam scutū quā gladiū in signū victoriæ in Ecclesiā nostrā detulerūt. Ruzzi peregrini à Paganis inuasi se morti eripiunt.

Non multo post hæc contigit, piscatorem quendam cum puero suo Weseram velle transire; & solito more, vtilitati suæ insistere, sed cum iam fere medium aquæ obtinuisset, tanta tempestas incubuit, vt vita se euadere dubitarit. Videns autem ventum magis ac magis insurgere, magister signum adiutorij populo intonuit; Puer verò orationem ad beatum Godehardum direxit. Factum est ergò, vt magister, qui natare nouerat, confidens in populi adiutorio submergeretur, puer verò natare nesciens, per suffragium beati Godehardi liberaretur. Puer à submersione liberatur.

Tunc temporis venit quoque quædam paupercula, in ciuitatem nostram, de Spirensi loco genita, ducens secum puellulam omnibus membris debilitatam, nec prorsus incedere valentem. Quæ, dum circiter mensem in ciuitate nostra moram faceret, nec vllam gratiam in filia perciperet, tristis in terram suam redire instituit, quia iam se indignam audiri autumauit. Sed cum super ripam Weseræ, in loco qui Munden appellatur, peruenisset, & asinum pastū Puella debilis & clauda restituitur.

 mi-

misisset, filiamq; de curru deposuisset, matre semota, puella, quæ antea fuerat debilis, subitò, se erexit, & in hæc verba prorupit. clamabat enim se gratiā beati Godehardi realiter percipere, & illum secum ibi manere. Quo dicto, omnia membra illius, quæ antea fuerant debilia, in naturalem statum sunt restituta; & ipsa integraliter est sanata. Hanc omnes in Ecclesia nostra sanatam vidimus, Dominoq; de dono sibi collato laudes persoluimus.

Sclauus neophytus à cæcitate vindicatur

Fuit circa principium translationis beati Godehardi quidam Sclauus, lumine longo tempore priuatus, intra paganos moram faciens. Hic audiens virtutes, quas Deus in honore beati Godehardi operabatur, vsque ad limina eius peruenit, ac patrocinium eius humiliter implorauit. Sed dum communes pro eo in Ecclesia nostra fierent orationes, quia nouiter, relicto errore gentilitatis, venerat ad Sacramentum Baptismatis, factum est, peccatis nostris exigentibus, vt sanitatem non reciperet, sed omni spe destitutus post aliquod tempus domum remearet. Contigit autem, vt sui contribules, adhuc in sua gentilitate permanentes, eum visum non recuperasse viderunt, continuo in opprobrium & derisionem eum deduxerunt. scilicet quod Deum suum dereliquisset, & in alio nullam salutem inuenisset. Hæc, & his similia illis exprobrantibus; factum est, vt prædictus vir pudore confunderetur, & mortem sibi inferre niteretur. Sed ô virum omni laude dignissimum, qui & vitam temporalē ei conseruauit, & à morte æterna eum liberauit. Nam dum adhuc in hac intentione permaneret, vt mortem sibi inferret, per merita beati Godehardi est illuminatus, ijs, à quibus prius contumeliosa susceperat, deos suos surdos & mutos exprobrabat, & se nunquam ab eis benè quid accepturos verissimè confirmabat. hūc postea in Ecclesia nostra plures viderunt, & eum fuisse illuminatū verissimè cognouerunt.

Pagani neophyto cæco insultantes

Contigit vero non multo post, quendam de Polonia ad patrocinium beati Godehardi aduentare; sed dum iam ostium, nostræ Ecclesiæ niteretur introire, subito à maligno spiritu est raptus, & ad terram, horribili modo, deiectus; qui dum in Ecclesiam vi duceretur, & ad tumbam beati Godehardi applicaretur, tanto furore cæpit debacchari, vt quiuis posset admirari. Tādem corpus beati Godehardi ad eum defertur, & signo sanctæ crucis benedicitur; & sine mora, statim cum indicio magni fœtoris, liberatur.

Obsessus sibi redditur.

Fuit verò tunc temporis in Traiectensi Episcopatu, vir quidam arti mercatoriæ deditus, qui frequenter mare transiuit; & quæ sibi necessaria erant, conquisiuit. hic quodā tempore maxima tempestate in medio mari deprehenditur, ab omnibus cōclamatur, & nil

iam

iam, nisi vltimus vitæ terminus timetur. Tandem finito aliquanto tẽpore, resumptis viribus animæ, auxiliũ beati Godehardi implorabãt, & argenteam nauim delaturos, si euaderẽt, deuouerunt. hos in Ecclesia nostra nauim argenteam deferentes postea vidimus, & sic eis euenisse verissimè cognouimus.

Tempestate erepti nauem argenteam vouent S. Godehardo

Contigit etiam tunc tẽporis in Hollandia, quod quodã tempore mare per inundationem influxit; & infinitã multitudinem populorum submersit. Hoc quidam percipiẽtes, in basilicam quandã in honorem S. Mariæ dedicatã sese receperunt; in qua mortẽ se euasuros sperauerũt. Sed cum iam mare magis ac magis effluerent, & iã ipsum murum basilicæ impingeret, videntes se non posse euadere, auxilium beati Godehardi implorauerunt, quod statim euidenter perceperunt. Nam continuo mare ad solitum locum relabitur, & ne deinceps locum habeat euagandi, diuinitus inhibetur.

Hollandi ab inundatione maris S. Godehardi intercessione liberantur.

Factum est igitur vt Dominus noster patrociniũ beati Godehardi nobis non tãtum in terris ostenderet, sed etiam in mari certissimè manifestaret nam, quot naues in magna tempestate deprehẽsas Dñs per eum liberarit, testantur adhuc cereæ naues in Ecclesia nostra pendentes. Circa idem tempus Lotharius Imperator Romanorum legatos suos, scilicet Eilbertum Præpositum Goslariensem fratrem nostrum, ad Imperatorẽ Constãtinopolitanũ dirigebat, & antiquum fœdus Imperatorũ, quod iam penè neglectũ fuerat, inter ipsos reparabat. Hic dum mare transiret, & iam prospero cursu, pergeret, contigit, vt quidam famulus ipsius resupinus de puppi caderet, & longo tempore sub vndis maris existens, nulli appareret. Factum est ergò, dum ab vndis maris esset absorptus, & omnis vox esset interrupta, sola intentione, qua poterat patrocinium beati Godehardi implorabat, & vt eum à mortis periculo liberaret, deuotissimè rogitabat. Eo sic cogitante, apparuit ei quidam canuta facie; educensq; in superficiem maris, quod ante non nouerat docuit natare. Videntes autem qui in naui fuerant, velum relaxabant, & minori naui, quæ eos comitabatur, vsq; ad eum peruenerunt. Sic prædictus famulus à morte, iam penè absorptus, eripitur, & miro modo vitæ restituitur. hunc omnes postea in Ecclesia nostra vidimus, & circa eum sic euenisse, veris assertionibus cognouimus.

Naufragiẽ & naues conseruata multa

Lotharius Imp. Eilbertum & alios mittit Constantinopolim legatos.

Ex vndis eripitur submersus.

Non multo post tempore contigit, in Vngaricis regionibus celebrari miraculũ & dignum memoria retinendũ. Nam Comes quidam illius regionis, filiũ habuerat, in quo oẽm spem temporalẽ & fiduciam posuerat. Contigit verò eum ægrotare, & iam vsque ad mortẽ periclitari. Factum est igitur, dum oẽs solicitè, nocte dieque

Domini filius in Vngariâ mortuus suscitatur.

circa eum vigilarent, & inter spem timoremque hæsitarent, vt puer morti appropiaret; & quadam die, circa horam primam expiraret. His ita gestis, dum omnes luctum lamentaque geminarent, & quæ exequijs erant necessaria præpararent, forte quidam vir de Bauarica regione aduenerat; qui & ipsum puerum de sacro fonte leuauerat. Hic igitur videns incomparabilem dolorem patris, & matris; misertus eorum, cœpit eis nomen beati Godehardi intimare; & quantam gratiam fidelibus in eum sperantibus dominus administret, deuotissime annunciare. His auditis, sine cunctatione pater & mater, firma fide ad terram se prosternunt, misericordiam beati Godehardi deuotissimè implorant, seseque deuouebant, cum suis oblationibus ad limina ipsius iter instaurare, si ad pristinam vitam per eius patrocinium filium suum possint recuperare. His finitis, iam vespertinum tempus aduenerat, cum insperato modo, puer ad vitam pristinam redit; &, quod mirabile dictu est, sine indicio læsionis de lecto surrexit, ægritudinis. Votum verò quod prædictus pater & mater fecerant, sine mora adimpleuerunt, & oblationibus non modicis limina beati Patroni nostri Godehardi visitauerunt. Nos in Ecclesia nostra honorificè suscepimus, & sic eis contigisse veraci relatione, cognouimus.

Abuti volens osse pro reliquiis subita morte perit.

Circa idem tempus, dum tanta miracula per beatum Godehardum florerent, contigit duos viros, nimia potatione ingurgitatos, ciuitatem nostram exire, & ad proximam villam velle transire; qui, dum medio campo consisterent, alter ipsorum fortuito os inuenit, quod subleuans manu, per horam secum portauit. Sed videns ipsũ os esse magnæ pulchritudinis, & candoris, dicebat se terram velle pertransire, & omnibus notificare, se Reliquias nostri Patroni deferre; & sic temporale lucrum, vt cæteri, acquirere. Quo dicto, sine mora in vesaniam raptatur, & loquens aliena, domum deducitur, & mala morte proxima nocte traditur. His auditis, maximus terror hominibus incutitur, &, si qua dubietas cordibus ipsorum de nostro patrono irrepserat, omnimodo ab eis eliminatur.

Fuit temporibus illis, pistor fratrum, Adelwardus nomine; ad cuius hospitium peregrini quidam declinauerunt; & hospitali more, secum nocte permanserunt: qui, dum equos suos ad aquandum deducerent, filium eius adhuc paruæ ætatis existentem, caballo imposuerunt, & patre ignorante, abduxerunt: qui dum equos adaquarent fortuito infans exterritus, de caballo præcipitatur, & sine mora vndis subducitur; &, vbi quæri possit, ab omnibus ignoratur. Sed peregrini non valentes puerum reperire, tristes domum redeunt, patrique, quæ circa filium euenerant, nunciauerunt. Quibus audi-

auditis, pater concito ſurgit, triſtis ad aquam pergit, nauimque lon gè ſubductam requirit; &; vt filium ſaltem mortuum, cum non poſſet viuum adinuenire, elaborauit. Qui dum diu puerum in loco, vbi deciderat quæreret, nec inueniret, ad terram rediit, vncum quæſiuit; quo reperto, poſt longum ſpatium puerum inuenit. His ita geſtis, in domum proximam declinauit; ibique puerum mortuum & nullum vitæ ſignum habentem, depoſuit, tantumque quæ exequijs neceſſaria erant, ſolicite quęſiuit. Dum hæc ſic geruntur, mater pueri cum cæteris mulieribus, quarum magna multitudo domum introierat, miſericordiam domini & beati Godehardi implorat; &, vt ſolitam benignitatem, quam omnibus impenderat non ſibi ſubtrahat, deuotiſſimè exorat. Quid plura? poſt paruum tempus, puer ſingultus emittit; aqua, quam hauſerat, cùm magno impetu effluxit; & tandem vitam priſtinam reſumpſit. *Puer ſuffocatus aquis in vitam redit.*

Fuit verò circa idem tempus vir mercatoriæ arti deditus, qui negociando, diuerſas terras pertranſibat; & ſibi ſuisque victum difficulter quærebat. Contigit verò, vt hic quodam tempore cauſa mercaturæ, cum pluribus aliis inter paganos tenderet, & poſſeſſionem non modicam ſecum deferret. Qui, dum proſperato itinere, pergerent, contigit eos vaſtam ſolitudinem introire: vbi non modicam multitudinem paganorum obuiam habuere. Quod videntes, ad arma concurrerunt, defenſacula vndique ſibi pręparauerũt, ſed multitudini illorũ reſiſtere non valuerunt. Tunc verò quosdam ex ipſis morti dederunt, quosdam corpore truncauerunt, quosdam captiuauerunt; bonaque ipſorum diripuerunt. Inter quos captiuos, prædictus vir, cum quodam puero, filio fratris ſui, captiuatur, & in remotiſſimas partes paganorum deducitur; ibique in quadam Inſula Oceani detinetur. vbi, cum diu ſeruili opere deſudaret, & vnde eriperetur non haberet, vtpote vbi mare vndique circumflueret, nec vllum locum euadendi inueniret, tandem ſe ad patrocinium beati Godehardi Patroni noſtri iturum deuouet, ſi, per quam partem manus illorum effugere poſſet, illi demonſtraret. His ita geſtis, quadam die, dum circa littus maris anguſtiando & orationibus inſiſtendo deambularet, cymbam paruam in obſcuro loco littoris inuenit, in qua ſe mare tranſire, Dei adiutorio ſperauit; ſed, quia mare magnum, & ſpatioſum fuerat, tantum periculum attentare trepidabat, ſeſeque orationibus beati Godehardi commendabat, petens vt animo illius inſpiraret, & cõpetentia adminicula ei præpararet, quibus tantam tribulationem euadere potuiſſet. His finitis iam nox adueneat, cum iam fixo animo ſe ad fugam præparabat, acceptis igitur duabus lanceolis, & panno de culcitra *Negotiator captiuus ſe ſpes euadit.*

abſtracto, ad puerum filium fratris ſui, qui in alia villa morabatur pergit: cumq́; ſecum abduxit. Sed cum ad nauiculã veniſſet, lanceolis & panno, quem ſecum portauit velum adaptauit, & ſic ſe miſericordiæ Domini & Beati Godehardi commendauit. Quod vidẽtes qui in Inſula cõmorabantur, cum ſubito proſecuti ſunt: ſed, Deo adiuuante, eum comprehendere nequibant; domumq́;, infecto negotio, remigabant. Prædictus verò vir, non immemor quod Deo vouerat, ſine mora ad patrocinium beati Godehardi veniebat, & lanceas & pannum, vnde velum fecerat, in memoriam tanti miraculi, in Ecclefia noſtra ſuſpendi rogabat.

Henricus Colonienſis Archiepiſcopus.

Petit fraternitatem cum clero Hildeneshemenſi & reliquias ſancti.

Reliquiæ S. Godehardi in Sueuiã translatæ

Interea dum hæc aguntur, & memoria beati Godehardi valde celebris habetur, contigit, vt Archiepiſcopus Colonienſis Henricus nomine, ciuitatem noſtram, cum non modica manu cleri & populi pertranſiret: & prædicta miracula, quæ per eum fiebant cognoſceret. In conuentum ergò fratrum noſtrorum venit, & fraternitatem noſtrã deuotè poſtulauit. Ad cuius fraternitatis confirmationem, dari ſibi de reliquijs beati Patroni noſtri humiliter petijt, promittẽs ſe facturũ, vt in omni diœceſi ſua celebris haberetur, & congruus honor tanto viro exhiberetur. ſed quia petitionẽ eius ꝓpter abſentiam Paſtoris noſtri diſtulimus; & tunc nos ſatisfacturos volũtati ipſius polliciti ſumus, vbi is adeſſet. non multo poſt tẽpore dominus noſter cũ in cõuentu noſtro hæc ſupradicta cognouiſſet, petitioni Archiepiſcopi acquieuit, & quæ ab eo poſtulabantur ſibi donari præcepit. Mox Abbas beati Godehardi ad eum cũ portione reliquiarum tranſmittitur, & ab eo deuotiſſimè ſuſcipitur. Hanc verò portionẽ Archiepiſcopus in terram Natiuitatis ſuę, id eſt, in Sueuiã trãſmiſit; ibiq; quandam Eccleſiã in honorẽ ipſius inſtituit: ad quã, cũ multi cõfluerent, & certiſſimã ſalutẽ animę & corporis recuperarẽt, cõtigit, vt quadam die, cuidã viro manus abſcinderetur adeo, vt nec minima particula corpori iũgeretur. Vidẽs ergò mancũ ſe eſſe, manũ arripuit, & fide firmata eam ad trũcum appoſuit, & ad eandẽ Eccleſiam ad patrociniũ beati Godehardi migrauit, vbi, cũ deuotiſſimè miſericordiã ipſius imploraret, cõtigit celeberrimũ miraculũ, vt trunco manus cõglutinaretur, & in priſtinũ ſtatim reſtitueretur.

Fraternitas S. Godehardi inſtituta à Theodorico Hildeneſhemenſi. Theodori-

Vir quidam honeſtus, cuius nomen Theodoricus, ciuis Hildeneshemenſis. Hic deuotione ſingulari motus, fraternitatem inſtituit S. Godehardi; & in eam vtriuſque ſexus homines induxit; tribuens de proprijs eleemoſynam pauperibus ſatis largam in feſto dicti Pontificis Godehardi. Hic in infirmitate quadam decumbens, quæ phthiſis dicitur, à medicis derelinquitur, qui de vita ipſius deſperabant. Quadam verò nocte, quam pæne duxit inſomnem,

mnem, apparuit ei S. Godehardus in habitu pontificali, dicens ei. Quid agis frater? Cur sic iaces prostratus in lecto. Cui Theodoricus respondit. Infirmitate grauatus valida, aliud non possum, quã prostratus iacere; sed rogo te, sancte Godeharde, ora ꝓ me. Cui vir sanctus ait. Surge in nomine Domini nostri IESV Christi; & vade ad Ecclesiam, & ostende te Confratribus tuis; & dic eis, quia Dominus IESVS meritis meis te sanauit, eo quod honorem meum in hac infirmitate procurasti. Insuper dic eis, vt in inceptis perseuerent, & ego frater eorum ero, & defensor ab hoste maligno, & ab omnibus quæ honorem, vitam siue famam eorum lædere possunt; & apud Deum intercessor ero semper. Dictus autem infirmus surrexit; & quod ei dictum fuerat fecit. Et omnes qui audierant verbum Deum benedicebant, qui talem eis patronum dedit, & intercessorem. Dictus autem Theodoricus sanus & hilaris postea vixit annis multis; deuotè Deo & S. Godehardo se commendans.

cum hic à phthisi curatur ope S. Godehardi.

S. Godehardus laudat institutum fraternitatis honori suo dicatæ.

Magister Ioannes Decanus Aquensis, cum scholaris esset, tam grauiter, quodam tempore infirmatus est, vt confessus & inunctus nihil ei nisi mors videretur. Qui cum materia rapta esset in cerebrũ, solus iacens in excessũ venit. Viditq; homines sibi ignotos intrare, qui lances, quas manibus portabant cum lignis breuibus & quadratis ante ipsum ponebant. Stantibus ipsis ex vna parte lectuli contemplatus est introire tres inclitos Confessores; sanctum videlicet Martinum Turonensem, & S. Godehardum Episcopum Hildenesshemensem, beatumq; Berwardum; qui cum parte ex altera circumstetere. In quorum conspectu puer Ioãnes vni imponitur Lanci, & ligna ponderis alteri. Cumq; eleuata statera iuuenis æger minus habens inuentus est, prædicti Confessores puerulum paruum & mendicum sinui eius imposuerunt, qui simul lancem aduersam mox suspendentes, lignis grauiores apparuerunt. Statimque Ioannes qui mihi hanc visionem retulit in sudorem erumpens crisin fecit, & de eadem infirmitate citius conualuit.

Excerptũ ex Cæsarij Illust. miraculis lib 8 c. 77. vbi & huius visi exegesis.

Ioannes Decanus post Aquensis admirabili viso sanitatem recuperat adueniente S. Godehardo.

Postremum miraculum editionis Lipsianæ, vitæ breuioris.

ANNO Domini MCCXXXVIII. Ciuitas Patauiensis per Episcopũ Patauiensem, cum multa armatorũ militia, circũuallata sic artabatur, ꝙ populus in ea desperatus de salute, hostib. suis se tradere volebat. Contigit. a. vt vnꝰ inter eos in S. Godehardo specialẽ gerẽs fiduciã, & inter maiores ciuitatis residẽs, diceret. Audiuimus multa pietatis insignia, & salutaris auxilij augmẽta nõ modica, quomodo S. Godehar. de hac nostra ortꝰ terra, imo de hac nostra diœcesi multis ad-

Patauia obsessa confugit ad patrocinium S. Godehardi.

tis adſtitit tribulatis,& cõſolationem ab eo receperunt, vt multis eſt notiſſimum. Expedit ergo,vt & nos ipſius adiutorium imploremus, petentes deuotione ſupplici, vt clementer nobis adſiſtat, & iram Dei,per quam meruimus hanc calamitatem, à nobis auertat.

Vouet Sancto munera Placuit omnibus verbum ſenis; eiuſque omnes fauent hortamento. Et votum fecerunt vnanimiter, ſe miſſuros aliquot de ciuibus cum oblationibus,petentes,vt eis in neceſſitatibus ſuis citius ſubueniret. Quo voto emiſſo, mira celeritate ſe inuenerunt conſolatos. *Liberatur interuentu Ducis Bauariæ* Nam generoſus Princeps Dux Bauariæ veniens, negotium intercepit; & inter Epiſcopum Patauienſem, & ciues dictæ ciuitatis ab eo obſeſſæ, treugas * conſtituit amicabiles. ** inducias.* Sicq; Præſul abceſſit, & ciuitas pace gaudebat inſperata. Sed & medio tempore dictus Dux Bauariæ pacem inter Epiſcopum & ciuitatem inceptã confirmauit,& conſolationem hominibus vtriuſque ſexus condonauit. *Votum exſoluit.* Ciues autem dictæ ciuitatis,ſuos vt vouerant ad ſepulchrum miſerunt S. Godehardi cum votiuis oblationibus, omnibus ibidem narrantes qualiter ſuffragijs S. Godehardi de tribulatione maxima ſubito fuerint liberati.

Appendix, alia manu aſſcripta de miraculis quæ ad reliquias Sancti longius exportatas acciderunt.

SCIRE volentibus quæ & quanta Dominus operari ſit dignatus per merita beati Godehardi. Cum eſſemus in Prouincia Traiectenſi, & in alijs locis,habentes nobiſcum venerabiles reliquias eiuſdem breuiter quædam annotare curauimus.

Abbas in Dokkige. Honorabilem virum Abbatem in Dokkige curatum euidenter cognouimus à fluxu ſanguinis quo vehementer & diu laborarat. Per eius ſuffragium matronam etiam quandam, quæ bona ſpe eaſdem reliquias ad ſe deferri petijt, Deus à duplici morbo, hydropico & podagrico, quo diu laborauerat, eiuſdem meritis potenter atq; euidenter liberauit.

Zona reliquijs Godehardi applicata miraculorum effectrices. Præterea Zonis multorum applicatis ad eaſdem reliquias, & appoſitis ad membra infirmorum tam ſæcularium, quam clauſtralium,in continenti ſanitatẽ recepiſſe noſcuntur; videlicet infirmi laborantes quotidiana, tertiana, dolore capitis, oculorum, dentium,& cæterorum membrorum.

Fraternitas S. Gode Cum fœmina quędam inter conciues ſuos,dantibus nobis confraternitatem, more ſolito ab ipſa ſe abſentaret, monita per viſum à beato Godehardo, cur ſe tanto beneficio priuari vellet? & reſpon-

ſpondens, quod nihil offerendum haberet, audiuit, vt mane ſurgens, quicquid apud ſe inueniret, offerret; ſicq; in burſa duos grauioris monetæ nummos inueniens, obtulit, & idem factum coram populo profeſſa eſt. *hardi offerri ſoluta.*

Vir etiam quidam magnus nobis valde contrarius exiſtens, cum populum à nobis auertere, & negotium noſtrum omnimodis impedire ſtuderet, ita per inflationem gutturis, & totius capitis periclitari cæpit, vt iam penè deficere videretur; donec in ſe rediens & corde pænitens, per ſuffragia beati Godehardi ab ipſius mortis faucibus liberatus, errorem ſuum deuotione & humilitate correxit.

Quædam mulier cum geminos generaret, vno ſoluta ante noſtrum aduentum, tribus diebus, cum altero periclitari cæpit, ſed nobis aduenientibus attactu zonæ ſanctis reliquijs appoſitæ, incontinenti enixa dinoſcitur.

Præterea, cum maior Eccleſia Traiectenſis ſuſpenſione diuinorum longo tempore nimis turbaretur, propter aduentum reliquiarum beati Godehardi, diuina reſumpſit; & toti populo ingens gaudium tribuit in dedicatione, videlicet ipſius Eccleſiæ. *Eccleſia Traiecten. ſit reſtituitur diuinis.*

tis adstitit tribulatis, & cõsolationem ab eo receperunt, vt multis est notissimum. Expedit ergo, vt & nos ipsius adiutorium imploremus, petentes deuotione supplici, vt clementer nobis adsistat, & iram Dei, per quam meruimus hanc calamitatem, à nobis auertat.

Vouet Sancto munera Placuit omnibus verbum senis; eiusque omnes fauent hortamento. Et votum fecerunt vnanimiter, se missuros aliquot de ciuibus cum oblationibus, petentes, vt eis in necessitatibus suis citius subueniret. Quo voto emisso, mira celeritate se inuenerunt consolatos.

Liberatur interuentu Ducis Bauariæ Nam generosus Princeps Dux Bauariæ veniens, negotium intercepit; & inter Episcopum Patauiensem, & ciues dictæ ciuitatis ab eo obsessæ, treugas * constituit amicabiles. Sicq; Præsul abcessit, & ciuitas pace gaudebat insperata. ** inducias.* Sed & medio tempore dictus Dux Bauariæ pacem inter Episcopum & ciuitatem inceptã confirmauit, & consolationem hominibus vtriusque sexus condonauit.

Votum exsoluit. Ciues autem dictæ ciuitatis, suos vt vouerant ad sepulchrum miserunt S. Godehardi cum votiuis oblationibus, omnibus ibidem narrantes qualiter suffragijs S. Godehardi de tribulatione maxima subito fuerint liberati.

Appendix, alia manu asscripta de miraculis quæ ad reliquias Sancti longius exportatas acciderunt.

SCIRE volentibus quæ & quanta Dominus operari sit dignatus per merita beati Godehardi. Cum essemus in Prouincia Traiectensi, & in alijs locis, habentes nobiscum venerabiles reliquias eiusdem breuiter quædam annotare curauimus.

Abbas in Dokkige. Honorabilem virum Abbatem in Dokkige curatum euidenter cognouimus à fluxu sanguinis quo vehementer & diu laborarat. Per eius suffragium matronam etiam quandam, quæ bona spe easdem reliquias ad se deferri petijt, Deus à duplici morbo, hydropico & podagrico, quo diu laborauerat, eiusdem meritis potenter atq; euidenter liberauit.

Zona reliquiis Godehardi applicata miraculorum effectrices. Præterea Zonis multorum applicatis ad easdem reliquias, & appositis ad membra infirmorum tam sæcularium, quam claustralium, in continenti sanitatẽ recepisse noscuntur; videlicet infirmi laborantes quotidiana, tertiana, dolore capitis, oculorum, dentium, & cæterorum membrorum.

Fraternitas S. Gode Cum fœmina quędam inter conciues suos, dantibus nobis confraternitatem, more solito ab ipsa se absentaret, monita per visum à beato Godehardo, cur se tanto beneficio priuari vellet? & respon-

ſpondens, quod nihil offerendum haberet, audiuit, vt mane ſurgens, quicquid apud ſe inueniret, offerret; ſicq; in burſa duos grauioris monetæ nummos inueniens, obtulit, & idem factum coram populo profeſſa eſt. *hardi offeri ſoluta.*

Vir etiam quidam magnus nobis valde contrarius exiſtens, cum populum à nobis auertere, & negotium noſtrum omnimodis impedire ſtuderet, ita per inflationem gutturis, & totius capitis periclitari cæpit, vt iam penè deficere videretur; donec in ſe rediens & corde pænitens, per ſuffragia beati Godehardi ab ipſius mortis faucibus liberatus, errorem ſuum deuotione & humilitate correxit.

Quædam mulier cum geminos generaret, vno ſoluta ante noſtrum aduentum, tribus diebus, cum altero periclitari cæpit, ſed nobis aduenientibus attactu zonæ ſanctis reliquijs appoſitæ, incontinenti enixa dinoſcitur.

Præterea, cum maior Eccleſia Traiectenſis ſuſpenſione diuinorum longo tempore nimis turbaretur, propter aduentum reliquiarum beati Godehardi, diuina reſumpſit; & toti populo ingens gaudium tribuit in dedicatione, videlicet ipſius Eccleſiæ. *Eccleſia Traiecten. ſit reſtituitur diuinis.*

R^di P. Christophori Brovveri, S. J.

Notae

AD S. GODEHARDI VITAM.

DE EDITIONE HAC NOSTRA ET EXEMPLARIVM FIDE.

Ereor, vt hominum varia iudicia sunt, ne actum agere me ij præsertim putent, qui leui manu veterum monumenta pertractantes, frustum satis se magnum collegisse putant, si curiosam & desultoriam quandam legendi voluptatem explerint; & putamina raptim, vt pueri colligentes, de nucleo frangendo, parum sint solliciti. Accedit, quod gratia semper ab ijs maior iniri videatur, qui id, quod in hisce argumentis, musteum ac floridum est, emptoribus ac patronis raptim delibandum offerunt, quam qui eadem, ab omni fœce & vitioso succo repurgata, ceu vetera vina & salubriora, maturè delibanda propinant. Certè, qui thesaurum Samio vase accuratè inclusum, signisq; Domini ac annulo obsignatum transferre habeat alio, sueq; fidei periculo tradere ijs, ad quos mittitur, is si vase diffracto signisq; mutatis, donarium id accipientibus tamen gratum, minimèque suspectum esse iubeat, an vt leuissimè dicam, munus vt illibatū offerre censeatur? Sed rem muneris cum fide tradidit, thesaurū in medio posuit. At clusa patefecit, obstructa dissoluit, signa arbitratu suo mutauit, vt illud S. Hieronymi, quod contra interpretem haud satis felicem vsurpauit, hic locum inueniat Aut totum muta quod malum est, aut totum prode, q; optimum putas. Ita ergo faciamus; postquam nobis vitæ S. Godehardi, præstanti fama sanctimoniæ sacerdotis, ex eo loco copia facta est, vnde hãc ceu ex spinis rosam legere, iucundum ac suaue fuit. Descripta quidem hæc, ex antiquo exemplari Ecclesiæ Hildenesheimēsis, cui S. Godehardus Episcopus olim tanquam sol quidam, & ocellus Germaniæ Antistitum, prӕluxit: & apographum à R. P. Nicolao Hunecken Collegij S. I. ibidem Rectore transmissum vbi diligentius expendere fuit animus, à Suriana editione nimium quantum, ceu δὶς διὰ πασῶν distare, deprehendimus.

Apographum Hildenesheimense.

dimus. Venit post hæc etiam in manus antiquum exemplar editæ vitæ S. Godehardi Lipsiæ, anno salutis M.DXVIII, ex Bibliotheca præclari monasterij S. Godehardi prope muros Hildeneshemẽsis ciuitatis, suppeditatum; quod cum ad MS. apographi fidem proximè accedebat, tum collatum quoq; fuit cũ Manuscripto veteris autoris, qui vitam S. Godehardi, vsq; ad translationis acta contexuit. Porro in hoc exẽplari, etsi prima libri parte nonnulla desiderarentur, quia tamen præter primigeniũ vitæ fœtum, alterã Sancti vitam, ceu prioris epitomen protulit, nec pauca dedit eiusdẽ supplemẽta, ad id sanè q; instituimus perfectius elaborandum, magnũ certe hæc copia atq; varietas nobis attulit adiumentum. Quamobrẽ operam me non lusurum, sed bene nauaturum arbitratus sum, gratiam forte initurũ, etiam aliquam à veteris memoriæ cupidis, si quod ex aquula parum limpida & sincera huc vsq; licuit, iã ex ipso genuino fonte, & tanquam vberi flumine, sitim se leuare, affatim posse sentiant. *Lipsiana editio collata cum MS*

Autor vitæ S. Godehardi quis?

TOM. VII. Surij posthumo, in mense Maio editor duo profitetur de vita S. Godehardi, nempe stylum mutatum, & reddita quędã Paraphrasti*κῶς*. Inde historiam nec integram exijsse, sicut ab autore cõscripta, sed in ea non pauca prętermissa. Vtrumq; per se licet manifestum attestabitur hæc editio, quæ nõ vnum autorem sed plures præfert, cum siue acta præcipua vitæ, seu quæ vitam insecuta, vt miracula & canonizationem, seu quæ Episcopatũ antegressa, & ab eo etiam tum Abbate mirè gesta sunt, singula suos habeant scriptores, suam quoq; methodum & seriem. Vnde hoc etiam secutũ, vt diuersam capitum & numerorum distinctionem, maiores adhibuerint. Lemmata quoq; cum deessent, visum est, ea lucis causa, adijcere, numeros, quos apographum dedit retinere. Rerum in Episcopatu gestarum scriptorem, certũ est, Arnoldum fuisse, viri sancti discipulũ & æqualem; qui hortatu Athelberti Abbatis, *spiritu*, vt ait, *& corpore modicus*, hanc prouinciã suscepit. Vtriusq; nomen quod Surianæ editioni in proprijs familiare, suppressum est. Monachum autẽ fuisse, suadeat forte Altahensis educatio, & inde assumptũ in contuberniũ Episcopi: nam studiorum gratia in Altahensi monasterio vixisse se, testatur. Inde cum S. Godehardus Herueldẽsem Abbatiã quoque administrauit, sæpe vltro citroq; inter vtrumq; monasterium Altahã & Hersueldiam, cõmeasse se scribit Nisi quis, quo pronius feror, ex Saxonico Clero à S. Godehardo cooptatum literisq; apud Boios excultũ, ad ipsum inde redijsse velit. Nam, veste canonica vsum, & in primarij cleri vixisse Collegio, quin & Saxonem se natũ, nõ obscure *Arnoldus scriptor. Monachus an Clericus. Canonicus Hilden. fuisse videtur.*

affirmat, cum gentem suam eo quoque tempore, ob indocilem & vix Christi iugo cedentem indolem, *Saxigenas* audijsse scribit.

Vitio autem ętatis, quam scriptoris rectius imputes, quod ei cursus orationis sæpe ceu salebris impeditus hæreat; quod alibi durus & asper, verborum ambitu longius aures animumq; lectoris abducat; nam cum aliunde laudandarum actionum fructum vberem ostendat, nō quomodo, sed quid loquatur magis attendendū censeo.

Caput I.

Altahense Bauariæ MONASTERIUM vel ALTACHIUM.

Qvia S. Godehardi memoria à Meinvverci Paderbornensis Episcopi, cuius æqualis ipse fuit, historia lucē accipit, rerumq; cognatio & similitudo cōmentarium nō postulat, cauebo mihi ne Abydenon auctarium intulisse, & rem egisse superuacaneā coarguar. Ferunt enim Abydenos habuisse in more, vt cum conuiuas & hospites, epulo bene lauto conditoq; excepissent, deniq; post mēsas pueros atq; infantes suos ijs osculandos offerrent; qui tum demū ploratu atq; vagitib. suis omnia cōplentes, molestiam haud exiguam hospitib. afferebant, & prioris comitatis fructū intēpestiuo suo vagitu decerpebant. Idē ne mihi eueniat, omni modo prouidendū est; contrahēdaq; scholiorū vela, ne vbi cęperim vulgaria omnia cōsectari, cū Abydenis lectori non scholia sed infantium vagitus obtrusisse videar. Itaq; cum peritis Nautis, abundè nobis sit. *stellis signare viam.*

Abydenon auctariū.

Abydenorum in epulis importunitas.

Altaha duplex huius nominis in Bauaria Monasteriū, *superius & inferius*, cuius hic mentio: vtrunq; ad Danubiū flumen vlteriore ripa; sed amni hoc propinquius, illud à flumine magis distat. Clarissimus Velserus Boic. rerum lib. v. Vtilonem Bauarię Ducem conditorē vtriusq; perhibet; & cōsiscunt literæ domesticæ, quæ ad annū Domini DCCCIII. Vtilonis auspiciis, deductis ex Augia diuite istuc monachis, primum inferioris Altachij Abbatem fuisse tradunt Ebersvvindum. Habes hic claram loci originem. Appellat in diplomatis, quæ optimo publico, Iacobus noster Gretserus luce donauit, Hēricus Rex sanctus, *venerabilem S. Mauritij Martyris Abbatem Altaha*, quam ꝓlixa & regia liberalitate in gratiam Godehardi ꝓsecutus est. Sita est loco plano nec inamęno, atq;, vt obseruauit R. P. Ioañes Horrion, in itineratio Illustrissimi Antistitis Bambergēsis, Cæsaris in vrbem Legati, vno milliari abest ab oppido Bauarię Dechemdorffio, vbi per pontem ligneū transitus est, ad vlteriorē fluminis ripam. Visitur ibi Bibliotheca, optimis libris etiam manuscriptis pręclarè instructa, & sacellū intra Cœnobij muros inclusum, titulū & venerationem retinens S. Godehardi.

Altaha duplex.

Vtilo Dux conditor.

Inferius Altaha.

Altaha situs.

Bibliotheca

Sacellum S. Godehardi.

C A-

CAPVT II.

S. Godehardi progenies.

NESCIO in quas fumosas & plenas vanitate chartas, Krantzius incidit, cum S. Godehardum sanguine nobilem, natum ex comitibus Bauariæ, scribit illis videlicet, quibus præteritis, Otto primus fratrem Hēricum antetulerit. Quin, & Henrico Imperatori fuisse sanguine iunctum. Sed hunc fumum occupatione propria disiecit in prooemio Arnoldus, respondēs ijs, qui prodita natalium obscuritate, Sancti vitam ceu macula putarent infuscari, & ei, nescio, quam notam humilitatis inuri. Dicitur itaq; à vetere scriptore, ex Altahensis Ecclesiæ familia, in villa Ritenbach diœcesis Patauiensis, honestis parentibus natus, quorum nihil ferè à Paraphraste expressum est. Sed narrant illud quoq; Altachij monumentum de S. Godehardo extare, quod die anniuersario ipsius, omnibus, qui è vicino vico in quo natus esse fertur, demonstrare possunt, se ex eius stirpe vel familia descendere, epulum præbeatur, instituto ipsiusmet S. Godehardi.

Lib 4 cap. 7. Metrop.

S. Godehardi obscuri natales.

CAPVT IV.

Altaha restituitur.

S. Godehardus ex Clerico fit Monachus S. Benedicti.

MVLTIPLEX historia in huius capitis argumentum confertur, eaq; re, dubium relinquitur, an iusta Στοιχείωσις, id est accommodatio gesti ad tempus suum, inueniatur. Paraphrastes expressit annum DCCCCLXXXII. quod quidem verum est, si ad Othonis II. exitum narrationem astringas. Interim apographum nostrum MS. quinario, numerum hunc exsuperat. Ceterùm, quæ hic de Mersburgensis Episcopatus abolitione, Geronis Comitis nece, ꝓpria Othonis II. σφάλματα & regiminis offensiones; Itē de Hērici ducis Bauariæ exsilio narrantur, omnia hæc ante Italicam expeditionem, superstite tum Othone secundo gesta, clarè ex Dietmari Chron. Lib. III. discitur. Gero namque Comes illustris, in causa non tanti, commissus cum Waldone comite, & singulari certamine defunctus, carnificis adhuc manu capite luit. Merseburgensis Episcopatus fraude Gisleri insessoris Magdeburgicæ cathedræ dissectus, & velut sub hasta, varias in sortes distractus est, vectigalibus ad Citicum, Misnamque relegatis, & Abbatia in eius locum subiecta. Porro Henricus Bauariæ Dux, anno DCCCCLXXVI. honoribus exutus in Bohemia exsul imperij se perduellibus iūxit, ac septimo post anno, id est, circa exordia Ottonis Tertij ad suos redijt. Quia autem variè eius acta in vtramque partem exponuntur, non sit abs re, vitæ

Merseburgensis Episcopatus imminutio

Geronis Comitis exitus.

Henrici Bauariæ senioris ducis sors.

ipsius piam sane clausulam, qua præteritorum velut Palinodiam Henrico optimo filio bene moriẽs accinuit, ex Dietmaro repetere.

Lib. 4.

S Godehardus quãdo mutarit institutum vitæ.

Sanctus Godehardus anno ætatis suæ XXXI. institutum vitæ mutauit. anno scilicet Incarnati verbi DCCCCXC. Nam ordinationis Ottonis anno VII. Altaha legibus S. Benedicti deuincta hic perhibetur. Otto autem III. Aquisgrani coronatus est. anno DCCCCLXXXIV.

CAPVT V.

S. Godehardus fit Abbas. Henricus Boiariæ Dux moritur.

Haluerstad Ecclesiæ Dedicatio. Lib 4. Chron.

PATER nimirum Henrici Imp. Sancti. Obijsse scribit Dietmarus, anno IV. Dedicationis Haluerstadiensis, quæ, Hillibardo sedente, in theatro totius Imperij magnificentissimè, XII. Kal. Nouemb. celebrata, anno Domini DCCCCXCI. annum etiam obitus exprimit Contractus DCCCCXCV. eique successit in Bauariæ Ducatu filius Henricus, qui cum regiminis sui initio Altahensis Abbatiæ gubernacula Godehardo deferre cœperit, isque recusando biennium Principis vota distulerit, probabile est, Godehardum cessisse tandem circa annum Domini DCCCCXCVII. & Abbatis tunc infulas assumpsisse.

In monte quodam qui Helingeresberg dicitur.

BENE sit Polygraphiæ Gretseri nostri; qui & hunc locum illustratum dedit in Diplomatis Henricianis, vbi, super HELINGERSBERGE proprium extat VII. Idus Iunij. Indict. VII. Anno Dom. Incarn. MIX. datum Mersburgi, quo, Godehardo Henricus Mercatum & telonium concedit, *in villa prope Monasterium Helingerinperch dicta.*

CAPVT VI.

TEGRENSE & CHREMENSE MONASTERIA.

Situs & conditores horum Monasteriorũ.

SCRIPTVM in Apographo, Degerense & Cremense: nec longè abijt à recta scriptura. Vtriusque originem in Boicis suis Marcus Velserus, Alpha togatorum, prodidit. Illud ad lacum Tegrensem situm, cuius Abbas Principis aliquando nomen & honorem tulit, à Comitibus Tegrensium stirpe: hoc, à Thassilone Duce ad memoriam filij istic prope ab apro confecti, à præfluente Chremsa, vulgo *Chremsmunster* appellatum.

CA-

CAPUT VII.

GELLINGEN.

MONASTERIUM id olim in finibus Thuringiæ. Meminit loci Lambertus in suo Chronico ad ann. MXXXII. cum Arnoldum Antistitem, missa Abbatia Hersueldensi, ait, in Gellingen diem suum clausisse.

CAPUT VIII.

Guntheri eremus.

HANC pulcrè nobis expingit Diploma IV. ad vitam S. Henrici à R. P. Gretsero laudatum, editumque. Numerum eundem annalem habet cum superiore, limites & agri modum accuratè descriptum, donatumque nouo Eremitæ. Verba, quæ quidem huc pertinent, excerpimus; quo Rex sanctus profitetur, se rogatu Coniugis Chunigundæ Imperatricis & aliorum; omnia, quæ regionatim diffinit, donare ad Ecclesiam sanctam in Eremo, quæ vocatur Nortwald, à Gunthero Monacho, & inibi primitus Eremiticam vitam ducente, constructam in honorem Victoriosissimæ Crucis, sanctæque Dei genitricis Mariæ, nec non B. Ioannis Baptistæ, in vsum fratrum ibidem sub regula S. Benedicti seruientium. Lambertus in Chronico suo Guntheri quoque meminit. *Guntherus nobilis vir de Thuringia, Monachus factus est Herueldiæ; sed postea ad Altaha transiuit, consilio Godehardi Abbatis.*

Guntherus eremita.

DE EPISCOPATV S. GODEHARDI.

HIc titulus cum noua distinctione capitum in Apographo legebatur, sed editio Lipsiensis vna serie cuncta pertexuit, vsa tantum Paragraphis.

CAPUT III. & IV.

Gandenesheimensis vel Gandersheimensis Abbatiæ origo.

ISTA quidem vt vsquam alibi in vita S. Bernvvardi à Tangmaro, vnde hæc petita sunt, accuratissimè traditur. Parthenonem ab incunabulis ferme occuparunt regio stemmate Sanctimoniales; cui fœminæ illustres succenturiatæ, diu hoc institutum vitæ propagarunt; donec fatiscente cum opibus disciplinâ, Domina-

Sanctimoniales olim generosæ, iam degeneres.

minarum ritu, nomine religionis contentæ, à sæculi vanitate præcipites, demum in hæresin abierunt. Distat Abbatia cum oppido adiuncto, viginti tribus ferè passuũ milibus Hildeneshemio, versus meridiem, vulgoq; Gandersum iam audit. Sed Gandenshem & Gandeneshemiũ dixere prisci. Eius primordia Hildenesheimensium priuatis scedis referri obseruo ad ann. Christi DCCCLII. Altfrido Episcopo eius Ecclesiæ quarto sedente; sed clarius è præsenti scripto eruitur. Venerit enim Ludulphus Dux Romã, ann. secundo Sergij Papæ; à quo reliquias impetrauit; id est Dominicæ Incarnat. DCCCXLV. hinc quadrienniũ si adieceris interualli, q; hic exprimitur, originis annus erit Christi DCCCXLIX. Sed discrimen hoc, quia leue est, rectè à domesticis ex Tangmari commentario obseruatum putem, Altfridum Episcopum, qui ex Corbeiensi disciplina prodierat, isto anno Hatmuidam, aut vt in membranis Saxonicis lego, Hathamudam virginibus ijs allegisse, quæ in Brunesteshusen aggregatæ Gandeshemensi Abbatiæ originem dedere: ipsaq; Antistitum prima fuit. Siquidem Luidolphum Ducem aiunt, tres, vno tempore filias suas Partheneio consecrasse, & Gerbergam primam, sorori Hathmudæ successisse: quæ omnia vt ex S. Bernwardi gestis huc in vitam S. Godehardi transcripta sunt, ita plenius iam, postquam ea publicamus inde cognosci poterunt; vnaque circa annum Domini DCCCLVI. Altfridum Episcopum Gandesheimensis Monasterij fundamenta iecisse, Luidolfo Duce, qui rerum ibi potiebatur, annuente.

Situs Abbatia.

Aetas originis.

Hatmuida prima Abbatissa.

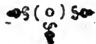
Gerberga.

Gerberga II. Abbatissa.

HÆc soror Ottonis magni, & Henrici prioris Bauariæ Ducis, cui illustris illa Saxoniæ Poëtria Hrosuitha versus suos Panegyricos, de Ottone eiusq; stirpe conscriptos, tanquam operis autori dedicauit; *vt Gandesheimensis vltima vltimarum, vt serua Domina Gerberga, regia generositatis stemmate illustri.* Eandem in morte Henrici Ducis Bauariæ etiam celebrat Dietmarus; *qui Gandeshemij, vbi Domina Gerberg.* inquit, *suimet soror erat Abbatissa, migrauit ad* Christum. *ibidem in medio Ecclesiæ sepultus.*

Hrosuitha Poetria.

Henr senior Bauaria Dux Gandeshemij Chrõ lib. 4.

EPI-

EPISCOPI HILDENESHEIMENSES, qui hic celebrantur.

ALfridus IX. ex Corbeia noua. Is successor Ebbonis olim Rhemensis Archiepiscopi; qui, cum, Flodoardo teste, decesserit anno DCCCLI. facile fuerit huius initium reperire.

Histor Rhemens. ecclesl lib. 2. c. 20 & lib. 3. c. 2.

Otvvinus alijs Adwinus X. de quo Dietmarus.

Advvinus Hildeneshemensis Antistes Kalend. Decembris obijt, in primo anno regni Ottonis III. puta DCCCCLXXXIV.

Osdagus XI. *eiusdem Monasterij Præpositus successit: quo sedente, quinque annos, & tunc expirante**

Gerdagus XII. *tunc Cellarius ordinatur. & cum ille tertio suæ ordinationis anno Romam causa orationis petens reuerteretur VII. Idus Decembris obijt, & corpus eiusdem per singula diuisum membra, in scriniis duobus, ad Monasterium suimet à Consocijs lugubriter delatum est.*

** anno scilicet DCCCCXC alii 989.*

Hos antistites duos Gisilerus Archipræsul (Magdeburg.) *casu ibidem adueniens*, terræ commendauit. Tunc

Ita Dietmarus ad eundem.

S. Bernvvardus, aliis Bernhardus XIII. anno DCCCCXCIII. ordinatur XVIII. Kalend. Februarij. vt plenius postea in actis vitæ narrabitur.

Eius in locum surrogatur

S. Godehardus XIV.

VVilligisus renunciationi Gandesheimensi superuixit quinquennium.

A Francofurtensi synodo ducenda hæc temporis ratio. Meminit eius synodi, vita S. Henrici c. X. actumque in ea de episcopatu Bambergensi erigendo. Et quamuis ad annum M.VI. Ditmarum sequutus eam referat Baronius, rectius tamen noster Gretserus in sequentem reiecisse videtur; ita, vt quinto hinc anno inchoante, Willigisus decesserit.

Synodus Francofurtensis de Bamberg. Episcopatus erectione.

Erhanbaldus nouem annos.

SVRIANA editio perperam octo in textu expressit. Et huic quarto capiti ferè vitam ademit, nam & Ludulfi Ducis, & Egghardi Episcopi, Hatmodæ Abbatissæ, & regiæ villæ Palidi, ne vestigia quidem vlla retinuit.

CAPVT V.

S. Godehardus cõgregationẽ Canonicam fundat eo loco,

quo Otvvinus Episcopus, Ecclesia Baptismali erecta S. Epiphanij reliquias Ticino translatas condiderat.

DE hac Ecclesia & S. Epiphanij reliquijs consule quæ ad Translationis acta notauimus.

Seminarium Hildeneshemiense Iuuenes & Pueros.

Seminaria iuuentutis.

IVVENTVTIS ad Ecclesiæ ministeria exhibenda Seminarium apud Hildeneshemienses præclarum etiam extitisse tempore B. Bervvardi Episcopi, docent S. Bennonis acta, qui Hildnesnchemij à teneris educatus, in magnum inde sacerdotem excreuit. Adi caput IV. & VII. vitæ S. Bennonis Tom. VII. Surij; de rigore disciplinæ Scholasticæ huius loci: & ipsum Tangmarum Primicerium scholarum, qui clarius hæc in vita S. Bernvvardi attestatur.

CAPVT VII.

Sulza Oratorio S. Bartholomæi & Xenodochio frequentata.

Lib. 4. Metro c. 7.

DE eo Krantzius securus erroris. In honorem S. Bartholomæi ad muros ciuitatis extruxit conuentum regularium, ad Salinas vocant locum hodie; foris & intus prædijs & religione florentem. Verum, quid in palustribus Salinis, ædificarit S. Godehardus, ex eius vitæ actis palam est. At, quod de conuentu Regularium Krantzius scripsit non S. Godehardo adscribendum, sed ad inferiorē ætatem relegandum, monumenta Episcoporum mihi à R. P. Nicolao Hunecken communicata manifeste in Bruningo docent, qui ad annum Christi MCXV. sedit & Xenodochium S. Bartholomæi Præmonstratensibus cum dote & domicilijs inhabitandum tradidit, interuallo sane notabili, à S. Godehardi transitu.

Pramonstratensiū conuentus ad Salinas.

Bruningus Episcopus Pramonstrat. ad S. Bartholomæi fundator.

CAPVT VIII.

Conradi Salici Electio & itinera.

HÆC Wippo nuper, à clarissimæ memoriæ viro Ioanne Pistorio editus, fusè prosequitur, in vita Chunradi; vnde lux huic historiæ peti potest. In aditu Italiç apud Insubres, Eporediç, quod nomē ciuitatis mirè posteri distorsere, Surij Triarius omisit, Natalē Domini egit; inde diadema augustale accepit anno sequenti MXXXVII.

Eporediæ Conradi Salici coronatio.

Imbripoli pro qua Surius Herbipoli. In Meinvverco hoc mendum sustuli. Iuuit etiā hic Lipsiana editio in qua legitur In-bripoli.

Imbripolis dicta Vtterla Saxonica ciuitas.

Montem

Montem speciosum S. Godehardus incipit incolere & mox S. Mauritio dedicat.

PRIVS id fecit anno III. Episcopatus, id est, anno Domini MXXV. posterius, quinquennio post, nimirum anno MXXIX.

Holthusen.

NOMEN superest loco ad amnem Visurgim vndecim fere Germanicis milliaribus Hildenesheimio distans, versus occidentem. res abijt. Perhibent tempus fuisse, cum Monasterio S. Michaelis hoc asceterion subiaceret.

CAPVT IX.

Synodus Francofurti.

SVRIANA editione, Synodus Francofurtiensis, eiusque sessio omissa, quia nomina Episcoporum in deprauato codice perijssent, vt ea non licuerit assequi. Sed Lipsiana fideliter omnia ad apographũ expressit. Et habes hic eorum non integra modo nomina, sed ordinem quoque consessus, non sine fructu vt arbitror, exempli, historiæque omnium temporum dominæ.

CAPVT X.

CHronologiæ hic implicata series, quam ex Henrici Regis coronatione facilè stabilias vacillantem, Anno MXXVIII. Indict. XI. Imp. Conradus, ait Wippo, Henricum filium suum, magni ingenij bonæq; indolis puerum XI. annorum Principibus regni, cũ tota multitudine id probantibus, ad regalem apicem per Peligrinũ Coloniensem Archiepiscopum sustulit Ergo sequens annus numeratur Christi supra M.XXIX. & sic deinceps. Quanquam Vnvvani discessus in Bremensi historia, non trigesimo supra millesimum vt hic, sed XXIX. assignetur, Aribonis autem Moguntini mortem consensu reuocant Chronologi ad M.XXXI.

Henrici III coronatio.

Vnvvani Bremens. Ar. hiepiscopi obitus.

Senior noster. hic, & supra. Antiquè hæc vox, & venustè in consuetudinem tituli venit; quem ijs tribuebant, qui cum imperio, vel magna præditi dignitate, & nimirum senes rectè tenent imperium. Hinc in maiorum monumentis, & conciliorũ actis, præsertim, quæ Caroli magni ætate in Gallia habita sunt, Domini ac Principes, *Seniores* appellari cæperunt. Qui mos ad linguas quoque vernaculas Hispaniæ Italiæ atq; Galliæ permanauit. Ita fere Io. Mariana Soc. IESV lib. 5. rerum Hispaniæ. Et hic in Regula S. Leandri cap. XIII.

CAPVT XI.

GOSLARIA nunc Imperij oppidum, olim regia villa originem suam repetit ab Henrico Aucupe, sed religionis splendorem debet Conrado Salico, eiusque filio Henrico III. & Gislæ matri Imperatrici. Horum munificentiâ istic Capella regia, & Canonicorum Collegium surrexit; cuius Præpositi vel Magistri, Regum autoritate plurimum ad Cathedralium Ecclesiarum Sacerdotia prouecti.

Goslariæ origo.

Id quod in vita S. Bennonis cap. XI. & XII. luculentè testatum habes. Hinc S. Benno prodijt: hinc S. Anno Coloniensis, Ludulphus Treuerensis, Bibo Tullensis; alijque quam plurimi, quorum indicem dedit Hieronymus Embserus. Hanc verò Ecclesiam à S. Godehardo ad fastigium non perductam, dedicatio ostendit, quæ aliquot annorum interuallo à Leone IX. peracta traditur. Addo iam ex MS. membranaceo Saxonicarum rerum auctarij vice:

Goslariæ à Franconibus cōdita.

Locum Goslariensem Henricus II. Imperator adire venandi gratia consueuit; in quo pauper homo degebat nomine Gundekarl; cui Rex montem Rammensberg dictum, dono dedit. Quo facto homo ille, quia Franco erat, Francones adduxit. Ciuitatem Goslariæ ædificauit; primusque venas minerarum argenti cupri & plumbi reperit. Vnde multum ditatus cum socijs, eos qui res eis venales ad forum exhibebant, contemnebant, & contumeliis afficiebant. Vnde Principes Saxoniæ commoti, multos occiderunt, alij vix effugerunt. Sic locus ille Saxonibus cessit, prius à Franconibus inhabitatus. Ita ibi, quanquam & sub Henrico eodem, conuentibus Principum teste Ditmaro, qui Goslere appellat, locus hic frequentatus inueniatur.

CAPVT XIV.

Sophia de Gandesheim.

HÆC Abbatissa Ottonis II. & Theophaniæ Augustæ filia de qua Ditmarus. *De fructu ventris sui (Theophania) decimas Domino obtulit filias suas; ad Quidilinburg Adelheidam nomine; alteram ad Gandersheim, quæ Sophia dicitur.*

Transitus B. Godehardi, Aetas, Sepultura.

SANCTVS Godehardus beatum suum spiritum posuit in monte S. Mauritij, iuxta ciuitatem suam, quem Ecclesiâ exstructâ fundatoque Collegio mirificè exornarat. Obijt autem Anno Dominicæ

nicæ Incarnationis M.XXXVII. IV. Maij. nocte quæ Ascensionem Domini insecuta est. Pontificatū administrauit annos XIV. mēses V. dies IV. Nam ex primo ann: tantū Decemb. habuit, ex postremo quatuor menses & quatuor dies. Qui autem sedecim annis sedisse volunt, currētes & imperfectos accipiūt, non expletos. Vixisse putamus an: LXXVIII. Nam anno Dñi DCCCCXC. S. Godehardum hîc Arnoldus tradidit, tricesimum primum egisse suæ ætatis annū; cum Altahensis scilicet Monasterij disciplina est instaurata. Prima eius depositio facta in Principis Basilicæ medio choro. Hinc cū Dietmaro sedente, anno MXL. tristificū illud incendiū subijt, quo Cathedralē Ecclesiā, cum adhærente Monasterio dira flāma aboleuit, venerabile pignus crypta receptum, & in Canonizatione iterum leuatū, translatumq; ac deniq; ædis primariæ complexū in aurea tumba honorificè reconditū; vbi hodieq; ab Orthodoxis, tum aduenis, tum incolis quà par, reuerentiâ colitur. *Depositio S. Godehardi duplex.* Id quod accuratius hîc à me positum est; quia in antiquitatum Fuldensium lib. I. cap. XVIII. S. Godehardi memoriam tangens, Trithemium sequutus, hunc Sanctum obiter dixi in D. Bartholomæi sepultum; quod hodieq; ad S. Godehardum ab eius tumulo nomen ferat. *Recognitio à S. Godehardi sepultura.* Verba Trithemij sunt ad annum MXX. Chronici Hirsaugiensis. Construxit cœnobium nostri ordinis iuxta Ciuitatem Hildenesheim in honorem S. Bartholomæi Apostoli; quod ex suo nomine ad S. Godehardum appellatur; quoniam in eo sepultus est. Verum

Non semper feriet quodcunque minabitur arcus;

Id quod & in Trithemio rerum familiæ suæ studiosissimo inuestigatore alioquin, locum hîc inuenit. Sancti Bartholomæi Monasterium ad Salinas Præmonstratensium est. Quod hodie S. Godehardi, longo hinc annorum spatio primum sub Bernardo Episcopo surrexit. S. Godehardi tumulus vt narraui, in Cathedrali Ecclesia visitur. Atque ita discipulus est prioris, posterior dies. *S. Godehardi Monasterium.* A Trithemij placitis, fateor, me, quem alias laudaui Rector Collegij Societ. nostræ Hildenesheimensis, seriò abduxit, & pro eo res ipsa loquitur.

Reliquiarum Aduentus Cantianorum Martyrum.

De his noster Venantius Fortunatus lib. IV. S. Martini:

Aut Aquileiensem si forte accesseris vrbem
Cantianos Domini nimium venereris amicos.

Aquilegia itaque in Saxoniam hi Sancti, quando & à quo trans-

lati sint, dignum inuestigatione putamus. Quam diem hic Kalendarum Aprilis exprimunt acta, Breuiarium Hildesheimense in secundum diem eius mensis prorogat.

CANONIZATIO ET TRANSLATIO S. GODEHARDI.

Lipsiensis editio, cæteris omissis, hunc titulum præscribit.

Incipit Translatio S. Godehardi.

Scriptor translationis.

AT maturè Suriana editio, miraculorum & aliarum narrationum seriem abrupit, & de S. Godehardi Apotheosi siluit omnino. Hanc scriptor stylo ei non dissimili, quo vitæ auctor Arnoldus vsus est, exequitur, sed se posteriorē esse S. Godehardo, ipse fatetur vel XC. annorū interuallo. Obserues autem Translationis vocem hic, ꝓ Canonizationis ritu, promiscuè vsurpari, cum tametsi corpus Sancti leuatū, & pompa quadam per oculos hominum & Basilicas traductum, à pristina tamen sede putetur dimotū haud fuisse. Ita in actis Remensis Concilij, Tarraconēsis Episcopus, quo ordine *Translatio*, id est Canonizatio fieri deberet, exposuit. Porro S. Godehardi honoribus apprimè fauerunt Præsules duo eximij; quorum hic præconia canūtur; Bertholdus & Bernardus. Ille operi præclarè inchoato superstes non fuit, sed an: MCXXVIII. quæ molitus erat, morte obita anno MCXXX. destituit. Hic vltrà ceptis insistens, Leodij & Rhemis, caussam deniq; peregit. Cæterū apud Leodium congressi sunt Innocentius II. Papa & Rex Lotharius, Anno MCXXXI. quadragesimæ tempore; Nam, vt hic disertè scribitur ad Dominicam Lætare, frequentissimus ibi Præsulum & Magnatum conuentus extitit. in quo & Bernardus Episcopus Hildenesheimensis de B. Godehardo in Sanctorum numerum adscribendo primum tunc retulit. Porro hinc in Octobrem indicta ab Innocentio vniuersalis Synodus Rhemensis, quam, vt hic narratur, S. Northbertus, vt aliunde constat, Sanctus quoq; Bernardus mirificè collustrarunt. Nec sine temporis metaplasmo, S. Bernardi vita Leodiensem congressum Synodo Rhemensi postposuit. vt nō ex Sugerio tantum S. Dionysi Abbate, sed ex hac fide digna relatione, quæ nobis iam in manibus, obseruare licet, in qua Bernardus Episcopus S. Northbertum comitatus & B. Godehardi memoriam Concilij & Innocentij autoritate sanctam, cœloque vindicatam, retulisse traditur.

Translatio vsurpata pro Canonizatione.
Bertholdus & Bernardus Episc Hildenesheim.
Leodiensis conuentus in quo Innocent II. & Lotharius Rex.
De S. Godehardo sanctificando.
Rhemensi Synodo Lib. 2 c. 1.
Baron. Tom 12. ad an. 1131.

Quod vero ad leuationem corporis sacri, quæ post reditum Episcopi anno MCXXXII, contigit. IV. Non. Maij, magno cum adparatu

paratu & ipsius venerandæ sarcinæ circumuectatione, & si autor in recensendis miraculis partes suas expleat, translationis tamen seriem, & depositionis, interruptam in Apographo, apparet.

Dignum id quoque nostris litteris, anno sequenti, Bernardum Episcopum Monasterium ordinis S. Benedicti condere cepisse, quod S. Godehardi patrocinio insignitum fuit. Lapidem primum aiunt posuisse XVI. Kalend Iulij, ann. MCXXXIII. Abbatem Monasterio dedisse Fridericum. In eodem Bernardo laudant maiores oblationum fructum, qui multiplex ex donatiuis extitit ad tumulum S. Godehardo præsentatis, ex asse primario clero concessisse, publicisque sacris litatum ab eius tempore V. Idus Maij, Peregrinorum memoriæ, qui frequentissimi tunc veniebant, ad S. Godehardi memoriam salutandam.

Bernardus Episc extruit Monasterium S Godehardi. Fridericus I. Abbas. Peregrini S Godehardum salutantes.

Quod autem ad calcem Miraculorum, de Henrico Coloniensi Archiepiscopo narratur, impetrasse præter S. Godehardi reliquias ius fraternum, quod, vt ex Miraculo quodam liquet in Ciuitate & Canonicorum Cœnobio, tunc quoq; vigebat, id de Henrico eius nominis primo S. Engelberti successore & vindice accipiendum puto, qui in Chronicis Pontificum Coloniensium iniJsse Episcopatum dicitur, anno Domini MCCXXVI. & sedisse duodecim annis.

S. Godehardi fraternitas.

Hic Ecclesiam in Sueuia S. Godehardo erexit.

MVLTÆ passim Ecclesiæ honori S. Godehardi dedicatæ. Cochlæus contra primum Musculi Anticohlæum. Moguntiæ ædes vetusta est, quæ S. Gothardi vulgò dicitur, proximè ædem Metropolitanæ Ecclesiæ; in qua sane ædicula, & inferne & superne conspiciuntur pluria altaria, eaque vetustissima, quorum tria supernè non longe ab inuicem distantia dicuntur, iuxta ritum Græcorum exstructa, bene alta & parum ampla. Ita Cochlæus. Sed in Hildenesheimensi quoq; Basilica duæ eius Sancti venerationi positæ aræ cum vectigalibus, vna in crypta, altera erecta in loco cui Paradiso nomen est.

S. Godehardi Ecclesia

Reliquiæ seu Lipsana quædam S. Godehardi.

SVPERSVNT in cognomine Monasterio Casula incorrupta, in qua sepult⁹, Sādalia, Pedū rudis materię ex osse vel ebeno. Scipio, quo Cacodæmonē adspectabili forma apud Salinas sibi obuersantē, abegisse

egisse dicitur. Phiala ex buxo alioue raro ligno, sed cauitate argento obducta, quæ febricitantibus, si ex ea bibant, salutaris.

Iam nunc opera commentandi perfunctus, syllabum Antistitum Hildenesheimensis ecclesiæ, non ex recentium siue Crantzij siue domesticorum indicibus, sed ex perueteri MS. codice membranaceo in medium proponam, non quo ἡλίῳ καὶ σελήνῃ λύχνον ἅπτειν, & soli lucem fænerari videar, sed vt testatius fiat in veteri memoria, nobisque non exploratissima, nihil ἀνέλεγκτον neque ἀμάρτυρον produci debere. Et in hac hæreseon & errorum nocte, cum monumenta omnia orthodoxæ pietatis, premi, aboleri aut certè scriptorum male feriatorum cacoethe, accipi pessime, quotidie videmus, æquum sit publicæ iniuriæ, pro nostra virili parte, quantulacunque ea est intercedere, & tenebras has, quas Cimmerij fratres inducunt, pari contentionis studio, quo ingerun-tur profligare.

DE

DE CHRONICIS EGGEHARDI VRAGIENSIS ABBATIS,

AD EGBERTVM CORBEIENSEM ABBATEM.

KAROLVS Imp. magnus, qui toto vitæ suæ tempore diuersis conflictibus Saxones demum bello ad fidem compulit, Ecclesias per loca s. Paterbornæ, Corbeyæ: quæ tamen postea anno HLuduici filij Karoli XI. anno Domini DCCCXXII. VIII. Idus Aug. denuo est fundata, Minde, Hildensem, Herestelle, & cæteras, ædificari fecit; & Episcopatus futuros præordinauit.

Anno Domini DCCCXIV. Karolus ad Christum migrauit ætatis LXXIII. * Regni XLIII. Imperij XIV. Cuius filius *Ludevvicus* successit: qui & eosdem Episcop...s iuxta desiderium Patris instituit. *Alij 72.*

Karolus autem in *Aulica* quæ nunc Elcen dicitur iuxta Hildesen ad duo milliaria, vbi Sala riuulus, perennis Leynæ influit, sita, Episcopatum esse decreuit; & ibidem Ecclesiæ fundamenta ponens S. Petro Apostolo dedicauit. *Aulica nunc Elcen.*

Ludewicus filius eius eam in Hildensem transferens, eo quod reliquiæ S. Dei Genitricis ab eo loco auelli, ac asportari non poterant, in honore gloriosæ virginis Episcopatum fundauit; & *Hildensisheimensis Episcope.*

I. *GVNTHARIVM*, primum Episcopum ordinari fecit. Hic in Cœmeterio Capellam ædificauit, in qua ipse sepultus in Domino requiescit.

II. *RETBERTVS.* obijt DCCCXXV.

III. *EBO* * Episcopus Remensis deponitur, & Hildensem Imperatoris clementia relegatur, qui annis XII. sedit. *Alij Ebbo.*

IV. *ALTFRIDVS* DCCCXLVII. Hic Monasterium inchoauit.

Salingenstad. Asnede. Duas Curtes suas S. Salingenstad, Asnede Deo offerens. In Salingenstad Monachorum. Asnede Monialium constituit.

Hic anno Domini DCCCLII. cum Ludolfo primo Duce in Brunetheshusen; & quarto post hæc anno in Gandersheim virginum *Gandersheim.* Cœnobium inchoauit. Qui Ecclesiam ibidem ædificare cœpit, & Hathomudam eiusdem Ducis filiam Ludolphi, primam Abbatissam ordinauit, qui XVIII. post anno Hathomuda defunctam, Gerbergam sororem eius, secundam Abbatissam consecrauit.

Hildenesemense Monasterium. Ipse etiam anno Domini DCCCLXXII. Ordinationis XXVI. Hildenlemense Monasterium consummauit; & Kalend. Nouemb. in honore S. Mariæ, Cosmæ & Damiani, Tiburtij & Valeriani, sanctæque Cæciliæ dedicauit.

Sedit annis XXIX. In die assumptionis obijt. & Asnede in Cœnobio est sepultus, quod ipse fundauerat anno Domini DCCCLXXV. post Altfridum.

Ludolfus quidam Monachus Corbeiensis postulatur, sed morbo præuentus aufertur.

V. *MARQVARDVS*. Hic Abbatias Salingenstad & Asnede negligenter amisit. hic IV. ordinationis suæ anno à Sclauis est occisus.* ** in prælio.*

VI. *VVIGBERTVS*. DCCCLXXX. domini anno in Episcopum est electus. Artis medicinæ peritus. Bibliam totam, quę est adhuc in Ecclesia, manu propria conscripsit.

Hic anno Domini DCCCLXXXIII. suæ ordinationis anno IIII. *Ecclesia Gandersheimia.* Ecclesiam in Gandershem ædificauit; & Gerberga Abbatissa defuncta, sororem eius Christinam ibidem instituit Abbatissam.

Præpositura. VII. *VVALTERVS* VII. Episcopus. Hic Præposituram & præbendas fratrum, vt Antecessor eius, instituit. Proposuerat, vt scilicet tertia pars prouentuum Ecclesiæ, cederet fratribus. Iste etiam, Christina defuncta, Rotsuindam Abbatissam, in Gandersem ordinauit,

VIII. *SEHARDVS* VIII. DCCCCXXVI. anno Domini. Turrim occidentalem in Gandersem dedicauit; & Ruitsuinda defuncta, Wendelgardam Abbatissam ordinauit. Hic altare S. Crucis, & parietes & pulpitum Euangelij argento redimiuit.

IX. *THIARDVS*. Abbas Herueldiæ. Anno DCCCCXVIII. Hic tabulam maioris altaris auro purissimo & gemmis fieri ordinauit. Et nouam Ecclesiam in Gandersem in honore B. Mariæ virginis consecrauit.

Sedit

Sedit annis XXVII.

X. *OTHVVINVS* Parthenopolitanæ Ecclesiæ Abbas x. Episcopus. Hic Curtem Gisenheim acquisiuit. Vinum in summis festiuitatibus instituit. Aurum & gemmas ad calicem & patenam collegit. Ecclesiam in honore S. Mariæ & S. Epiphanij, quem de Papia adduxit, in Australi parte principalis Ecclesiæ construxit. qui xxx. ordinationis suæ anno in Domino requieuit. Ipse etiam, Wendelgarda defuncta, Gerbergam Abbatissam in Gandersem ordinauit. *S. Epiphanij Ecclesia.*

XI. *OSDAGVS* XI. Hic triginta mansos, cum Curte maioris Alchramensem Ecclesiæ comparauit. IIII. anno obijt.

XII. *GERDAGVS* Hic Curtem minoris Alechrimensem & Sigebresteshusen, ad XL. mansos Ecclesiæ donauit. Qui III. ordinationis suæ anno, Roma rediens VII. Idus Decembris migrauit.

XIII. *S. BERNVVARDVS* regius Capellanus. Hic calicem & patenam miræ magnitudinis de auro & gemmis, quas Othwinus reliquerat, fabricauit: & plurima suæ Ecclesiæ condonauit.

Monasterium S. Michaelis construxit, Abbatiam instituit. CCC. mansos tribuit ad conuictum. *Monasterium S. Michaelis.*

Hic nouam Ecclesiam in Gandersem, præsente Henrico rege & Willegiso Archiepiscopo, anno Domini MVII. dedicauit. * XXXI. ordinationis suæ anno obijt. ** traijce XXIX. vel 30.*

XIV. *S. GODEHARDVS.* Althahensis Abbas. Hic exemplar iustitiæ, bonitatis perseuerans, res Ecclesiæ ampliauit. Gandersemensem Ecclesiam in Curte sua Hildensem construxit, quæ postea est exusta.

Hic XVI. ordinationis suæ anno ad Dominum migrauit. anno Domini MXXXVII.

Obitus autem sui XCII. Bertoldus Hildemẽsis Episcopus, ipsum obtinuit transferri; & in Sanctorum catalogo numerari, ab Innocentio Papa in Remensi Concilio. *S. Godehardi translatio & Canonizatio.*

XV. *THIATMARVS.* regius Capellanus. Hic in villa quæ dicitur Wangerda, à Wilberto presbytero prædium acquisiuit. Hic Sophia defuncta, Adelheidam Abbatissam in Gandersem instituit. Decimas ab eadem Ecclesia obtinuit, sed eas sub annuo seruitio eidem Ecclesiæ reconcessit. Ipse etiam coronam auro & argento radiantem, ante summum altare pendentem, contulit. Anno VI. morte subitanea præuenitur.

XVI. *AZELINVS* regius Capellanus. Hic dedit annulum Pontificalem, Dorsale bonum. Campanam Cantibona vocatam. Et morte etiam præuenitur. x. anno obijt.

XVII. *HETZILO.* Goslarienſis Præpoſitus. Hic ſcientia & virtute conſpicuus, rebus & multis ornatibus ſuam Eccleſiam decorauit; & præbendas ad certum numerum, ſcilicet quinquaginta redegit.

Mons S. Mauritij In Eccleſia S. Mauritij in Monte, primo Moniales poſtea xx. Canonicos collocauit.

In Eccleſia S. Crucis xv. Canonicos inſtituit.

Hic magnus Eleemoſynarius, viuens, nulla loca in tota Saxonia prætermiſit, quæ non quantulocunque caritatis munere moriens honorauit. Obijt anno MLXXIX. in Monaſterio S. Mauritij tumulatus.

XVIII. *VDO.* ſedit annis XXXVI. Obijt MCXV. Poſt hunc

XIX. *BRVNINGVS.* Eccleſiæ Canonicus. Goslariæ Decanus, à Rege Henrico inueſtitus. ſcilicet IV. annis non confirmatus. *Sultza Præmonſtratenſib. ſe iungit.* Præſidens autem Sultzam, vitam Canonicam duxit: ibique eſt ſepultus.

XX. *BERTOLDVS.* ſedit annis x. Hic Præpoſitus maior ſacras virgines in Epiſcopatu ſuo concluſit. Canonicos regulares *Brethenrode.* in Brethenrode inſtituit. Obijt MCXXX.

XXI. *BERNARDVS.* Hic conſtruxit Eccleſiam S. Godehardi. *Monaſterium S. Godehardi.* Abbatem & Monachos inſtituit. Sedit annis XXIV. in eadem Eccleſia eſt ſepultus. Hic Præpoſitus ſummus fuerat ☉ MCLIII.

XXII. *BRVNO.* ☉ MCLXI.

XXIII. *HERMANNVS.* Hic Præpoſitus S. Crucis in Italia obijt.

XXIV. *HADELHOGVS* ☉ MCXC, ſepultus in medio cryptæ.

XXV. *BERNO.* Hic primo Magiſter Scholarum, & poſtea Decanus.

S. Bernvvardus canonizatur. B. Bernvvardus Sabbato ante Natalem Dom. anno MCXCIII. in Sanctorum numerum refertur.

XXVI. *CONRADVS.* Imperij Cancellarius, ad Herbipolenſem Eccleſiam translatus, occiſus eſt.

XXVII. *HARIBERTVS.* ☉ MCC.

** Monachus Fuldenſis.* XXVIII. * *SIFRIDVS.* ☉ MCCXXVII. pridie Id. Septemb. ſepultus in abſide meridionali.

XXIX. *CONRADVS.* Hic Magiſter in Theologia. Fratres *Prædicatores & Minores Hildeneſh.* Prædicatores, & Minores Hildenſem collocauit. XXVII. annis præfuit. ☉ MCCXLVIII. XV. Kal. Ianuar.

Thom Cantiprat. lib. 1 c. 3 m 4.

XXX.

XXX. *HENRICVS XXX.* Præpositus in Heilgenstad. Contra illum Hermannus in Schismate.

XXXI. *IOANNES.* hic de nobilibus de Brackele. ⊙ MCCLXI.

XXXII. *OTTO.* hic filius Ottonis de Brunsvvig. ⊙ MCCLXXX.

XXXIII. *SIFRIDVS.* hic de Nobilibus de Querneuuôrde. Magdeburgensis Ecclesiæ Canonicus & Decanus.

Ad hunc extat nuncupatoria Epistola in S Bernvvardi vitam, cuius sub ipso veneratio, & cultus renouatus est.

INDEX.

A

Buno

Ora-

VITA